

**ANTHROPOLOGICAL
RESEARCHES AND
STUDIES**

No.4, 2014

**ISSN 2360-3445
ISSN-L 2360-3445**

Editorial Team:

Honorary Editor: Gheorghită Geană
 Editor-in-Chief: Cornelia Rada
 Assistant Editor: Alexandru Ispas

Specialist Editors:

Adina Baciu (biomedical anthropology, medicine, psychology)
 Cornelia Rada (biomedical anthropology, medicine, psychology)
 Gabriel Stoiciu (cultural anthropology, sociology, philosophy)
 Corina Bistriceanu Pantelimon (cultural anthropology, sociology, philosophy)
 Angela Simalcsik (paleoanthropology)

Responsible for final proofreading / Technical Editor: Alexandra Neagu

Consulting editors and experts:

Abdellatif Baali, Cadi Ayyad University, Department of Biology, Morocco; e-mail: abdellatifbaali@hotmail.com
 Adina Baciu, "Francisc I. Rainer" Anthropological Institute, Bucharest, Romania; e-mail: adinabbaciu@yahoo.com
 Adriana Albu, University of Medicine and Pharmacy, Iasi, Romania; e-mail: adrianaalbu@ymail.com
 Alexandra Neagu, "Francisc I. Rainer" Anthropological Institute, Bucharest, Romania; e-mail: alexandra_elena.neagu@yahoo.com
 Consuelo Prado, Department of Biology, Autonomous University of Madrid, Spain; e-mail: consuelo.prado@uam.es
 Corina Bistriceanu Pantelimon, "Spiru Haret" University, Romania; e-mail: corinabistriceanu@yahoo.com
 Cornelia Rada, "Francisc I. Rainer" Anthropological Institute, Bucharest, Romania; e-mail: corneliarada@yahoo.com
 Cristina Faludi, Faculty of Sociology and Social Work, "Babeş-Bolyai" University, Cluj-Napoca, Romania; e-mail: cristina.faludi@yahoo.com
 Elena Doldor, Queen Mary University of London, School of Business and Management, United Kingdom; e-mail: e.r.doldor@qmul.ac.uk
 Emma Surman, Keele Management School, Keele University and Research Institute for Social Sciences, United Kingdom; e-mail: e.l.surman@keele.ac.uk
 Françoise Rovillé-Sausse, Muséum national d'histoire naturelle, Paris, France; e-mail: sausse@mnhn.fr
 Gabriel Stoiciu, "Francisc I. Rainer" Anthropological Institute, Bucharest, Romania; e-mail: gabriel.stoiciu@gmail.com
 Konstantin S. Khroutski, Institute of Medical Education, Novgorod State University after Yaroslav-the-Wise, Novgorod the Great, Russia; e-mail: hrucki@mail.ru; hks@novsu.ac.ru
 Laura-Oana Stroică, "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest, Romania; e-mail: joannadean78@yahoo.com
 Lucian-Ştefan Dumitrescu, Institute of Sociology, Bucharest, Romania; e-mail: dulust@gmail.com
 Luminita Bejenaru, Faculty of Biology, Alexandru Ioan Cuza University of Iaşi, Romania; e-mail: lumib@uaic.ro
 Mihaela Kelemen, Keele Management School, Faculty of Humanities and Social Sciences, United Kingdom; e-mail: m.l.kelemen@keele.ac.uk
 Mirko Spiroski, Department of Hematology University Medical Center Skopje, Faculty of Medicine, Skopje, Republic of Macedonia; e-mail: mspiroski@yahoo.com
 Monica Tarcea, University of Medicine and Pharmacy Targu-Mureş, Faculty of Medicine, Romania; e-mail: monaumf2001@yahoo.com; monica.tarcea@umftgm.ro
 Robert Simalcsik, "Francisc I. Rainer" Anthropological Institute, Bucharest, Romania; e-mail: robbyboy2@yahoo.com
 Rodney J Reynolds, University College London's Institute for Global Health (IGH), England; e-mail: rodney.reynolds@ucl.ac.uk
 Rozeta Draghici, National Institute of Gerontology and Geriatrics "Ana Aslan", Romania; e-mail: rozetadrighici@ropsiho.ro
 Svetoslav Handjiev, Bulgarian Association for the Study of Obesity and Related Diseases (BASORD); Bulgarian Society for the Healthy Foods and Nutrition, Bulgaria; e-mail: svhandjiev@gmail.com
 Tatjana Pavlica, Faculty for Sciences Department for Biology and Ecology, Novi Sad, Serbia; e-mail: tatjana.pavlica@dbe.uns.ac.rs
 Tudor B. Marinescu, "Carol Davila" University of Medicine and Pharmacy, Bucharest, Romania; e-mail: tudorm77@gmail.com
 Victoria Russeva, Institute of Experimental Morphology and Anthropology, Bulgarian Academy of Sciences, Sofia, Bulgaria; e-mail: victoria_russeva@yahoo.com
 Wanda Dressler, Centre National de la Recherche Scientifique, Laboratoire "Dynamique sociale et recompositions des espaces", Paris, France; email: wanda.socio@gmail.com
 Zofia Dworakowska, Institute of Polish Culture, Warsaw University, Poland; e-mail: dworakowska@gmail.com

Table of Contents

KRISTINA JONUTYTE, A Lithuanian “Ethnographic Village”: Heritage, Private Property, Entitlement	3
RADA RAKIĆ, TATJANA PAVLICA, Nutritional Status of 19-Year-Old Adolescents in Urban Areas of Vojvodina - The Republic of Serbia.....	13
CLARA LAURA POPA, Experiences of trust and distrust in intercultural encounters.....	20
VALENTINA MARINESCU, Studying Hallyu in Central and Eastern Europe: challenges for empirical research.....	30
VICTOR ZEPKA, ACULINA ZAPOROJAN, ANNA MOCANU, School violence among students in rural areas of the Republic of Moldova / Evaluarea fenomenului de violență și a tentației de suicid în rândul elevilor din localitățile rurale ale Republicii Moldova.....	46
LUMINIȚA BEJENARU, Teaching and learning anthropology in “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, Romania / Învățământul de Antropologie Biologică la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, Romania	53
ELENA-CLAUDIA RUSU, The crisis of contemporary family and lack of meaning / Criza familiei contemporane și lipsa de sens	60
DANIELA GAVĂT, ADRIANA ALBU, The evaluation of scholar fatigue phenomenon and some factors that cause it – pilot study on a group of students from rural area / Aprecierea fenomenului de oboseală școlară și a unor factori care îl influențează – studiu pilot pe un lot de elevi din mediul rural	67
GABRIELA BOANGIU, Social policy for the protection of children in difficulty / Politica socială de protecție a copilului aflat în dificultate	74
CORINA BISTRICEANU PANTELIMON, Equal opportunities and the deconstruction of the contemporary family / Egalitatea de șanse și destructurarea familiei contemporane	82

A Lithuanian “Ethnographic Village”: Heritage, Private Property, Entitlement

Kristina Jonutyte

Max Planck Institute for Social Anthropology

Address correspondence to: Kristina Jonutyte, Max Planck Institute for Social Anthropology, PO Box 11 03 51, 06017 Halle (Saale) Germany. Ph.: +49 (0) 345 2927 0; Fax: +49 (0) 345 2927 502; E-mail: jonutyte@eth.mpg.de

Abstract

In this article, various aspects of engagement with the past and with heritage are explored in the context of Grybija village in southern Lithuania. The village in question is a heritage site within an "ethnographic villages" programme, which was initiated by the Soviet state and continued by Independent Lithuania after 1990. The article thus looks at the ideological aspects of heritage as well as its practical implications to Grybija's inhabitants. Moreover, local ideas about private property, righteous ownership and entitlement are explored in their complexity and in relation to the heritage project. Since much of the preserved heritage in the village is private property, various restrictions and prohibitions are imposed on local residents, which are deemed as neither righteous nor effective by many locals. In the meantime, the discourse of the "ethnographic villages" project exoticifies and distances the village and its inhabitants, constructing an "Other" that is both admired and alienated.

Keywords: heritage site, private property, Lithuania.

The fieldsite

Grybija is a small village in the far South of Lithuania, Dzūkija region. There are around 50 permanent inhabitants and another dozen or so who stay for the summer, plus weekend visitors.¹ The village is in the territory of Dzūkijos National Park which was established in order to protect the landscape as well as natural and cultural monuments of the region. Grybija hosts an ancient crafts museum established in 2005 by the National Park and run by one of the village inhabitants. The museum hosts a small display of various archaeological artefacts, old tools and handicrafts, as well as a number of old-fashioned hives located in a forest. It is usually visited by one or two groups of visitors a week, mostly Lithuanians, some of whom also explore the village.

History of the village is not confined to books but is very much embedded in the quotidian life by means of reminiscences, narratives, comparisons and other kinds of engagements. The relationship to the past is much as Nadel-Klein described for the inhabitants of a Scottish fishing village: a “well-known, often visited, and longed-for second home” (Nadel-Klein, 2003, p.104). When speaking of the past, people often referred to previously owned livestock: cows, pigs and horses, which signified both prosperity and close community ties, as the herd of the whole village was looked after communally. Due to poor soil, livestock, foraging, beekeeping, and selling forest wood provided the main source of income to locals. Today berries and mushrooms are sold to a merchant from a nearby town who circulates a number of villages daily in a van buying up goods from locals at prices about a third lower than retail prices in towns. He is nicknamed *Gagarinas* after a Russian astronaut and his blue van is anticipated patiently by villagers every afternoon.

While previously foraging was mostly done in large groups, today it is almost always carried out in solitude, and only occasionally with close friends or kin. This change has gradually occurred over the last few decades.

In what follows, questions of heritage, private property and entitlement are discussed in the context of this small heritage village. Discourse and impact of the ongoing heritage project are analysed in historical context, looking at ideological as well as practical implications.

“Ethnographic Village”

Grybija is considered an “ethnographic village” - a heritage status first awarded by the Soviet state in 1967 and later maintained by Independent Lithuania with irregular project boosts between 2003 and 2011.^{2 3} An “ethnographic village” is defined as a rural settlement which has preserved traditional and historical ethno-cultural characteristics of a particular region. It is exceptional in its ethno-architecture (traditional buildings with traditional interior, structure, plan, etc.), archaeological, mythological, natural monuments, values and lived tradition (communal life, farming, trading, crafts, folk art, folklore, wisdom (Etninės Kultūros Globos Taryba 2003)⁴.

In practice, it is a lived-in heritage site that functions very similarly to any other rural settlement in Lithuania. The only apparent distinctions of “ethnographic villages” are a slightly larger number of old wooden houses and a number of restrictions on construction works that the villagers have to face. While the project was aimed at creating “favourable administrative, judicial, informational, social and economic conditions, <...> to preserve ethnic culture heritage and support live ethnic culture phenomena” (ibid), these goals by and large seem to have failed and are unheard of to local residents unhappy with their living conditions. More than that, most residents know very little about the heritage project in their village and are bitter and confused about the constraints that it causes, in particular restrictions and prohibitions on construction and

Heritage and ideology

It is at first sight strange that an imperial power like the Soviet Union should try to preserve the ethnic heritage of its subjugated units. However, ethnic identity was at the core of cultural hegemony and propaganda used by the state. The state discourse promoted what Wilk (1995) called “systems of common difference” – displaying local differences in ways that are surprisingly uniform and predictable. “Ethnographic villages”, folk song festivals, regional costumes and decorations – all of these and other forms of displaying ethnic differences were prevalent across the Soviet Union, but these differences essentially implied sameness as they were portrayed in standardised, generalised and essentialised ways. Moreover, these forms of standardised difference squeezed ethnic culture into a Soviet cultural kitsch, where certain traditional, familial, conservative norms and values were reinforced and internalized, appealing to sentimentality and nostalgia (Rausing, 2004, p.138). This rendered ethnic culture objectified and normative, serving the state ideology at that. Every ethnic group was stereotyped and readily comparable to any other group (ibid, p.72). Furthermore, in state propaganda different ethnic groups and nations were envisioned as coming together to build socialism. The idyllic image of comradeship of different peoples also worked to present the empire as a voluntary union to romantic leftist intellectuals in Western countries (Moore, 2001, p.114). It is not in the scope of this paper to analyse the complexities of the role of folklore studies, ethnology and anthropology in the Soviet project; an extensive discussion on the topic can be found in Hirsch (2005).

As Graham et al note, “heritage is about the political and economic structures of the present using the past as a resource” (Graham, 2000, p.6). Thus heritage is used to legitimise the state and

its ideology by appealing to sentimental values and interpreting history; it is used to formulate popular opinion and work towards economic and other goals. However, “heritage is a meaning rather than artefact, thus it ensures a field of social conflict and tension, carrying differing and incompatible meanings simultaneously” (ibid, p.8). Put differently, heritage is a field of interpretations and meanings that are always contested and redefined, so various individuals and groups may perceive a certain heritage site in a number of ways regardless of ideological intentions of its managers. In the case of Grybija, the heritage project was initiated in the context of Soviet “common difference” ideology and subsequently continued by Independent Lithuania, both periods infusing the site with distinct meanings and significance and employing it in differing ideological contexts.

In particular, the post-Independence discourse of the “ethnographic villages” documents splits Lithuanian history into three strictly distinguished periods: pre-Soviet (up to 1940), Soviet (1940-1990) and current/post-Soviet (1990-present). The first period is seen as forming the essence of Lithuanian identity; culture and lifestyle of the villages is defined as “traditional”, “authentic”, “real Lithuanian”, “built by hands of *our* ancestors”, “people harmoniously co-existing with nature” (Purvinas, 2005). The second period distinguished in many of the documents is that of the Soviet occupation, described as a “time of falseness and fall”, “mutilating the old culture” defined by “loss of virtues”, (ibid). The third period started after Lithuanian Independence and is portrayed as a time of “healing”, “regeneration”, “social, economic, cultural and spatial ordering”. In this period, “most layers of society are indifferent to traditional ethnic culture, tempted by the reflections of Western life” (ibid).

While it is clear that the Soviet regime had a massive and detrimental effect on the past and present of Lithuania, the concern of this article is not to evaluate the moral claims of the project documents cited but to notice and analyse the situated meanings and uses of heritage and the discourse of heritage documents. The heritage discourse is not stating the value of a certain object matter-of-factly, but it is infusing it with value from a particular point of view. Thus the same heritage site was deemed as valuable by the Soviet regime – for illustrating the “common differences” of the many ethnic groups of the Union coming together – and is now deemed valuable by the post-Soviet Lithuanian government for communicating the notions of authenticity, continuity with the pre-Soviet tradition and Lithuanian identity. A particular formulation of the past and the present is embodied and reproduced in heritage sites while remaining subject to changing socio-political climate and interpretations.

Private property

Crucial in the heritage project in question are issues of private property and nationalism, and the question of belonging, which in a sense ties the two. Verdery (1998a) discusses post-Soviet states as “ethnonationalist”, where “nation” has a primarily ethnic and not political sense to it, which affects rights to citizenship (e.g., granting it to non-resident ethno-nationals but not residents non-ethno-nationals) and property rights (e.g., only citizens are allowed to own property in the country). Entitlement to property may thus be directly related to certain (ethnic) ways of belonging to a nation-state.

Although Lithuania has been independent for over twenty years, the processes of privatisation and re-gaining property are still taking place, due to the practical complexities involved and an inefficient bureaucratic apparatus. Similarly, these processes are very much alive in daily conversations and actualities of village life. Ideas about entitlement rights are forming popular opinions, often in disregard and opposition to the state regulations.

Reminiscences of nationalisation as well as more recent and ongoing ones of privatisation were recounted to me repeatedly and often emotionally. Major themes of injustice, immorality, absurdity and unpredictability of the state were apparent. I shall provide here an excerpt from an interview with Justina, an outspoken and well-respected 78-years-old Grybija inhabitant.

“When they started the kolkhoz [state-owned communal farm]... Our village was the last one, but still. They sent this Russian officer and started the kolkhoz, and took everything away: the cows, the horse, absolutely everything, the grain even, and millstones, everything. They came with officers and [took] what we had, because they needed to sow <...> They sowed rye, sowed potatoes, but they failed. People’s horses were taken away and they got run down and died, everything died, and the grain was taken away and nothing came out of it, and we were left with nothing at all. <...> And that’s how we lived. <...>

We had this little house, we all lived there. Father died, and left everything to his eldest son, and we didn’t need to sign anything, not anything. He died, and he left it to him. And now try to make documents if you can! Is this justice? That’s what it’s like... When you had it, you had it. And now you have to buy it, because it’s state-owned. The kolkhoz took it away from us, we didn’t sell it, nothing like that, and now they say they’re returning it to us, but what kind of returning is it when we need to buy it? This isn’t returning.

And for exiles - they give land to exiles when they come back from Russia, and us who stayed in Lithuania and got all taken away - we don’t get anything back! The exiles got more than they should, in money and land, double of what they had. Even their grandparents never had that much. And they took everything away from us. And those who were closer to the top, accountants, secretaries, guards, all of them, they got it better... And our village... We didn’t get anything, and don’t have anything now. Is this equality? <...>”

[When asked about owning forest land] “I don’t have any documents. Now that my husband died, the documents were on him, you just try to get it back... On and on and on, it’s been 4 years and there’s nothing yet... There’s this law, that law, we don’t know anything, on and on and on. I’ve heard you need to buy it off now. And how can I buy it off, with my 5 fingers?

We’ve never been Lithuanians anyway... So this is what life is like, and all...”

Local consequences of state policies are visible in this excerpt. Ready-made uniform Soviet projects did not work equally well everywhere - a large agricultural kolkhoz made little sense in a mostly pastoralist and foraging land of poor soil in Grybija, which made the state be perceived as a formation of all-power and no-sense; it is thought of and experienced as bringing death, exile and hardships upon people, and taking their property away. Moreover, the present Independent state is seen as irrational, immoral and senseless, wrongly redistributing the land and compensations, and favouring exiles over locals. Interestingly, a distinction between the Soviet and the Independent state is not made by Justina; the important opposition in her narrative is that between the state and the people, rather than between the Soviet and the Independent state. She does not identify with either one, suggesting that Grybija has “never been Lithuanian anyway”. What Justina expresses here should not be taken as a sincere resignation of her Lithuanian-ness, but more as a profound disappointment with both the Soviet and the post-Soviet political realities, such as bureaucracy and restitution processes.

While questions of nationality, belonging and righteous ownership are obviously complex and multiple in Grybija, the following discussion will instead focus firstly on questions of entitlement to property and secondly on its relation to heritage.

Entitlement

Verdery calls for an understanding of property which considers not only “markets”, “democracy”, but also broader moral concepts and processes like entitlement, accountability, responsibility, which form a large part of what is understood and experienced as property relations in practice (1999: 54). Moreover, she suggests that “property is best analysed in terms of the whole system of social, cultural and political relations” rather than parts of it, such as “rights” and “claims” (1998b: 161). Thus, she suggests we should analyse property not as a bundle of rights, but as a bundle of powers (ibid). The state plays a large role in these power relations in the post-socialist context as it is the re-distributor of property. However, local ideas of entitlement do not necessarily correspond to the ones defined by law, therefore resulting in disagreements regarding righteous ownership.

In Verdery’s own ethnography of a Transylvanian village (1998b), culturally- and context-specific factors must be fulfilled in order to righteously own a property, such as contribution to the property by one’s kin, ability to use it in ways beneficial to the community, and a specific kind of belonging to the village. This morality of entitlement reflects certain power hierarchies of the village itself, such as relations of in-migrants and inborn residents, different families, occupations, alliance with certain groups. Another example that shows cultural specificity of the concept of private property comes from Anderson’s work in Siberia (1998). He argues that entitlement to the land among Evenki people is gained through a lifelong contact with it, as well as through “knowing the land”. Anderson expands anthropological understanding of property relations, arguing that they consist of the whole ecological framework of different kinds of human and non-human agency.

What then are the culturally specific ways in which entitlement to property is defined by Justina and others in Grybija village? Firstly, previous ownership by close kin is crucial. Secondly, long term residence in the village is essential. Justina reflects on this point by complaining about the inequalities of redistribution, where exiles were treated preferentially over locals who stayed in the village. Thirdly, a righteous owner is one who contributes to the village community. As put by another informant when talking about a summer-and-weekend-resident from a nearby city, “What’s the use of him? He’s a fine young man, mingles with locals. But he won’t help in daily labour. I was away and I left my animals for three days and I told him that, I was testing him. It didn’t occur to him to go check on them. You can’t trust these people”. Thus to be a righteous resident of the village one has to not only contribute to village life, but also have competence in the daily labours of the villagers and sense the need for help and cooperation which may at times be covert.

Another example of the understanding of entitlement in Grybija is apparent in the use of nicknames. When referring to a person in his/her absence, a nickname would be used to complement the name, mostly due to little variety of first names in the village. Every single individual residing in the village had a nickname. To those having ancestry in Grybija, nicknames stemmed from one’s mother or father, spouse’s parents, or a more distant ancestor: e.g., *Augučio* Laimutė - Laimutė of Augutis (grandfather). Importantly, people who were not born or married into the village but bought property from locals were all known by the name of previous house-owners: e.g., *Janinos* Dalia (Janina - previous house-owner). In this example, Dalia has spent several months every year in Grybija for the last 20 years, often went on foraging trips with locals, and mingles with them daily when in the village, however, she was not perceived as a fully entitled resident of Grybija. On

several occasions when mentioned to local residents, they would ask “What Dalia?”. “My neighbour”, I would reply, and after a few moments of thought I would hear “Oh, *Janinos Dalia, apspirkus*”. *Apspirkus*, used interchangeably with *nuspirkus* (*apspirkes/nuspirkes* for masculine) is a past participle form of a verb *pirkti* (“to buy”), thus loosely translatable as “she/he who has bought”. A reflexive particle *-s-* in the word implies a self-directed action, defining the action of buying as individualistic and giving it a slightly negative shade, distinguishing one from the village community.

Apspirkes/nuspirkes was used nearly every time one of the 8 *apspirkj* people in the village were mentioned regardless of the topic of conversation. The only person that avoided the term was Valdas who moved into the village 17 years ago and lives there all-year around contributing to the community by helping others out, mowing the public areas, and living a village life complete with agriculture, foraging and keeping animals. Although he bought a house and was first referred to in previous house-owner’s nickname (*Genios Valdas*), through long-term residence, contribution to the community and living in traditional village ways (as well as coming from a nearby village), Valdas was naturalised into the village, and came to be nicknamed by his (now ex-) wife rather than the previous house-owner. Thus entitlement to property and residency in Grybija village is a negotiated process of belonging and becoming while being defined in terms of relationships with locals, knowing and practicing traditional livelihoods in the village.

Heritage and private property

In the context of an “ethnographic village”, what is the relation between private property, entitlement and heritage? This is an important question, as the most actively preserved heritage in the village is in fact houses, privately owned by the locals. However, the state enforces numerous regulations on their maintenance. Every construction work has to be institutionally approved, which is costly in time and money as construction plans have to be prepared by a hired architect, who assesses if the plan is “ethnographically suitable for the area and the village” (Statybų saugomose teritorijose regioninių architektūrinių reglamentų aprašas 2009). On many occasions, I was told that the approval of the official architect was near-impossible to get without bribes, and several villagers loathed the bureaucratic procedures and thus altogether abandoned the idea of renovating their properties. Although the restrictions have been in place since the 1967 act, throughout the Soviet period they were not actively enforced, resulting in the current architectural chaos in the village, where 100+ year old wooden houses stand next to standard Soviet style houses of the 70s, next to Soviet remains, such as a large concrete ex-kolkhoz building. Incidentally, building regulations now apply to all buildings, old and new alike.

Recently, a new kind of building added to the architectural variety of Grybija, and one of the very few that passed the strict “ethnographic” regulations. The house is owned by a well-off middle-aged family from the capital city that bought a piece of land in Grybija three years ago with an intention to build a house and move in permanently. They appreciated the complexities involved in building new houses in an “ethnographic village”: “no problem, the restrictions are great. It means the village won’t change too much, it won’t degenerate, no absurd buildings will be built, no ugly roofs and that. Not anyone can move in here”. Their house is nearly finished now, complete with Scandinavian factory-cut wood and plastic windows, as well as running water and plumbing, which is found nowhere else in the village, and not exactly “traditional” as they are supposed to be. Locals often referred to this house when generally asked about the building restrictions:

*“Restrictions are fine when they apply equally to all. And now look - the new house, if you have money you can do whatever you like. And *apspirkī*, they buy within regulations, they say they’ll keep the village as it is, and then do what they like because they have money. If the government wanted to conserve the village they could, and now [restrictions] are there for some and not others. So what can you do, what?”*

In this excerpt, a village resident Marija expressed distrust in both the state that is corrupt and unfair and *apspirkī* newcomers who seem to be the only ones financially and bureaucratically able to deal with construction regulations. The state is seen as working against people who belong to the place: not only does it re-distribute the land to those not entitled to it; it also turns a blind eye to well-off newcomers while restricting locals' rights.

Turnbridge and Ashworth argue that in any heritage project disinheritance is inevitable, since all heritage is by definition someone's and not someone else's (Turnbridge and Ashworth, 1995, p. 21). In this case, the “ethnographic villages” project allows the state to claim Grybija as its own – national – heritage, consequently causing disinheritance on the side of the villagers and taking away their power to manage it. Villagers do not see the state institutions as entitled to control local property and, since local ideas of heritage differ from institutional ones, sabotage and alternative heritage practices are employed. These include occasional building renovations (such as instalment of plastic windows) without informing officials, selling a house to a museum and a local man’s plan to establish a lived-in farm museum.⁵ Thus, state control over property that it is not righteously entitled to is condemned in both discourses and practices.

Local implications

By enforcing certain restrictions and regulations on the private property of Grybija’s residents, officials favour certain groups over others in that only financially capable people may live comfortably in the heritage site. The oldest houses which form the core of Grybija’s “ethnographic” architecture - one of which I lived in during my fieldwork - are mostly in an alarming condition and either unsuitable for living in or inhabited by those financially incapable of institutionally approved renovation works, as they imply hiring architects, buying legal (rather than smuggled or foraged) materials, and so on. Thus being a heritage site in Grybija is often perceived among locals as a burden on the poor - those *apspirkī* who are better off can comply to the regulations and maintain their ways of life, while locals with fewer financial capabilities are forced to live “in the past”, unable to manage even their own private property.

The situation is exacerbated since heritage is often the ultimate luxury item consumed by the middle and upper classes (Graham et al, 2000, p.42). Both Skultans (1998 pp.142-149) in Latvia and Rausing (2004, p.51-56) in Estonia argue that peasantry is seen as a core of national identity in the Baltic countries, it is romanticised and celebrated by urban middle classes and intellectuals alike. Thus peasantry and idealised rural images played a large role in the middle- and upper- classes imagining a national community of each of the Baltic countries, with similar trends apparent in Lithuania.

Urry (1990) uses the term “tourist gaze” to refer to a tourist engagement with a site that perceives the place as cut off from the “real” world and emphasises the exotic aspect of it and of the experience. Combined with the class distinctions mentioned above, the tourist gaze results in exotification and thus distancing of the Grybija villagers, who live daily in “the past” that is gazed upon. The supposedly “ethnographic” properties of the village are valued and admired by tourists, and perceived as pristine and archaic, and essentially Other. Nash similarly argues that “pre-

modern” non-European cultures were simultaneously desired and degenerated as primitive by Europeans of the Enlightenment period (Nash, 1999, p.22). Oppositions and contradictions are projected on the category of the Other, thus both distancing and admiring it.

The case of Grybija “ethnographic village” is thus complex and ambiguous. The village is exoticised, “othered”, denied coevalness (Fabian, 1983) by means of heritage discourses and practices. Moreover, the village is enclosed in a defined space distinguished from the surrounding environment and other villages by means of signs, texts, notice boards and the like. It therefore becomes a variety of a “historical non-place” as defined by Augé, where links between a visitor and the non-place are established through mediation of signs and texts, guiding one's engagement with the non-place and explaining its significance (Augé, 1995, p.94). The village is marked out and spatially separated, thus denying a shared space with the rest of the country, as well as a shared time, forcing them to live “in the past”. At the same time, the village is esteemed as an authentic and fragile embodiment of Lithuanian national identity, attacked but unbroken by the Soviet regime.

While Grybija is a *lieux de memoir* (Nora, 1989) - especially for the urban middle classes romantically gazing upon it - and an embodied interpretation of history, it is crucially also a home to dozens of people who face restrictions to their livelihoods for reasons largely unclear to them. As a local elderly lady Laimutė put it, smiling and shrugging shoulders, “There’s no antiquity left in Grybija, nothing to be preserved”. Adding to the confusion and ambiguity, local ideas of entitlement are vastly at odds with not only the restrictions and regulations of residents’ private property, but also with local understandings of entitlement since wealthier newcomers are seen as bypassing both moral and legal regulations. The “ethnographic villages” project is therefore problematic in Grybija, and currently seems more effective and relevant as a source for discourse studies than as a functioning heritage site.

Bibliography

1. Anderson, D. G., 1998. Property as a Way of Knowing on Evenki Lands in Arctic Siberia. In C. M. Hann, ed. 1998. *Property Relations: Renewing the Anthropological Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press. pp.64-84.
2. Augé, M., 1995. *Non-places: Introduction to an Anthropology of Supermodernity*. London: Verso.
3. Bučas, J., 2005. *Etnografinių Kaimų Atrankos Kriterijų Vertinimas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas.
4. Fabian, J., 1983. *Time and the Other: How Anthropology Makes its Object*. New York: Columbia University Press.
5. Graham, B., Ashworth, G. J. and Turnbridge, J. E., 2000. *A Geography of Heritage: Power, Culture and Economy*. London: Arnold.
6. Hirsch, F., 2005. *Empire of Nations: Ethnographic Knowledge & the Making of the Soviet Union*. Ithaca: Cornell University Press.
7. Moore, D. C., 2001. Is the Post- in Postcolonial the Post- in Post-Soviet? Toward a Global Postcolonial Critique. *PMLA*, 116 (1), pp.111-128.
8. Nadel-Klein, J., 2003. *Fishing for Heritage: Modernity and Loss along the Scottish Coast*. New York: Berg.
9. Nash, C., 1999. Historical Geographies of Modernity. In: B. Graham and C. Nash, eds. 1999. *Modern Historical Geographies*. Harlow: Prentice Hall. pp.13-40.
10. Nora, P., 1989. Between Memory and History: les Lieux de Memoire. *Representations*, 26(4), pp.7-24.

11. Purvinas, M., 2005. *Etnografinių Kaimų Atrankos Kriterijai*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas.
12. Rausing, S., 2004. *History, Memory and Identity in Post-Soviet Estonia: The End of Collective Farm*. Oxford: Oxford University Press.
13. Skultans, V., 1998. *The Testimony of Lives: Narrative and Memory in Post-Soviet Latvia*. London: Routledge.
14. Turnbridge, J. E. and Ashworth, G. J., 1995. *Dissonant Heritage: the Management of the Past as a Resource in Conflict*. New York: John Wiley & Sons.
15. Urry, J., 1990. *The Tourist Gaze: Leisure and Travel in Contemporary Societies*. London: Sage.
16. Verdery, K., 1998a. Transnationalism, Nationalism, Citizenship, and Property: Eastern Europe since 1989. *American Ethnologist*, 25(2), pp.291-306.
17. Verdery, K., 1998b. Property and Power in Transylvania's Decollectivisation. In: C. M. Hann, ed. 1998. *Property Relations: Renewing the Anthropological Tradition*. Cambridge: Cambridge University Press. pp.160-180.
18. Verdery, K., 1999. Fuzzy Property: Rights, Power, and Identity in Transylvania's Decollectivization. In: M. Burawoy and K. Verdery, eds. 1999. *Uncertain Transition: Ethnographies of Change in the Postsocialist World*. New York: Rowman & Littlefield Publishers, Inc. pp. 53-83.
19. Wilk, R., 1995. Learning to be Local in Belize: Global Systems of Common Difference. In: D. Miller, ed. 1995. *Worlds Apart: Modernity Through the Prism of the Local*. London: Routledge. pp. 110-133.
20. *** *Dėl Etnografinių Kaimų Išsaugojimo 2011-2013 Metų Tarpinstitucinio Veiklos Plano Patvirtinimo*, 2011. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas.
21. *** Etninės Kultūros Globos Taryba, 1967. *Kultūros paminklų apsaugos įstatymas ir jo taikymo instrukcija*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas.
22. *** Etninės Kultūros Globos Taryba, 2003. *Lietuvos etnografinių kaimų išlikimo ilgalaiškės programos projektas*. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas.
23. *** *Lietuvos etnografinių kaimų išlikimo ilgalaiškės programos projektas*, 2004. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas.
24. *** *Statybų Saugomose Teritorijose Regioninių Architektūrinių Reglamentų Aprašas*, 2009. Vilnius: Lietuvos Respublikos Seimas.

Notes

1. Names of the village and its residents are changed in the article to ensure anonymity.
2. In Lithuanian, “ethnography” (*etnografija*) has several different meanings. According to the Dictionary of Contemporary Lithuanian Language, it is “(1) study of material and spiritual ethnic culture; ethnology; (2) features of lifestyle, customs and culture of people”. The word is used to describe “traditional” and “unique” qualities of a certain ethnic group, usually associated with the past.
3. Etninės Kultūros Globos Taryba (2003), Lietuvos etnografinių kaimų išlikimo ilgalaiškės programos projektas (2004), Bučas (2005), Dėl Etnografinių kaimų išsaugojimo 2011-2013 metų tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo (2011).
4. I translated this and other excerpts from interviews, documents and books from Lithuanian.
5. A local family in the late 70s sold their late 19th century house to a museum of ethnic culture

(Rumšiškės). It was taken apart and re-constructed in the museum 200 km away, where it now represents architecture of the region. The previous owner of the house reflected on this saying deemed it appropriate to display their old lifestyles in a museum, and they received financial compensation.

Nutritional Status of 19-Year-Old Adolescents in Urban Areas of Vojvodina - The Republic of Serbia

Rada Rakić, Tatjana Pavlica

University of Novi Sad, Serbia

Address correspondence to: Rada Rakić, Faculty of Sciences, Department of Biology and Ecology, Trg Dositeja Obradovića 2, 21000 Novi Sad, Serbia. Ph.: +381643385944; Fax: 021450-620; E-mail: rada.rakic@dbe.uns.ac.rs

Abstract

Objectives. Continuous evaluation of nutritional status in children and adolescents is very important. The aim of this study was to assess the nutritional status of 19-year-olds in Vojvodina.

Material and methods. Cross-sectional anthropometric study was carried out in the period from 2001 to 2004 in urban areas of Vojvodina-North Serbia. The investigated group consisted of 229 males and 239 females aged 19 years. Body height, body weight, mid-upper arm circumference, triceps skinfold and scapula skinfold were measured and, upper arm area, the upper arm muscle area, the upper arm fat area and the arm fat index were calculated. The nutritional status was assessed according to percentile values (NHANES I). The evaluation of muscle and fat status of upper arm was done according to Z-score reference values for age.

Results. Results showed that boys had significantly higher average values of all measures except triceps skinfolds, subskapular skinfold, fat mass and the arm fat index. The highest percentage of 19-year-old males and females had normal values of body mass index and nutritional parameters of the upper arm.

Conclusions. The obtained results point to the necessity for conducting permanent investigations of development and nutritional status in the future.

Key words: nutritional status, male, female, Vojvodina.

Introduction

Nutritional status reflects the nutritional condition of an individual. The body composition and nutritional condition can be unbalanced by inadequate diet, i.e. increased or reduced intake of certain nutrients. The first critical period for obesity is the early childhood, while the adolescence age is the second critical period for obesity problems.

The prevalence of children and adolescents' obesity has been increasing worldwide (Popkin and Gordon-Larsen, 2004; Dehghan, Akhtar-Danesh and Merchant, 2005). In the USA, the prevalence of obesity in 2 to 19 year-old children and adolescents was 16.9% for the period 2009-2010 (Ogden et al. 2012). The obesity incidence among adolescents in the transition to adulthood has been noticeably high (Gordon-Larsen et al. 2004). An increasing number of overweight and obese adolescents has been recorded worldwide (Georgiadis and Nassis, 2007; Emandi et al. 2013). Higher prevalence of overweight and obesity in children and adolescents has also been reported in Serbia. In the period 1995-2002, in Backa (Vojvodina), obesity was detected in 6,9% of boys and 6.7% of girls (Pavlović and Lobstein, 2004). According to the Serbian Institute for Public Health (2008), almost a fifth of children and teenagers from 7 to 19 years of age (18%) are either

overweight (11.6%) or obese (6.4%). In the year 2000, the recorded values were 8.2% and 4.4%, respectively. In the town of Jagodina (Central Serbia), for example, the prevalence of overweight is 10.80%, and obesity is present in 5.60% of cases (Pavlica et al. 2012).

The aim of the present study was to assess the nutritional status of 19-year-old adolescents in Vojvodina.

Material and methods

A transversal anthropometric survey was conducted in the period 2001-2004. It included 229 males and 239 females, all of them at the age of 19. The decimal age, obtained on the basis of the measurement date and the birth date, was calculated for all of the subjects. The measurements included the height, weight, mid upper arm circumference (MUAC), triceps skinfold thickness (Ts) and scapular skinfold thickness (Sc). The Body mass index was also obtained (BMI, weight/height²). The parameters for nutritional status of arm were obtained by Frisancho formula (1981):

$$\text{Total Upper Arm Area (TUA)} = C^2 / (4 \times \pi),$$

$$\text{Upper Arm Muscle Area (UMA)} = [C - (Ts \times \pi)]^2 / (4 \times \pi),$$

Upper Arm Fat Area (UFA) = Total Upper Arm Area - Upper Arm Muscle Area and Arm Fat Index (AFI) = (Upper Arm Fat Area / Total Upper Arm Area) x 100

$$(C = \text{MUAC}; Ts = \text{triceps skinfold thickness})$$

The upper arm muscle and fat area status was assessed by Z-scores applying the reference values for age and gender (Frisancho, 1990).

The obtained values for arm anthropometric traits and nutritional parameters were compared to the gender specific standards given in categories. Category I includes the values lower than $Z < -1,650$ ($< P_5$ percentile) representing short stature, low weight, small arm muscle and fat area and arm fat index; category II includes below average values $-1,645 < Z < -1,040$ (P_{5-15} percentile); category III covers average values $-1,036 < Z < +1,030$ (P_{50} percentile); category IV includes the values above average $+1,036 < Z < +1,640$ (P_{85-95} percentile); category V $Z > +1,640$ ($P_{\geq 95}$ percentile) includes high values referring to the age and sex.

The muscle status is assessed by the percentile values and Z score for both height and upper arm fat area, while the fat status is based on the sum of triceps and scapular skinfold thickness, upper arm fat area and arm fat index.

Statistical analysis of the data:

All variables are given as the means \pm standard deviation. Differences in sexes were determined by Student's t test and Mann-Whitney U test depending on the normal value distribution set by Kolmogorov-Smirnov test. The percentile values – 5th, 15th, 50th, 85th and 95th – were obtained for all variables.

Concerning univariate statistical analyses, the chi-square test was used to evaluate proportions. IBM SPSS Statistics 20 was applied. All results were considered significant at $p < 0.05$.

Results

Males show significantly higher ($p < 0.001$) height, weight, upper arm circumference, body mass index, total upper arm area and muscle area. Females, on the other hand, have significantly higher triceps and scapular skinfold thickness, upper arm fat area and arm fat index. In males, the median values are higher in comparison to the average values of height and upper arm circumference, while in females the values are greater concerning the arm fat index (Table 1).

Table 1. Percentile values of anthropometric and nutritional parameters in 19-year-old boys and girls

	X	SD	5	15	50	85	95
Males (N = 229)							
Height (cm)***	180.50	7.05	168.65	173.10	180.60	188.05	192.35
Weight (kg)***	77.42	12.06	59.50	65.75	76.00	88.25	100.00
MUAC (cm)***	28.92	3.11	23.50	25.50	29.00	32.25	34.25
Ts (mm)	11.19	5.38	5.30	6.30	9.80	17.00	22.27
Sc(mm)	9.83	3.45	6.33	7.20	9.07	11.87	16.93
BMI (kg/m ²)***	23.74	3.34	19.17	20.53	23.31	26.60	30.19
TUA (cm ²)***	67.34	14.55	43.97	51.77	66.96	82.81	93.40
UMA (cm ²)***	51.86	10.06	36.54	42.17	50.03	63.02	69.97
UFA (cm ²)	15.48	8.39	6.56	8.32	12.90	24.15	33.45
AFI (%)	22.17	8.27	12.13	14.07	20.02	31.91	38.38
Females (N = 239)							
Height (cm)	166.46	6.57	156.00	160.00	166.30	173.80	177.80
Weight (kg)	60.96	8.29	49.00	53.00	60.00	69.00	76.00
MUAC (cm)	25.43	2.24	22.00	23.00	25.00	28.00	29.50
Ts (mm)†††	16.68	4.82	9.40	11.60	16.40	21.80	25.13
Sc(mm)†††	10.75	3.36	6.73	7.80	10.00	13.73	16.87
BMI (kg/m ²)	21.98	2.52	18.40	19.39	21.78	24.37	26.40
TUA (cm ²)	51.90	9.26	38.54	42.12	49.76	62.42	69.29
UMA (cm ²)	32.70	5.53	23.79	27.24	32.30	38.29	42.56
UFA (cm ²)†††	19.20	6.34	9.82	12.52	18.79	26.07	29.89
AFI (%)†††	36.42	7.84	23.69	27.79	36.67	44.99	49.16
*** $p < 0.001$ Significantly higher values in males in relation to females							
††† $p < 0.001$ Significantly higher values in females in relation to males							

Table 2. The percentage of Z –score categories for anthropometric and nutritional parameters in 19-year-old boy and girls

Categories	I	II	III	IV	V
Males					
Height (cm)	4.80	10.04	69.87	9.61	5.68
Weight (kg)	2.62	11.79	73.80	6.11	5.68
MUAC (cm)	5.24	10.48	69.43	10.04	4.80
Ts (mm)	0.00	7.42	75.98	7.86	8.73
Sc(mm)	0.00	3.49	87.34	3.06	6.11
BMI (kg/m ²)	1.75	11.35	76.86	3.49	6.55
TUA (cm ²)	3.49	12.23	69.43	8.30	6.55

UMA (cm ²)	2.18	11.35	70.31	10.04	6.11
UFA (cm ²)	0.00	6.11	79.04	6.99	7.86
AFI (%)	0.00	12.66	69.00	10.04	8.30
Females					
Height (cm)	4.18	9.62	70.29	10.04	5.86
Weight (kg)	3.35	8.79	73.64	7.53	6.69
MUAC (cm)	2.51	14.64	67.78	10.04	5.02
Ts (mm)	2.09	13.39	69.04	9.62	5.86
Sc(mm)	0.00	10.04	77.41	5.44	7.11
BMI (kg/m ²)	2.51	12.55	72.38	6.28	6.28
TUA (cm ²)	1.67	15.48	67.78	10.04	5.02
UMA (cm ²)	4.18	9.21	72.38	7.95	6.28
UFA (cm ²)	1.67	13.81	69.04	10.46	5.02
AFI (%)	4.60	11.30	68.20	11.72	4.18

With reference to the obtained BMI values, the largest number of males (76.86%) and females (72.38%) are normally nourished. There is a greater number of underweight males (13.10%) and females (15.06%), the categories I and II, in comparison to the number of the obese (10.04% of males and 12.56% of females), the categories IV and V. Considering the total sample, BMI values indicate that 25.38% of the subjects are undernourished (23.14% males and 27.62% females). The arm nutritional parameters suggest that the greatest number of males and females have normal values set for their age (from 15th to 85th percentile). Below 15th percentile, there is greater percentage of TUA (17.15%), UFA (15.48%) and AFI (15.90%) recorded in females than it is the case with TUA (15.72%), UFA (6.11%) and AFI (12.66%) values found in males. Above 85th percentile, greater percentages of UMA (16.15%) and AFI (18.34%) are recorded in males than it is the case with females (14.23% and 15.90%, respectively). Girls show higher percentage of UFA (15.48%) and TUA (15.06%) when compared to males (14.85%) (Table 2).

Table 3. Muscle and fat status in 19-year-old boys and girls

	I	II	III	IV	V
Males					
Muscle status	1 (0.44)	5 (2.18)	115 (50.22)	5 (2.18)	2 (0.88)
Fat status	0 (0.00)	8 (3.49)	150 (65.50)	3 (1.31)	10 (4.37)
Females					
Muscle status	3 (1.26)	3 (1.26)	120 (50.21)	4 (1.67)	1 (0.42)
Fat status	2 (0.84)	17 (7.11)	131 (54.81)	4 (1.67)	3 (1.26)

Normal values of muscle and fat status (Table 3) are recorded in more than 50% of the sample. Males show higher muscle and fat status (3.06% and 5.68%, respectively) above 85th percentile in comparison to females. Higher percentage of fat status below 15th percentile is recorded in girls (7.95%) when compared to boys (3.49%). Considering the muscle status below 15th percentile, there are similar values recorded in boys (2.62%) and girls (2.52%).

Discussions

The study of nutritional status of 19-year-old adolescents from urban areas in Vojvodina points out that the majority of subjects have standard values for their age concerning the studied anthropometric traits and nutritional parameters.

The average height in boys is 180.50 cm, while in girls it is 166.46 cm. As for the weight, the average values are 77.42 kg and 60.96 kg, for boys and girls, respectively. The males are found to be 14.04 cm taller and 16.46 kg heavier than females. The difference is justified by the influence of hormones. In comparison with girls and the effect of estrogen on them, testosterone affects boys in later years of age and influences their bone formation causing greater height and weight (Wells, 2007). In the last few decades, children have generally been reported to be taller, and in some countries considerably heavier (Lobstein, Baur and Uauy, 2004).

In comparison with American adolescents in the period 2007-2010 (Fryar, Gu and Ogden, 2012), 19-year-old boys and girls from Vojvodina have greater height, smaller weight, lower BMI, smaller upper arm circumference and lower values of triceps and scapular skinfold thickness. As for American 19-year-old adolescents, the reference values for height are 177.8 cm and 163.3 cm, for boys and girls, respectively. In present study the subjects are approximately 3 cm taller in comparison with the above values. Discrepancy is also observed in the weight results, as both girls and boys have lower weight – on average, girls appear to be 7 kg lighter and boys 2 kg in relation to the reference values. This points to the necessity of establishing national criteria for assessing the growth, development and nutritional status of children and adolescents.

The average BMI values (23.74 in boys and 21.98 in girls) appear to be slightly higher than those obtained in the town of Jagodina – Central Serbia (Pavlica et al., 2012), with the average BMI being 23.37 in boys and 21.20 in girls. The same refers to the results obtained in Western Romania (Emandi et al., 2012), where the recorded BMI was 22.8 in males and 20.8 in girls.

As for 50th percentile BMI values, the obtained results are 23.3 and 21.78 kg/m² in boys and girls, respectively. The results are higher than those obtained for American adolescents in 1991 (21.88 kg/m² males, 20.80 kg/m² females) (Must, Dallal and Dietz, 1991), but lower in comparison with the results obtained later, i.e. in the period 2007-2010 (24.0 kg/m² in males and females) (Fryar, Gu and Ogden, 2012). The results indicate an increase in BMI values, not only in Serbia, but in other countries worldwide.

The overweight prevalence is lower in males (3.49%) than in females (6.28%), while the number of obese boys and girls is identical (6.55% of boys and 6.28% of girls). The study indicates that 19-year-old adolescents do not have underweight or overweight problems, which is not the case with other studies reported worldwide (Gür et al., 2006; Kelishadi et al., 2005; Cole et al., 2000). Although the prevalence of underweight and overweight subjects in the present study is not high, it should not be neglected as it might cause risk factors in older age.

The upper arm circumference is known as a reliable parameter for nutritional status assessment (Dasgupta et al. 2010). UMA and UFA are basic indexes for assessing body composition. UFA and AFI are indicators of fat status and as the obtained values are significantly higher in females, this points to the sexual dimorphism.

The muscular status shows normal values in 50 % of the subjects. The fat status, however, has normal values in 65.5% of males, while in females it is lower – 54.81%. Lower fat status is recorded in 3.5% of males and 8% of females, while higher values are detected in 5.68% of males and 2.93% of females. The reason for this may be the fact that girls pay more attention to their physical appearance and tend to go on diet.

Conclusions

In spite of being transversal and including only one age, the present study offers a better insight into the growth and nutritional status of 19-year-old adolescents. Bearing in mind that childhood and adolescence obesity may cause diabetes mellitus type 2 and cardiovascular diseases later in life, the best prevention is identification of obesity problems in childhood and adolescence period. Although the overweight and obesity prevalence is not very high, it should not be neglected. The results of the study stress the importance of introducing periodical check ups of nutritional status, promotion of healthy diet, reduction of sedentary lifestyle and more physical activities.

On the basis of the obtained results, it can be concluded that in the largest number of 19-year-old adolescents anthropometric and nutritional parameters are within the standard values set for the age and sex.

Bibliography

1. Cole, T.J., Bellizzi, M.C., Flegal, K.M. and Dietz, W.H., 2000. Establishing a standard definition for child overweight and obesity worldwide: international survey. *British Medical Journal*, 320, pp. 1240-3.
2. Dasgupta, A., Butt, A., Kanti Saha, T., Basu, G., Chattopadhyay, A. and Mukherjee, A., 2010. Assessment of Malnutrition Among Adolescents: Can BMI be Replaced by MUAC, *Indian Journal of Community Medicine*, 35(2), pp.276–9.
3. Dehghan, M., Akhtar-Danesh, N., and Merchant, A.T., 2005. Childhood obesity, prevalence and prevention. *Nutrition Journal*, 4, pp. 24.
4. Emandi, A.C., Puiu, M., Gafencu, M., and Pienar, C., 2013. Overweight and obesity in school age children in Western Romania. *Revista Medico-Chirurgicală A Societății de Medici și Naturaliști din Iași*, 117(1), pp. 36-45.
5. Emandi, A.C., Puiu, M., Gafencu, M., and Pienar, C., 2012. Growth references for school aged children in Western Romania. *Acta Endocrinologica*, 8(1), pp.133-152.
6. Frisancho, A.R., 1981. New norms of upper limb fat and muscle areas for assessment of nutritional status. *American Journal of Clinical Nutrition*, 34, pp. 2540-5.
7. Frisancho, A.R., 1990. *Anthropometric Standards for the Assessment of Growth and Nutritional Status*. Ann Arbor: the University of Michigan Press.
8. Fryar, C.D., Gu, Q., and Ogden, C.L., 2012. Anthropometric Reference Data for Children and Adults: United States, 2007-2010. National Center for Health Statistics. *Vital and Health Statistics*, 11(252), pp. 1-48.
9. Georgiadis, G., and Nassis, G.P., 2007. Prevalence of overweight and obesity in a national representative sample of Greek children and adolescents. *European Journal of Clinical Nutrition*, 61, pp.1072-74.
10. Gordon-Larsen, P., Adair, L.S., Nelson, M.C. and Popkin, B.M., 2004. Five-year obesity incidence in the transition period between adolescence and adulthood: the National Longitudinal Study of Adolescent Health. *American Journal of Clinical Nutrition*, 80, pp.569-75.
11. Gür, E., Can, G., Akkus, S., Ercan, G., Arvas, A., Güzelöz, I., and Cifcili, S., 2006. Is undernutrition a problem among Turkish school children?: Which factors have an influence on it? *Journal of Tropical Pediatrics*, 52 (6), pp.421-6.

12. Kelishadi, R., Hashemipour, M., Sadeghi, M., Roohafza, H.R., Tavasoli, A.A., Khosravi, A. et al. 2005. The impact of familial factors on obesity in Iranian children and adolescents. *Journal of Pediatrics Neonatal*, 2 (2), pp.16-23.
13. Lobstein, T., Baur, L., and Uauy, R., 2004. Obesity in children and young people: a Crisis in public health. *Obesity Reviews*, 5 (1), pp.4-85.
14. Must, A., Dallal, G.E. and Dietz, W.H., 1991. Reference data for obesity: 85th and 95th percentiles of body mass index (Wt/ht²) –a correction. *American Journal of Clinical Nutrition*, 54, p.773.
15. Ogden, C.L., Caeoll, M.D., Kit, B.K. and Flegal, K.M., 2012. Prevalence of Obesity and Trends in Body Mass Index Among US Children and Adolescents, 1999-2010. *Journal of the American Medical Association*, 307 (5), pp. 483-90.
16. Pavlica, T., Rakić, R., Djuricanin, A., Korovljević, D., and Srdić, B., 2012. Growth and Nutritional Status of Children and Adolescents from 7 to 19 Years of Age in the Town of Jagodina (Central Serbia). *HelthMED*, 6 (1), pp. 284-93.
17. Pavlović, M., and Lobstein, T., 2004. Assessment and monitoring of nutritional status of children and adolescents in North Backa region, Serbia. In: M.A. Caroli, R.K. Chandra, and M.L. Frelut (eds.) *Childhood Obesity From Basic Sciences to Public Health*. Napoli Giuseppe de Nicola, Editore. pp.109-114.
18. Popkin, B.M. and Gordon-Larsen, P., 2004. The nutrition transition: worldwide obesity dynamics and their determinants. *International journal of obesity and related metabolic disorders*, 28 (3), pp. 2-9.
19. Wells, J.C., 2007. Sexual dimorphism of body composition. *Best Practice & Research Clinical Endocrinology & Metabolism*, 21, pp. 415-30.
20. ***Serbian Institute for Public Health “Dr Milan Jovanović Batut”. 2008. The Health Condition of Serbian population – an analytic study 1997-2007. [Online] Belgrade. pp.45-51. Available from: http://www.batut.org.rs/download/publikacije/Zdravlje_stanovnika_1997-2007.pdf [Accessed 29 September 2013].

Experiences of trust and distrust in intercultural encounters

Clara Laura Popa

Rowan University, Glassboro, New Jersey, USA

Address correspondence to: Clara Laura Popa, Rowan University, Department of Communication Studies, NJ, USA. Ph.: 001-856-256-4245; E-mail: popa@rowan.edu

Abstract

Objectives. This study focuses on narrated experiences of trust and distrust of 6 immigrants. It seeks to understand the participants' viewpoints on how intercultural communication creates trust and mistrust.

Material and methods. Between March 2013 and December 2013 I conducted qualitative interviews, face-to-face and through email, with 6 Romanians living in the U.S. The initial interviews lasted half an hour. Follow-up questions, additional interviews, and observations over a period of 6 months provided a fuller picture of the participants' views on trust and mistrust. The interview was semi-structured. The common questions asked of all participants were demographic background questions and open-ended questions, such as: How did you get to trust people from different ethnic backgrounds? All the other questions flowed naturally from the discussion during the interview.

Results. Several themes emerged from the participants' narratives: trust as an inner experience, trust as a commodity, and trust as a socially acceptable image. The results are interpreted through the lenses of intercultural communication concepts: individualism-collectivism, high-context - low-context cultures, ethnocentrism, stranger, and acculturation.

Conclusions. This study is a qualitative attempt at understanding the inner and communicated experiences of trust when we interact with dissimilar others. It adds to the literature of trust and intercultural communication by showing that trust is a socially constructed experience, whose interpretation can be changed by communication. Future studies should continue to explore the experiences of immigrants and the interplay of trust and mistrust in communication with the host countries at the group and/or family level.

Key words: trust, mistrust, immigrants, intercultural communication.

Introduction

Trust has been conceptualized mainly as a process that develops over time (Blau, 1964; Zand, 1972; Rempel, Holmes, and Zana, 1985;). Scholars have identified the willingness to take risk as a main characteristic of any form of trust (Meyerson, Weick, and Kramer, 1996). Very few attempts have been made to find what behaviors are intrinsically associated with trusting beliefs. In the current study, we propose that two behaviors are indicators of trust: knowledge sharing and suspending judgment. McEvily, Perrone, and Zaheer (2003) argued that knowledge sharing, suspending judgment, and safeguarding are processes directly influenced by trust, which they defined as an organizing principle. They demonstrated that trust encourages knowledge sharing and suspending judgment, and discourages safeguarding in organizations in which trust acts as a principle.

Knowledge sharing refers to group members' disclosure of "sensitive and proprietary details about themselves, others," and their work (McEvily, et al., 2003, p. 97). McEvily, et al. (2003) suggested that knowledge sharing is the closest indicator of trust in work groups. Free exchange of knowledge cannot occur when one party is unsure about the other's behavior (Jones and George, 1998). In a group without trust, people will refrain from sharing knowledge because they are unsure about how the others will use their knowledge and because possessing some sort of knowledge is also a source of power (Fama and Jensen, 1983).

McEvily, et al. (2003) defined suspending judgment as a process of "adopting an orientation toward another actor that assumes the other party's intentions and motives are benevolent, or at least benign" (p. 98). Behaviorally, suspending judgment manifests itself as sharing responsibility for important tasks and an absence of monitoring or controlling conversations.

Several research studies show support for an association between trust and suspending judgment. Benton, et al. (1969) and Roberts and O'Reilly (1974) found that lower levels of trust were associated with suspiciousness towards the information, whereas high levels of trust were associated with acceptance of information. Another study by Kramer (1994) supported the assumption that, when people safeguard too much (i.e., they feel overly self-conscious or under scrutiny), they tend to make negative attributions about the others, similar to an attribution error. This, in turn, fosters a pattern of heightened distrust and suspicion regarding others' motives and intentions. In this case, people cannot suspend their judgment because they are not willing to take any risk.

The word metacommunication refers to communication about previous conversations. Although the word "trust" is part of everyday conversations and seems to be included in everybody's vocabulary, learning to develop trust happens in our first years of life. According to Erikson's stages of development, an infant's window for developing basic trust is between birth and 18 months. At this stage, trust develops mostly nonverbally, through visual contact and touch. If properly cared for and handled, the infant will develop optimism, trust, and security. The communication about trust appears later, as in parents' encouraging statements "I trust you to play nice with your friend" or "I trust you to do what I say." These statements may or may not express the state of trust that the parent is feeling at that very moment. If we accept the definition of trust as being knowledge sharing, suspending judgment, and communicating enthusiasm (Popa, 2005), then using the words "I trust you" is not indicative of the actual state of trust. The situation may differ when people use the words to talk about their trust in somebody else: "I trust him/her/them" may actually indicate the state of trust that a person believes or feels he or she has toward another individual(s). The research question that I proposed in this study aims to address this difference: How does metacommunication about trust differ from the narrated experience of trust? I am interested in finding out if there is a disconnect between what people say ("I trust him/her/them") and their actual trusting behaviors (knowledge sharing, suspending judgment, and communicating enthusiasm), as they show in their narratives.

Factors influencing trust

In intercultural relationships, there are other factors that may influence the development of trust, besides the ones involved in same-culture relationships. Cultural values shape people's beliefs and attitudes and their propensity to judge others as trustworthy or untrustworthy. Individualism-collectivism (Hofstede and Hofstede, 2005) and high-context/low-context (Hall, 1976) seem more relevant to the development of trust.

According to Hofstede and Hofstede (2005), individualism manifests in societies with loose ties between individuals, whereas collectivism manifests in societies “in which people from birth onward are integrated into strong, cohesive in-groups, which throughout people’s lifetimes continue to protect them in exchange for unquestioned loyalty.” (p. 76). On a scale from 0 (the most collectivistic) to 100 (the most individualistic), Romania scored 30 and the U.S. scored 91 (Hofstede and Hofstede, 2005). The work goals represented by the individualism are: personal time, freedom, and challenge, whereas the work goals represented by the collectivism are: training, physical conditions, and the use of skills.

The majority of studies conducted on individualism and collectivism investigate work relationships, since Hofstede’s original study was conducted on IBM employees. However, in recent years, researchers started to look at personal relationships through the lens of cultural dimensions, too (see especially the literature on Chinese, Japanese, and Chinese Americans and Japanese Americans). With the exception of the World Value Survey studies on business relationships (management, advertising), very few studies used the cultural dimensions to shed light on the communication styles of Romanians and other Eastern Europeans.

The concept of context was introduced by Edward Hall (1976). Although this concept has lost some appeal in recent years, Kittler, Rygl and Mackinnon (2011) argue that, according to their systematic review of studies using Hall’s concept, this is due to a dubious classification attached to the concept. Edward Hall distinguished between high-context cultures and low context cultures. In high-context communication, little is to be said in words, because much of the meaning of the message is in the context of the relationship history, tone of voice, gestures, postures, and even status. High-context communication tends to be more formal and more indirect. In a study of 234 IT professionals, Holtbrugge, Weldon and Rogers (2012) found support for the hypothesis that in high-context cultures email messages tend to be more formal. Flowery language, elaborate apologies, and humility are typical for this type of communication. Words are not so important and, sometimes, their literal meanings are expected to be ignored. In those cases, they are simply vehicles for emotional meanings. Developing trust is an important step of every meaningful communication. This type of communication is characteristic to collectivistic cultures. In several studies, Romania was classified as high-context culture (Van Everdingen & Waarts, 2003; Kittler, 2008). In low-context communication, most of the meaning has to be made explicit in words. Many things that in collectivistic cultures are self-evident must be said explicitly in individualistic cultures. Discussions are expected to be straightforward, concise, and efficient, and they usually end with actions. Words are expected to be precise and are meant to be taken literally. This creates a potential disconnect between a person from a high-context and a person from a low-context culture: one of them expects the other to ignore the literal meaning of a word and look for the emotional meaning, while the other may be hurt or offended by the strong words that have been said. The reverse is possible too: while one person may ignore the meaning of a word that was said and understand the emotional meaning, the second person may not be ready to self-disclose deeply, at a deep emotional level, and may want to be taken literally.

I chose the intercultural relationships because of the more obvious role that trust has in this type of relationships. In trying to understand an issue as complex as trust (and communication about trust) in intercultural encounters, we need to describe the factors that shape an immigrant experience, such as: the concept of stranger, ethnocentrism, and culture shock and acculturation.

In intercultural communication, the parties perceive each other to be, at the core, “strangers” (Wolff, 1950). According to Simmel (as cited in Wolff, 1950), a stranger is “near and far” (p. 408) and strangers “are not really conceived as individuals” (p. 408). Even though an immigrant is established in a place for years (sometimes for a longer time than the local), he or she

is still asked the same question: “Where are you from?”, which is the most basic move to overcome uncertainty and anxiety produced by someone unlike. When we communicate with strangers, we tend to “fill in the blank” reasons for unknown behaviors because of the human tendency to reduce uncertainty. For instance, we may attribute an internal cause such as laziness to a stranger who works slower than we are used to. The attribution of stranger and the feeling of mistrust associated with it can stay the same or change throughout the relationship. While anthropologists and intercultural researchers tell us that every ethnic group has attributions of strangers, the communication with them and about them is cultural and it varies, according to the level of ethnocentrism specific to each culture.

Originally a sociological construct, ethnocentrism was appropriated by psychology as an individual’s tendency to identify with his or her own group and reject out-groups. Some scholars refer to ethnocentrism as “tunnel vision”, “defined as “the narrowness of viewpoint resulting from concentration on a single idea, opinion, to the exclusion of others. Highly ethnocentric individuals believe that their judgment reflects the universal truth of what is normal, right and desirable. The system of beliefs and values of their in-group are regarded as of supreme importance. They perceive the in-group’s symbols and values as a source of pride, often despising the other’s values (Luque-Martinez et al., 2000). According to Wood (2009), “ethnocentrism leads to judgments that difference is not just different, but wrong” (p.173) (Pocovnicu and Vasilache, 2012, p. 479).

Neulip and McCroskey (1997) argue that ethnocentrism is a major factor that influences intercultural encounters. They maintain that a high level of ethnocentrism can increase the relational tension between individuals. Lin, Rancer, and Trimbilas (2005) tested the hypothesis that “Romanian students will have significantly higher scores on ethnocentrism than US American students” (p. 142) on a sample of 110 Romanian students from Romania (19-34 years old) and 151 American students from the U.S. (18-47 years old). Their hypothesis was supported, showing that Romanian students living in Romania have a tendency to be more ethnocentric than the American students living in the U.S. The authors explain the findings in part by the cultural propaganda carried on in the communist Romania before 1989, which always showed Romanians as victors in battles, and denigrated other ethnic groups, portraying them as weak, naïve, or evil. It is not a leap of faith to assume that the indoctrination has had a lasting effect, even on Romanians who left the country after 1989. This effect can be observed in their trust of other ethnicities.

When immigrants move to a different culture, they face numerous personal and professional challenges because of the language, values, norms, and ways of relating. The process of adaptation involves many losses, including financial ones. However, most importantly for the purpose of this paper, are the cultural losses that affect the development of trust. These are part of the process of acculturation. Intercultural researchers tell us that individuals adjust differently to minimize the conflict between their home culture’s values and norms and their host culture’s values and norms. They may either separate (stay in contact only with ethnically similar others), assimilate (become more like the people in the host culture), integrate (appropriate elements of the host culture and harmonize them with their home culture’s values and norms), or become marginalized (avoid contact with both home and host cultures). Trust in dissimilar others happens mostly in the assimilation and integration version of the acculturation process. In both assimilation and integration, immigrants become involved with the local life.

The general trust in Americans can be shown in the level of involvement with local organizations. Logically, the more involved an immigrant is with local organizations, the better adapted he or she is. However, this may depend on other cultural factors, such as the level of involvement in the country of origin. In a study on immigrants’ civic participation in Spain, Voicu and Rusu (2012) showed that immigrants coming from post-communist countries such as Romania,

Bulgaria, and Moldova, showed very little involvement in civic associations. Their data, collected from the Spanish National Immigrant Survey carried out in 2007 on 8575 immigrants from 34 countries of origin, showed that language skills, income levels, and the size of the ethnic group in the host country positively influenced civic participation.

The literature on intercultural communication and on trust in personal relationship can be greatly informed by an in-depth look at how communication about trust is constructed in intercultural encounters. With trust having numerous definitions, it seems like everything there is to say about it has been said already. However, there is almost an elusive quality of trust. When asked about it, people don't necessarily feel it. When they feel it, there are no researchers handy to ask about it. By approaching the topic in an indirect manner, with a focus on how we talk about trust, we may have a chance to make the concept easier to comprehend.

Material and methods

I used the narrative method to collect and analyze individual stories of six immigrants. In order to protect the informants' privacy, I refer to them as informant A, B, C, D, E, and F. They range in age from 39 to 60 years old. Informants A, C, and F are females and informants B, D, and E are males. All but informant D are married to Romanians. All but informants C and D live in the US. C lives in Sweden and D lives in Ireland. Individuals' stories need to be told to gain personal experience about the research problem. The purpose of this narrative study is to understand the experiences of those individuals living among culturally dissimilar others and how they use communication to create trusting or distrusting relationships. At this stage in the research, the trusting relationship is defined as a relationship in which individuals perceive that they disclose openly and suspend judgment about the other person and that the other person discloses openly and suspends judgment about them. A distrusting relationship is defined as one in which individuals perceive that they withhold information from another person and they judge another person and that the other person withholds information from them and judges them. At this point in the research, my working question is: What are the communication experiences of trust and mistrust in intercultural encounters?

I chose the intercultural relationships because of the more obvious role that trust has in this type of relationships. In intercultural communication, the parties perceive each other to be, at the core, "strangers" (Wolff, 1950). The attribution of stranger and the feeling of mistrust associated with it can stay the same or change throughout the relationship.

The first two interviews were conducted face-to-face and lasted 30 minutes each. I have known both participants for about 3 years, as we are part of a small Romanian-American community in South Jersey. The first interviewee, A, was a 60 years old Romanian female. She came to the U.S. 20 years ago and, although she had a degree in Agronomy from Romania, she found work in the cleaning business, after several unsuccessful attempts to make money. Throughout our interview, she told lots of stories of people whom she trusted. She seemed to think that ethnicity didn't have an impact on trust, as one of her stories pointed out - a story about how she helped two American families in a major way. When asked about how she would feel when she didn't trust someone, she said that probably she wouldn't tell that person anything, but she would move away from the person. I was interested in finding out why she wouldn't talk to the person at all. She said: "it's pointless, if they don't get it, you don't accomplish anything by explaining things." (Fieldnotes, December 2013).

The second interviewee, B, a 39 years old Romanian male, had an interesting definition of trust. He said that "trust and truth are related, you cannot have trust without truth". He went on to

say that being culturally different doesn't have any impact on trust. He trusts others of different ethnicities. However, he says that everybody can be trusted up to a degree. The only people he trusts fully are his parents.

The next two interviews were done by email. I "met" C, a 39 years old Romanian female living in Sweden, on Facebook. I "liked" her page and I noticed that she posted about Romania. I started a conversation with her and she was willing to participate in the interview. She became an expat by choice at age 16. She describes herself as "a citizen of the world" and she doesn't accept the label "intercultural friends," justifying that she doesn't make any difference among friends. For her, friends "are those who stay." When asked about her definition of trust, she first refers to trust as being reliable (coming to a meeting on time), then she makes two general references about trust, "I trust everybody until proven wrong," and "I just see PEOPLE." She does say in a precautionary manner, that she doesn't want to give personal examples, as "they can be angled wrongly." This can suggest that, either she simply hasn't experienced mistrust, or that I, as a researcher, didn't develop a trusting relationship with her, so I can be privy to such examples.

I have also "met" D, a 47 years old Romanian male from Ireland on Facebook 5 years ago. He talks about two intercultural friendships, one that was formed over 20 years, and another that was formed over two hours (over lunch). He believes that a first impression is also one in which trust forms. He also makes a difference between different levels or aspects of trust: "trusting someone who has your interests at heart" versus "trusting someone to act in a particular manner." He identifies the first aspect with family and close friends. He thinks that the most important thing in trusting someone is "that they are honest," and "that they are motivated by a set of values that I can empathise with." One very interesting account that D gives of the internal experience of trust relates to communication: "when I trust someone, I feel I can depend on them & that the conversation can be relied on." Similarly, when he experiences mistrust, "the communication would probably be ok, but a little pointless at that stage." He states what A had stated: "In a situation where I do not trust someone, I would act to reduce my exposure to them."

E, a Romanian-American male in his late 30s, and F, a Romanian-American female in her early 40s, agreed with A and D that, when they don't trust someone, they simply avoid the person. These two interviews were also conducted face-to-face and lasted approximately half an hour each. E and F were married to each other and their overall responses looked similar. For instance, firstly, both said that they trusted everybody, regardless of nationality. After more probing questions, both agreed that it was easier to trust Romanians than Americans.

Results

Several themes can be drawn from the stories on trust and mistrust of these six individuals: trust as an inner experience that binds people on a deep level, trust as a commodity, and trust as a socially acceptable image.

Trust as an inner experience

All six informants referred to the deep experience of trust that we have with the people closest to us: A, when stated she couldn't let herself be vulnerable with others who are not like here; B, when mentioned that the only people he could fully trust were his parents; D, when he defined trust as "trusting someone who has your best interests at heart", and E and F when stating that "you'll always be a stranger unless you are among your family." F was especially explicit about how this deep experience of trust can be created with "your own people." She stated that, although she

had North American and South American friends, she could only be herself among Romanians because “they are the only people who are like you, who can understand you.” To reinforce her deep connection with the Romanian culture, she mentioned how she watches Romanian television: two days a week, she wakes up at 5:00 am to watch a telenovela broadcasted on a Romanian channel. She also has a scheduled Romanian program right after she finishes her job three times a week. Per total, she said she watched more than 15 hours of Romanian television per week. When I asked her how she felt watching Romanian television, her answer was “I feel like home.” I understood that she missed a certain type of experience, of being herself, that she couldn’t reproduce in her new home and television was the solution she found to recreate that experience. The only person who didn’t mention this aspect of trust was C. Most of her responses, though, can be interpreted as creating a socially acceptable image, a theme which will be discussed later.

Trust as a commodity

D, the Romanian male living in Ireland who responded to my questions through email, defined this type of trust as “trusting someone to act in a particular manner,” which is what it’s commonly referred to as perceived reliability or trustworthiness. It is a more pragmatic and more limited-in-time view of trust. I found that C, the Romanian female living in Sweden had the same view of trust. When someone views trust as a commodity, he or she has thinks of human interactions in short periods of time. Trust is like a service that can be exchanged with another service: I trust an electrician to fix my lights, I trust an educator to teach a child to write, etc. This is different than a long-term relationship with another person, in which we open ourselves deeply and become vulnerable. An electrician may not fix the lights and I may become frustrated. But if a friend betrays me, I am more deeply wounded. The fact that both C and D focused their responses on this type of trust can be interpreted in several ways. One interpretation can be cultural: C lives in Sweden and D lives in Ireland, while the other informants all lived in the US. Both European countries are geographically closer to Romania and it is possible that the Romanian immigrants visit their friends and relatives often. They may not feel the need for deep connections as the Romanian Americans may feel. Another explanation is methodological. It happened that these two interviews with C and D were the only ones conducted through email. This could have obstructed me from developing a closer relationship with both of them. They may not have felt comfortable enough to disclose their most inner feelings of vulnerability.

Trust as a socially acceptable image

This theme emerged mainly from the experience of the Romanian-Americans, especially informants A and E, but also informant C. I have known A and E for about 3 years, and I have developed a good relationship with each of them. That is why I was surprised to hear how both of them went to great lengths to assure me, during the interview, that they trust people regardless of ethnicity. Had I not heard them previously expressing distrust in Americans, I would have been convinced that they were very trusting, ethnicity-blind, fully integrated individuals. A commented that she was a very trusting person: “I don’t have anything with anybody. I’m very trusting. If they are “serious people” I trust them.” By “serious people” she meant “responsible, trustworthy individuals.” In the same time, A was a competitive person, someone who got what she wanted. She was very careful to present an image of herself as a powerful and knowing individual. Not trusting others, especially Americans, was an implicit acknowledgement that she wasn’t “socially ok.” E, on the other hand, seemed to want to project another image: one of a friendly, open minded, and

tolerant person. She didn't seem to be as competitive as A, but she saw herself as friendly and down-to-earth. In principal she trusted everyone: "I've made all sorts of friends, I have American friends, I have South American friends, I have Romanian friends. I like to be friends with everyone." After more probing questions, I realized that her closest friends were Romanians from her hometown. Several Americans whom she befriended through her daughter were not so close anymore. Finally, C, the Romanian living in Sweden, projected an image of herself as a worldly person. She defined herself as a "citizen of the world," who has been traveling since the age of 16. In this image of a "new age" kind of person, trusting unlike others is expected. However, the fact that she preferred to stick to a more pragmatic view of trust and the fact that she avoided personal examples because "they can be angled wrongly", suggest that she didn't trust as easily as she wanted to appear.

Discussions

As we have seen from the themes presented, trust is a complex phenomenon that is actively constructed by Romanian immigrants, based on their personal and cultural background. My initial research question asked how metacommunication about trust differs from the actual trust experience.

The examination of the six interviewees' view of trust in intercultural relationships provided a glimpse into this question. The themes of trust as a commodity and of trust as a socially accepted image suggest that metacommunication about trust does not always match the actual trusting behavior. At least for the six Romanian immigrants, talking about trust does not necessarily mean trusting. While personality factors can definitely explain the disconnect, the cultural factors are interesting to discuss as well. All my informants have lived parts of their lives under the Communist regime, which discouraged trusting foreigners. All of them lived the first parts of their lives in a collectivistic culture such as Romania and then moved to more individualistic cultures, such as the US, Ireland, and Sweden. They probably became more acutely aware of the difference between the in-group versus the out-group. The cultural context (high or low) may also explain the two trust themes. A said it perfectly when she explained how she would act with someone whom she didn't trust: "if they don't get it, you don't accomplish anything by explaining things." I find this sentence very representative of a high-context individual. Words are not useful to understand something. The meaning is in persons, not in words. It is logical to assume that the Romanians interviewed are rather high-context individuals. They expect to form trust not by communication alone, but by sharing emotions and by actions. Their interpretation of the communication style of the ethnically different others may have prevented them from developing deeper, more trusting relationships.

Conclusions

In sum, the experience of six Romanian immigrants in Ireland, Sweden, and United States suggested that trust is a socially constructed experience that can be interpreted as an inner experience, as a commodity, or as a socially acceptable image. The common Romanian collectivistic culture and the move to more individualistic cultures can explain the distrust of foreigners. The communication style of the Romanian high-context culture can also explain the mistrust in a more explicit, low-context communication style. Overall, the experience of being a stranger in another country hinders the development of an open relationship.

This study has several limitations. Firstly, being a qualitative study of six individuals chosen conveniently, the results cannot be generalized to a larger population of Romanian immigrants. More people should be interviewed to support the found themes. Secondly, the interviews were conducted individually. Initially, I thought that this would make the participants more comfortable disclosing personal information. However, I noticed the socially acceptable answers randomly throughout the interviews. A focus group with Romanian immigrants only may offer a safer opportunity for people to voice their opinions. Thirdly, the study did not focus on personality characteristics of the interviewees. The trust literature tells us that people have different levels of generalized trust to begin with. It would be interesting to analyze the level of trust of the Romanian immigrants before they leave Romania. Lastly, as fruitful future direction for study, I suggest that researchers delve into communication as a vehicle through which trust is built and sustained. The present study offers some support to the idea that going from a high-context to a low-context culture can be detrimental to trust formation. What are the interpretations that a high-context person needs to make to adjust to a low-context culture? What role does the community (both Romanian immigrants and locals) play in helping the immigrants to build trust in unlike others? All these questions and more others are fruitful avenues for future research.

Bibliography

1. Blau, P.M., 1964. *Exchange and power in social life*. New York: Wiley.
2. Erikson, E.H., 1968. *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.
3. Hall, E.T., 1976. *Beyond culture*. Garden City, NY: Doubleday Anchor Books.
4. Hofstede, G., and Hofstede, G.J., 2005. *Cultures and organizations: Software of the mind*. 2nd Ed. New York: McGraw Hill.
5. Holtbrugge, D., Weldon, A. and Rogers, H., 2012. Cultural determinants of email communication styles. *International Journal of Cross Cultural Management*, 13(1), pp.89-110.
6. Jones, G.R. and George, J.M., 1998. The experience and evolution of trust: Implications for cooperation and teamwork. *Academy of Management Review*, 23, pp.531-546.
7. Kittler, M.G., 2008. *Understanding misunderstanding in intercultural communication: Theoretical approach and empirical analysis*. Ph. D., University of Erlangen-Nürnberg.
8. Kittler, M.G., Rygle, D. and Mackinnon, A., 2011. Beyond culture or beyond control? Reviewing the use of Hall's concept of high-/low-context concept. *International Journal of Cross-Cultural Management*, 11, pp.63-82.
9. Kramer, R.M., 1994. The sinister attribution error: Paranoid cognition and collective distrust in organizations. *Motivation & Emotion*, 18, pp.199-230.
10. McEvily, B., Perrone, V. and Zaheer, A., 2003. Trust as an organizing principle. *Organization Science*, 14, pp.91-103.
11. Meyerson, D., Weick, K.E. and Kramer, R.M., 1996. Swift trust and temporary groups. In: R. M. Kramer and T. R. Tyler, eds. 1996. *Trust in organizations: Frontiers of theory and research*. Thousand Oaks, CA: Sage, pp.166-195.
12. Pocovnicu, A. and Vasilache, S., 2012. An interview-based assessment of the influence of ethnocentrism in business. *Review of International Comparative Management*, 13 (3), pp.478-492.
13. Popa, C., 2005. *Swift trust in temporary work groups*. Ph. D. Kent State University.
14. Rempel, J.K., Holmes, J.G. and Zana, M.P., 1985. Trust in close relationships. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, pp.95-112.

15. Roberts, K.H. and O'Reilly, C.A., 1974. Failures in upward communication in organizations: Three possible culprits. *Academy of Management Journal*, 17, pp.205-215.
16. Van Everdingen, E. and Waarts, E., 2003. The effect of national culture on the adoption of innovations. *Marketing Letters*, 14(3), pp.217–232.
17. Voicu, M. and Rusu, I.A., 2012. Immigrants' membership in civic associations: Why are some immigrants more active than others? *International Sociology*, 27(6), pp.788-806.
18. Wolff, K. (Trans. and ed.), 1950. *The sociology of Georg Simmel*. New York: Free Press, pp.402-408.
19. Zand, D., 1972. Trust and managerial problem solving. *Administrative Science Quarterly*, 17, pp.229-239.

Studying Hallyu in Central and Eastern Europe: challenges for empirical research

Valentina Marinescu

Faculty of Sociology and Social Work, University of Bucharest, Romania

Address correspondence to: Valentina Marinescu, Faculty of Sociology and Social Work, Bd. Schitu Magureanu, No. 9 – Bucharest, Romania; E-mail: vmarinescu9@yahoo.com

Abstract

The objectives of the present paper are to cast light on the realities of attempting to record and analyze the everyday life, practices, and challenges of such an empirical project on the practices, opinions and attitudes of Korean-fans from central and Eastern Europe and the Balkans.

The analysis used the secondary analysis of data, interviews and ethnographic recordings of research process. Based on the results of the triangulation of the methods, the present study revealed the characteristics of fieldwork for such a research project. First, it is difficult to reach the voices one wants to hear due to time-consuming type of research involved. Second, in-field negotiations and their numerous understated assumptions can bring a high degree of stress and exhaustion for the researcher. Third, the relationships between researchers and their subjects fall along a spectrum from “reciprocal” to “potentially exploitive”, while continuing to be “inherently hierarchical”. From here, one cannot continue to work with and gain information from local individuals without giving back – whether through gifts or simply being a sympathetic ear. The basic conclusion of the study is the necessity of an increased number of comparative social research projects in Central and Eastern Europe and the Balkans in order to gain a deeper understanding of the peculiarities of this type of scientific enterprises.

Keywords: empirical research, position and reflexivity in the field, gatekeeper, interviews, area research.

Introduction

The topics at the heart of this article interweave the professional, political, and private. By chronicling all the discussions and ethical dilemmas that come with fieldwork on Korea fans in Central and Eastern Europe and the Balkans, I tried to cast light on the realities of attempting to record and analyze the everyday life, practices, and challenges of such an empirical project.

The research project which I made in 2014 with the help of the AKS Grant (AKS-2013-R 71) – “Searching the Sameness and Otherness through Hallyu – A comparative analysis of South Korean popular products’ impact in Balkans and Central Europe” – allowed me not only to collect empirical data but also to scrutinize my positionality in the field, question both the social scientist’s subjective gaze and the representations of “the other” and the importance of reflexivity in social science research. In general, it still remains relatively uncommon for field researchers to document the practice of the considerations of the research as an empirical action. For this reason, the objective of this article is to act as a partial road map for future research in this direction and to provide directions to help ease novice researchers or those more experienced elsewhere – into and through their fieldwork experiences, allowing for richer and more meaningful field encounters and interactions.

Following Buchowski (2004), one can notice a so-called “hierarchy of knowledge in Central and Eastern Europe” as regards the social sciences in Eastern Europe and the Balkans. This distinction was more and more considered as one between “colonialism” or, as Tulbure (2009) and Buchowski (2004) call it, “orientalism” and the Western tradition in social sciences. In calling attention to the difference between ways of understanding social sciences in Western world vs the Eastern and central European countries, the authors (Tulbure, 2009; Buchowski, 2004) start from the definition of orientalism offered by Said (1978). For Said, orientalism is, first of all, a set of discursive practices through which the West structured the imagined East. Orientalism is also “a style of thought based upon an ontological and epistemological distinction made between ‘the Orient’ and ... ‘the Occident’” (Said, 1978, p.2). The Orient exists and people live in the region concerned, but the European representation of these people is a typical cultural creation that enables the powerful to legitimize their domination over the subjugated. The hierarchical dichotomy between the Occident and the Orient and its constant perpetuation proves that a powerful cultural hegemony is at work. As Buchowski (2004) noticed, in the domain of politics and in public discourses, the way socialist societies were presented in the West was almost invariably negative and this also had an influence on the status of social sciences in the region, which were assessed as dependent on the socialist ideology and dependent on the Western peers for recognition and legitimacy. The borderline was drawn on the geographic map and the division was clear.

As regards Romanian, Chelcea (2012) assumed that it is right to speak of “hybrid actors” at the encounter between Western and non-Western ways of making social sciences. Some scientific trajectories in this region are dependent on American and/or Western social sciences; others, on the contrary, are rather independent of vis-a-vis Western social sciences and dependent upon “the changing fabric and dynamics of post-socialist societies” (Chelcea, 2012, p.4).

In sum, to engage yourself in a field-work in Central and Eastern Europe plus the Balkans in the topic related to East-Asia studies suppose a double challenge: on the one hand, the challenges faced by Asian studies as a specific area for the social sciences and, on the other, the interrogations which arouse in Central-Eastern Europe and the Balkans as regards the ways in which empirical research in social sciences was and is made after the fall of socialism.

Materials and methods

The main research methodology used is of a sociological type. More precisely, the methods used in the research project are:

1. The analysis of the social documents – journals, correspondence with the main informants in the field;
2. The semi-structured interview – the interview guide was applied in face-to-face meetings with fans of South Korea culture from Bulgaria and Hungary.

The option to “triangulate” two types of methods (the analysis of social documents and the semi-structured interview) was based on the assumption that it can be rather impossible to reach a respondent located in other countries without keeping close contacts on email and social networking sites (such as Facebook), on the one hand; on the other hand, it was dependent on time-limits imposed on the project that was made mainly in January-July 2014.

Results

To do fieldwork in the social sciences means to engage in a relational process (Davis and Spencer, 2010), which has to be grounded in each particular field. A scientist has to learn the

cultural ways and conventions of communication and he or she should become able to accommodate to ever changing contexts. The social scientist as a researcher has to study the phenomena in their natural settings, attempting to make sense of, or interpret them in terms of the meanings people bring to them (Denzin and Lincoln, 1994).

The “human-as-instrument” role of the qualitative researcher is perceived appropriate “to capture the complexity, subtlety, and constantly changing situation that is the human experience” (Lincoln and Guba, 1985, p.193). Who is doing research (Griffiths, 1998) has effects on data collection and analysis. The researchers own specific perceived subjectivities and the results of their works depend on their positionality and reflexivity within the fieldwork.

Positionality involves the recognition that “all knowledge is produced in specific contexts or circumstances and that these situated knowledges are marked by their origins” (Valentine, 2002, p.116). Hopkins (2007, p.391) proposes that such positionality is inclusive of one’s race, class, gender, age, sexuality, and (dis)ability, as well as life experiences. These characteristics are relational and never static (McDowell, 1994). At the same time, positionality was defined as “self-critical sympathetic introspection and the self conscious analytical scrutiny of self as researcher” (England, 1994, p.82) and it refers to the way in which our own social position and subjectivity could influence our research because we interpret qualitative data through the lens of our own world view and because our status, gender, age and ethnicity influence how and what our participants choose to reveal to us (England, 1994; Kobayashi, 1994; Dowling, 2005). The benefit of reflexivity is that it “allows the researcher to be more open to challenges to their theoretical position that fieldwork almost inevitably raises” (England, 1994, p.89).

In the case of the research project that was made in 2014, the main points of interest where I can assess that my positionality and my reflexivity were at stake comprised: the selection of gatekeepers and informants, my positioning on inside vs outside as regards the interviewees, the “art” of interviewing, the understanding of meaning in interviewing and the interviewees as main actors in the research process.

Gatekeepers and informants comprised

Broadly said, from the sociological viewpoint, gatekeepers include “those who provide – directly or indirectly – access to key resources needed to do research, be those resources logistical, human, institutional or informational” (Campbell et al., 2006, p.98), reflecting the positive aspects that gatekeepers can also bring to one’s fieldwork experiences (Heller et al., 2011).

Discussing the issue of access in social sciences and case study, Burgess (1991) argued that access is not just an issue concerning the gate-keepers or the participants’ consent, but there are “multiple points of entry that requires a continuous process of negotiation and renegotiation” (Burgess, 1991, p.49).

Getting access for interviewing is significant not simply because it is a permit to go into a situation, but also because, first, the issues of power between those seeking the interview and those agreeing to grant it, raise problems about the ethics of gaining access, and are also affected by different cultural perceptions of a research interview, cooperation with outsider/s, and associated perceptions. Second, the access has to be negotiated within the cultural conventions and constraints. Third, how access has been gained and granted influences the relationship and rapport as well as the nature of the data collected in the subsequent interview situation. Access is, at the same time, “getting in” (physical access) and setting the tone for “getting on” (social access).

a. Getting in or gaining physical access for interviewing can be problematic depending on the interviewee/s and their perceptions of the research and the researchers (Fine and Sandstrom,

1988; Wax, 1971). Studies have unveiled multiple factors like interviewing being perceived as threatening, time consuming, lacking a transactional element, and relative status of the participants (Bogdan and Biklen, 1992; Marshall and Rossman, 1989, p.94-95).

b. Researchers have also highlighted factors useful in gaining access, such as a prestigious research grant, keeping a low profile, gender, links with those with power in the relative context, and many others (Gewirtz and Ozga, 1994). Burgess draws attention to the “relationships”, which influence data collection and analysis (Burgess, 1984; Burgess, 1991).

Before I even enter “the field” (Gupta and Ferguson, 1997; Massey, 2003) and approach those whose voices I wish to hear, I encounter a number of gatekeepers, individuals who control “opportunities to interact with others in the chosen research site” (Hay, 2000, p.114).

The access to field in the case of the research project made in 2014 was different for each location considered – Budapest vs. Sofia – although the general path followed to gain (physical and social) access was the same.

More precisely, in December 2014, following the approval of the research project by the Academy of Korean Studies, I started to establish contact with two types of possible gatekeepers in Hungary and Bulgaria: Academics involved in teaching and learning Korean Studies from local universities (e.g. University of Sofia- Bulgaria, and ELTE University – Budapest, Hungary) and Korean Center based in Sofia (Sejong Institute from Sofia, the center for Korean Language in Varna) and Budapest (Korean Cultural Center in Budapest), on the one hand, and groups of (Bulgarian and Hungarian) fans, on the other. While in the case of the first type of gatekeepers (e.g. Academics from both countries) the contacts were made on an individual basis, using the official e-mail addresses provided by the Universities, in fans’ case the search for access and for gatekeepers was more laborious, more difficult to obtain. In fact, due to the “heavy” use of Internet (own websites, social networking sites such as Facebook or Twitter) the only available option I had at that moment was to send a fixed and impersonal message both at the email addresses found on websites and on the social network sites. The message was sent at around 150 email addresses and Facebook pages of the fans from Bulgaria and Hungary.

Dear Sir/Madame

My name is [Author name], I am an Associate Professor at the University X – Faculty of Sociology and Social Work and the reason for which I am writing to you is the following: I am engaged in a sociological comparative project on the reception of Hallyu in Eastern Europe, the project is supported by the Academy of Korean Studies – the Evaluation Committee for Korean Studies Overseas - through the Grant AKS-2013-R71 granted for 2014 Academic Year. The sociological comparative research project intends to stress out both the similarities and differences among Korean fans from Romania and Bulgaria/Hungary and it involves a series of interviews and focus-group discussions with people who are fans of Hallyu or who are simple audience members of K-Pop, Korean TV series and movies, who like Korean cuisine or read Korean literature. Giving the specific profile of your fan group/association/center I want to ask you if it is possible to give me some logistic help in making this research project in Sofia/Budapest in the spring of 2014. I am aware of the difficulties that someone who is not from Bulgaria/Hungary can meet in searching subjects on this specific topic and this is the reason for which I dare to ask your help. I thank you in advance for reading this message and I expect an answer from you if possible.

Yours sincerely

Author name

At the same time, in order to ease the contact both with the fans and with the gatekeepers I was trying to contact, I developed an English version of an online questionnaire on Korean popular culture addressed to (Bulgarian and Hungarian) fans and send it on a separate set of emails and Facebook messages to around 300 groups of fans from Bulgaria and Hungary. I used also a fixed and impersonal message to introduce myself and I asked them to disseminate the questionnaire among their friends and followers in order to be filled by those who could be interested in doing that:

Dear Sir/ Madame

My name is [Author name], I am an Associate Professor at the University X – Faculty of Sociology and Social Work and the reason for which I am writing to you is the following: I am engaged in a sociological comparative project on the reception of Hallyu in Eastern and Central Europe. Until now I have worked on Hallyu reception in Romania <https://sites.google.com/site/xxxxxx>

The present sociological comparative research project intends to stress out both the similarities and differences among Korean fans from Romania and Eastern and Central Europe. I am interested in the opinions of the people who are fans of Hallyu or who are simple audience members of K-Pop, Korean TV series and movies, who like Korean cuisine or read Korean literature. I am aware of the difficulties that someone who is not from a country from Central and Eastern Europe can meet in searching subjects on this specific topic and this is the reason for which I dare to ask your help in some logistic aspects- please disseminate among your fans fans the following questionnaire. <https://docs.google.com/forms/xxxxxxxxxxxx>

I thank you in advance for reading this message and I expect an answer from you, if possible.

Yours sincerely

Author name

Immediately after that first message, the entrance “in the field” has been divided between the two countries, having its own way and dynamics for each case.

In Bulgaria, after the first official messages, I was contacted via e-mail by Professor A.F. – the head of Korean Studies at Sofia University – who put me into contact with his former student R. R.

Hello, Author name,

As you might have already guessed, I am Professor A.F.'s ex student from the Korean studies department. Nice to meet you! Mr. F forwarded to me your mail where you requested some contacts of Bulgarian Hallyu communities. I happen to know such people and already messaged them regarding your project. I have no answers yet, but in the meanwhile, could you tell me a bit more about the tasks included in your research? As far as I understood, you plan to make an anonymous Q&A survey, and then a group discussion? While communicating with the respondents, is it going to be an entirely virtual contact, including written correspondence, do you have in mind some PC to PC audio conference, or eventually meet the respondents in person? Will it be OK for you if I send you their Facebook contacts so that you can reach each other in person? Also, could you please provide details about the time they need to set aside in order to give the answers? As far as

I understood, free time might be an issue to some of my colleagues. Maybe it is also a good idea to know if there is some deadline we need to obey for giving you the answers.

Last but not least, I hope to get some answers from the respondents soon and write you back.

Best regards,

R.

R. became, thus, the main gatekeeper for the projected fieldwork in Sofia in 2014: she facilitate the contact with the rest of possible respondents, we also became friend on Facebook where there has been a lot of discussions – me posting the questions and R. answering back, mainly on the issue of respondents and details related to the planned trip to Sofia in the spring of 2014.

The situation for Hungary was quite different. The only official message I have received was from the KCC in Budapest and was related mainly with the lending of a room where the interviews can be made.

Dear Author name,

I am sorry for the late reply. We are quite busy with organizing events. We can lend a room for you where you can conduct the interview. Please tell me ahead when you want to use our seminar room. Thank you.

Best regards,

KCC

If the Hungarian “official” (e.g. Academic and cultural) gatekeepers were reluctant in answering to my messages, the real help to enter “in the Hungarian field” came from the leader of fan groups, in this case the Hungarian Hallyu Headquarter group (B. P.) and the Homemadesia group (V. M.).

Dear Author name,

Thank you for your letter. If you need help, we can help you of course. Can you please tell me what we have to do exactly to help you?

Best regards,

Wicky

M. V.-Home Made Asia-manager

Dear Professor Author name,

thank you for contacting us! We are very glad to help out with Your research in any ways we can, as we understand that such academic works can be essential for the recognition of Hallyu in our area, and also because some of our staff members have tried their hands at the academic view of such matters as well. We have received your message on our facebook page and will proceed to share and pin the questionnaire on our page, hoping that many of our readers will participate. In addition to that, we will gladly assist you in personal discussions with fans from Hungary. Are you planning on coming to Hungary in April to meet up with interviewees personally? If so, approximately when do you expect to be in Hungary? In this case, we shall try to gather a few fans for personal meeting, so that you can have discussions with them (and our available staff members will also gladly answer your questions).

If not, I think we could try and organize a series of interviews via Skype, which of course is not as intimate as one-on-one discussions, but could possibly help your research as well.

Best regards,

B. P.

Chief Editor

Hungarian Hallyu Headquarters

Both B. and V. had played the role of gatekeepers in the planned Hungarian field: after we became friends on Facebook, they answered to my questions and offered me details about the planned fieldwork in Budapest.

The inside vs outside positioning in interviewing

Even members of the same speech and cultural community are differentiated by other equally important characteristics that make the researcher “both an insider as well as an outsider” (Foster, 1994, p.131-132). In the fieldwork, Triandis (1972) acknowledge the importance of the influence on interviewer from the part of particular relationship stage or relationship type (e.g., acquaintance, friendship, or romantic relationship) and its impact on other communication variables such as relational openness; relational involvement. There is a complex interplay of social norms, values, and patterns of behaviour involved in these constructions. Some broad dimensions for positioning a cultural outsider can be: 1. an opponent; 2. a stranger; 3. a tourist; 4. a learner; 5. a guest; 6. a friend. These are not exhaustive, not discrete, and not points on a scale (Triandis, 1972).

In the case of the research project carried out in 2014, my own position as a cultural outsider was on points two, three and four from the above-mentioned list and, I have to stress the fact that I positioned myself on those three positions at the same time. First, I was a stranger due to the fact that even I was (and still remain) an Eastern European I did (and still do) not belong to the national culture (be it Bulgarian or Hungarian) within which I was supposed to made the fieldwork – my own cultural and social identity remain a Romanian one. Secondly, I had to spend only a limited period of time in each location I intend to study – a week or ten days – and, from here my position in and my “gaze toward” the field were more similar to the tourist’s ones. Finally, I was a learner because, even I was aware of the fact that I knew what was happening with Hallyu in my own country – Romania – I was eager to see what are the peculiarities of the impact of Korean cultural products on other societies.

Being an insider or outsider social scientist – or “partially insider” respectively “outsider within” (Tuhiwai Smith, 1999, p.5) – is relative and relational as it depends on the criteria of identification and belonging, on relationships and on research topics and interests. It can change in the course of time or from one moment to the next. The crucial challenge and opportunity of social sciences is to make use of gradual differences and similarities, mutual curiosity and empathy, intellectual insights and knowledge through the body, as well as all kinds of relationships and relatedness. This was true in my case. Retrospectively, I can place myself on a middle place between those two ends of “insider-outsider” continuum. Due to the fact that I came from a society and a culture placed both in Eastern Europe and in the Balkans, I could not consider myself as a “total”, “complete” outsider, as was the case with a non-European researcher or even with a Western one. But I was not a “full insider” for the cultures in which I entered in 2014.

The “art” of interviewing

Interviewing is a multi phase activity and involves interacting in many ways. An understanding of the interviewee’s culture by the interviewer has great significance for all phases of interviewing including access, conducting interviews, and making meaning (Haw, 1998).

In qualitative research we accept that knowledge is situated and constructed by the social relationship that occurs during data collection (England, 1994; Rose, 1997). Our background, social position relative to the participant, and interview style – all influence the knowledge created during the research project (Kobayashi, 1994; Pezalla et al., 2012). Our subjectivity can shift and be fluid throughout the research process and we have to be ever vigilant to minimize the projection of our own position into the interview or into how we interpret the experiences of our participants (Berger, 2015). Reflexivity helps us construct a representation of ourselves relative to our participants to attempt to manage this process, but no matter how hard we try, that self-representation is never fully realized or completely transparent (Rose, 1997; Berger, 2015). In my research project I tried to plan every step in advance as recommended by Edwards (1998) and Temple (2002) as regards the fieldwork made in other cultures.

The entire process of planning the interviews made in 2014 was a long negotiation based on continuous online dialogues with the gatekeepers from Bulgaria and Hungary. We exchanged messages (both on Facebook and e-mail) on a weekly basis, and, as the moment of real “entering the field” approached for me, the speed of message exchanges became more intense – almost on a daily basis in the last days before the travels to Sofia and Budapest.

On the basis of the results collected through the on-line questionnaire I made a general “Guide for Interview” which I planned to apply in both locations – the interview guide has twenty questions and employed the background national (e.g. Bulgarian and Hungarian) information provided by anonymous online respondents, such as the “history” of Hallyu (Bulgarian and Hungarian) fans, the specific activities (fan meetings, participation at the local and regional contest on Korean themes) they made, the personal assessments of the impact of Korean popular culture on their own lives etc. The research instrument was devised as flexible one, open to “in the field” changes.

Due to the time-limit we agree on a fixed program of interviews of the types presented below:

Table 1. Interviews skedule – Budapest

hour\day	March 26. (Wed)	March 27. (Thurs)	March 28. (Fri)
10:00:00		H. R.	K. B.
11:00:00		S. G., B. R.	
12:00:00			
13:00:00		B. S.	T.-G. A.
14:00:00		B. C. K.	
18:00:00	S. S.		
19:00:00	B.E. (Translating: P.B.)	M. V	Home Made Asia
20:00:00		Németh Dávid	Home Made Asia

Table 2. Interviews skedule – Sofia

hour\day	April 27, 2014	April 28, 2014	April 29, 2014	April 30, 2014
11:00:00			T. T.	D. T., T. B.
12:00:00	M. U.			
13:00:00		E. F.		
15:00:00		D. Z.		
16:00:00				V. G. (Translating: R. R.)
17:00:00	N. D. (Translating: R. R.)			
19:00:00			R. R.	
20:00:00		I. U.		

In practice there had been some differences between what was planned and the empirical way of collecting the data but the general directions of getting and remaining in the (Hungarian and Bulgarian) field remained those negotiated with the gatekeepers.

Understanding and misunderstanding in interviewing as discussion

The problem of the language in which I had to make my research was extremely important from the beginning. I came from a country with a Romance (Latin) language (e.g. Romanian) and I could not base my field-work on “linguistic affinity” with the interviewees since I had to discuss with respondents having as their native-language either Hungarian (belonging to Uralic/ Finno-Ugric language family) or Bulgarian (a Slavic) languages. English was, as such, the *lingua franca* I choose together with the gatekeepers from Budapest (B. and V.) and Sofia (R.) for both the fieldwork preparation and for the interviews. This put a great limitation on type of respondents enclosed in both samples – e.g. Hungarian sample and Bulgarian one – which were not only Hallyu fans but also has to be able to conduct a discussion in English for about one hour.

Despite the fact that almost all the respondents I encountered “in the field” were fluent in English, there have been also several cases in which the meeting was mediated by the presence of gatekeepers as “translators”. The gatekeepers in Sofia and Bulgaria became, as such, interpreters of the discourse of the respondent and mediators for my questions.

In the existing literature, numerous recommendations have been made to improve the mechanics of interpretation in research, such as ensuring the interpreter is familiar with the research aims and technical terms prior to starting any interviewing (Irvine et al., 2007), explicitly acknowledging the credentials and role of the interpreter (Squires, 2009), limiting the interpretation to two languages rather than introducing added complexity with multiple languages (Kapborg and Bertero, 2002), allowing for on-going discussion about the interpretation process during fieldwork (Larkin et al., 2007), and ultimately triangulating data between participants, interpreters and data collection methods (Esposito, 2001; Temple and Edwards, 2002).

In making those interviews mediated and translated by local gatekeepers, it became clear that meaning is not simply elicited by apt questioning, nor simply transported through respondent replies, “it is actively and communicatively assembled in the interview encounter” (Holstein and Gubrium, 1995, p.115). Thus, frequently, the English interpretation was shorter and more concise

than the original response in Hungarian or Bulgarian but the non-verbal communication allowed me to add supplementary information and to put additional questions.

The interviewees as main actors in the research process

There is abundant literature emphasising the interplay of different factors on interviewing, and pointing to the issues of gender, personal experience, age, social status, race, ethnicity (Burgess, 1991: 105; Ball, 1994; Bhatti, 1995; Delamont, 1984; Flick, 2002; Harding, 1987; Lamphere, 1994; Mirza, 1995; Oakley, 1981; Opie, 1992; Stanley and Wise, 1990), shared background (Finch, 1984), shared identity (Foster, 1994), social class (Marshall and Rossman, 1989), peer group (Ozga and Gewirtz, 1993) and many others. Significantly, the complexity of these interactions increases in cross-cultural contexts as the interacting factors are perceived and experienced differently in diverse cultures.

A listener is not a passive receiver of information. While communicating, she or he is active in “assigning meaning” (Barnlund, 1998, p.40). Assumption of similarities between the researcher and the interviewees might temporarily ease the discomfort of “walking on thin ice”, but it can be seriously misleading with implications for data interpretation and the research itself (Holstein and Gubrium, 1995). A familiarity with social structures and behavioural patterns improves an understanding of the responses (Garfinkel, 1959; Coulon, 1995). It is perceived to facilitate interpretation by situating the responses in the context. A tacit understanding gained through “indwelling” (Polanyi, 1967) provides a knowledge background for making meaning. Shared social and cultural knowledge contributes to give meaning to responses (Foster, 1994, p.141).

In the case of the interviews made in 2014, the positive elements that helped me come closer to the interviewees were either information I bought from the life of Romanian fans of Hallyu (e.g. what they did, how they celebrate and get involved in various Korea-linked events) and personal details. For example, in Budapest I encountered an interviewee who gave me only extremely short answers to the questions, and it seemed that the existing barriers due to age and education differences could not be overlapped. Starting with the moment at which I mentioned that I have a dog at home and I showed him the pictures of it, the discussion changed its pace and content. He started to give me more elaborated answers and with a lot of details.

Qualitative researchers recognise the significance of non-verbal messages and signals. Potter (1997) recommends an inductive discourse analysis paying attentive to social practices - hesitation, pauses, silences and overlaps. He explains these as not simply “a blurred edge on the pure message” but determining precisely what action is being performed and why (Potter, 1997, p.152). But, there is another dimension to the issues. Nonverbal communication can be there in its very absence in cultures that guard expression of emotions and personal responses. This absence of nonverbal signals may lead an outsider researcher/interviewer to erroneous interpretations and conclusions. Non-verbal messages and signals are located within cultures and patterns of behaviour, and cannot be accessed or learned through mere language acquisition.

Both in the case of the interviews made in Sofia and for those made in Budapest the non-verbal elements of the discussion were extremely important. For example, two respondents from Homemadearia (Budapest) came together for the interview, although they were skeduled at one-hour distance. During our discussion they not only told me about the activities their group of fans made in the last two years but also presented songs' fragments of the adaptations they made in Hungarian from K-Pop songs.

I have to agree with Kim (1991) that the problem in cross-cultural interviewing is that the “psychological posture” becomes “inter-group” rather than “interpersonal”, which encourages the participants “to perceive each other as a group representative rather than as a unique person” (Kim, 1991, p.266). This has implications for qualitative data and analysis, and raises ontological and epistemological concerns.

The interplay between interviewer and interviewee was obvious in the case of a Bulgarian respondent who made appeal at the existing network of fan-friends who already had meet with me or with whom I had fixed an appointment after the discussion with her.

*I think the former Korean ambassador to Bulgaria Chon Bi Ho made a great deal to strenghten ties between the countries and let some Korean artists and also, businesses, enter Bulgaria. Korean Studies department of Sofia University, with its events have also raised awareness. I think you already has been there and as I undestood tommorrow you will meet D and T. Last but not least, **Eastern Spirit** fan community, initiated by D, who you already know....hm...you just meet yesterday. Yes, Eastern Spirit fan coomunity, with its online discussions, translations, and live events have made Korean culture more popular to Bulgarian audience.*

To made things more familiar for the subjects I also have to organise interviews either in a restaurant – while the respondent is eating her tripe soup portion – or at a cafee, near to the Budapest Synagogue, where the street noise almost ruined the recording of the discussion.

Conclusions

Semi-structured interviews of two convenience samples were undertaken during fieldwork in Central and Eastern Europe and the Balkans in 2014. This provided contextual background and information for the research design. The data collected provided sufficient information from which to perform a qualitative analysis. Triangulation of data from the various interview techniques using an iterative approach allowed for effective, valid, and rigourous research to be conducted. This methodology resolved the research “problem” by accumulating sufficient knowledge to lead to an understanding or explanation, as suggested by Lincoln and Guba (1985, p.226-227).

Within my project, the comparative research approach provided an opportunity for an in-depth examination of many viewpoints in the district at one point in time (Neuman, 2000). This approach allowed for a growing understanding of the micro level activities of individuals.

The dominant research paradigm of the research project made in 2014 was qualitatively based and used an interpretive approach and a social constructionist perspective. This approach developed an understanding of the culture and the inherent social relations within the research study (Denzin and Lincoln, 1994; Guba and Lincoln, 1994; Neuman, 2000; Sarantakos, 1993). Neuman (2000) claims this paradigm views and analyses socially meaningful action through the direct observation of people in natural settings to understand and interpret social worlds. Some results of this research project were already presented in various conferences and articles, but it remained a lot of information that can be refined and structured in future work.

The main point of this article was not to present empirical data but to draw what I called “a partial road map” for the fieldwork, which can offer directions to help ease other researchers interested in this type of topic.

Stressing the importance to establish rapport, empathy and understanding between interviewer and interviewee, Hitchcock and Hughes recommend “familiarity with the biographical

and contextual features of the respondents' life history, outlook, customs and life-style in order to be able to relate more fully and in a more appreciative way with those being interviewed" (1991, p.85-86). In the case of my research project "Searching the Sameness and Otherness through Hallyu – A comparative analysis of South Korean popular products' impact in Balkans and Central Europe" the thesis that different cultures enable different ways of thinking and different ways of interpreting objects and events proved its validity. The differences played out in the relationships and connections formed with the participants in the study had shaped the ways that meanings were shared and understood. The most important result was that those connections "in the field" were not fixed; they shifted over time, even over the course of a single interview as the discussion moved from areas where particular facets of life experience or identity were fore-grounded to ones where others gained prominence (Mullings, 1999). The interactions during the interviews added extra layers of complexity to the shifting and intersecting interviewer-interviewee positions. In purely practical terms, the (unplanned and undirected) process of "switching" over the course of an interview often provided a facilitating, non-evaluative space for informants to develop their accounts.

To sum up, what makes research in "other", that is, foreign, places different from (or similar to) more "internal", that is "at home" settings? Given my fieldwork experiences, I would suggest there are many similarities, yet four seem to stand out.

First, it can be extremely difficult to reach the voices one wants to hear. As in the case of my project, sometimes the researcher has to spend a lot of time (several weeks and even months) in obtaining access "in the field", finding relevant and information-driven gatekeepers and spent a large amount of energy in fostering contacts with the respondents before the face-to-face meetings.

Second, in-field negotiations and their numerous understated assumptions can bring a high degree of stress and exhaustion for the researcher. While part of this occurs because of cross-cultural dialogues, the fact that the goalposts of "acceptable" are constantly shifting for purely strategic reasons makes a consistent research path almost impossible.

Third, while there are certainly situations elsewhere where interviewees have good reason to be cautious regarding what they say to outsiders I do not think this is the case with the interviews on Hallyu-related topics. Despite this general and common-sense assumption, there are several occasions both in Budapest and in Sofia when the recorder had to be covered by a tissue or in which I have to cease to ask some additional details about one sub-topic due to the uneasiness which can be noticed on the face and in the posture of the respondents.

Fourth, and most important, relationships between researchers and their subjects fall along a spectrum from "reciprocal" to "potentially exploitive", while continuing to be "inherently hierarchical" (England, 1994, p.82). One cannot, in my opinion, continue to work with and gain information from local individuals without giving back – whether through gifts or simply being a sympathetic ear. Yet each action of this type could be, of course, another negotiated process that can raise numerous ethical dilemmas, again pointing to the importance of critical reflection and contextual awareness. In the case of my research project I could not give any gifts to the respondents (due to budget constraints) but I maintained close links with them. Apart from remaining in touch by mail and on the Facebook, and after that on Instagram, there were also physical contacts that granted the maintaining the relationships. Thus, in May-July 2014, I went for three times in Bulgaria and each time I met with some of the former Bulgarian participants at the initial meeting in April 2014. In June 2014, B, my Hungarian gatekeeper, invited me at a Hungarian-Korean festival in Budapest and after that, in November 2014, I met one of the Hungarian interviewee – H. R. - as a participant

at the conference “Winning Central Europe: Spread and Reception of the Korean Wave in the Czech Republic and the Adjacent Countries”, organised by Charles University in Prague, Czech Republic.

Nonetheless, the question that remains to be answered in other comparative research is: What are the ways in which a research project on East Asia made in Eastern and Central Europe can be innovative in respect to a hybridization of the methods? There can be no general answer to this, because I have no pairs with whom to discuss and to juxtapose the results, to merge and to multiply procedures, impressions and interpretations on the spot. From a strict methodological perspective this is the main challenge that I faced for the research project I made in 2014 and which has to be surpassed in the future empirical researches.

Funding:

The paper presents the results of the Research Grant granted by Academy of Korean Studies in 2013 – 2014: AKS-2013-R 71.

Bibliography

1. Ball, S.J. 1994. Political interviews and the politics of interviewing. In: G. Walford, ed. *Researching the powerful in education*. London U.C.L. Press. pp.96-115.
2. Barnlund, D. 1998. Communication in a global village. In: M. J. Bennet, ed. *Basic concepts of intercultural communication: A reader*. Intercultural Press. pp.35-51.
3. Berger, R. 2015. Now I see it, now I don't: researcher's position and reflexivity in qualitative research. *Qualitative Research*, 15(2), pp.219-234.
4. Bhatti, G. 1995. A journey into the unknown: An ethnographic study of Asian children. In: M. Griffiths, and B. Troyna, eds. *Antiracism, culture, and social justice in education*. Stoke-on-Trent: Trentham Books, pp.61-76.
5. Bogdan, R.C. and Biklen, S.K. 1992. *Qualitative research for education: an introduction to theory and methods*, 2nd edn, Boston: Allyn and Bacon.
6. Briggs, C. 1986. *Learning How to Ask: A Sociolinguistic Appraisal of the Role of the Interview in Social Science Research*. Cambridge: Cambridge University Press.
7. Buchowski, M. 2004. Hierarchies of knowledge in Central-Eastern European anthropology. *Anthropology of East Europe Review*, 22(2), pp.5-14.
8. Burgess, R.G. 1984. *Field research: An introduction to field research*. Allen & Unwin, London.
9. Burgess, R.G. 1984. *The Research Process in Educational Settings: Ten Case Studies*. London: Falmer.
10. Burgess, R.G. 1991. *In the field: an introduction to field research*. London: Routledge.
11. Campbell, L.M., Gray, N.J., Meletis, Z.A., Abbott, J.G. and Silver, J.J. 2006. Gatekeepers and keymasters: Dynamic relationships of access in geographical fieldwork. *Geographical Review*, 96(1), pp.97– 121.
12. Chelcea, L. 2012. *American Anthropology and the Central/East European Post-socialist Anthropologies: Immutable Mobiles and Mutable Immobiles?* Paper presented at the conference of the American Anthropological Association, 2012. Available at: <http://www.wcaanet.org/downloads/AAA2012/Chelcea_WCAA_AAA.pdf> [Accessed 6 December 2015]
13. Coulon, A. 1995. *Ethnomethodology*. Thousands Oaks: Sage. A Sage University Paper.
14. Davies, J., and Spencer, D. 2010. *Emotions in the field: The psychology and anthropology of fieldwork experience*. Stanford University Press.

15. Delamont, S. 1992. *Fieldwork in educational settings: methods, pitfalls, and perspectives*. London: Falmer Press.
16. Denzin, N.K. and Lincoln, Y.S. 1994. *Handbook of qualitative research*. Sage Publications, Inc, CA.
17. Dowling, R. 2005. Power, subjectivity, and ethics in qualitative research. In: I. Hay, ed. *Qualitative Research Methods in Human Geography*. Second Edition. Victoria, Australia: Oxford University Press. pp.19-29.
18. Dowling, R. 2005. Power, ethics and subjectivity in qualitative research. In: I. Hay, ed. *Qualitative Methods in Human Geography*. Oxford University Press, Melbourne. pp. 23 – 36.
19. Edwards, R. 1998. A critical examination of the use of interpreters in the qualitative research process. *Journal of Ethnic and Migration Studies* 24, pp. 197-208.
20. Esposito, N. 2001. From meaning to meaning: The influence of translation techniques on non-English focus groups. *Qualitative Health Research* 11, pp. 568-579.
21. Finch, J. 1984. It's great to have someone to talk to: The ethics and politics of interviewing women. In: C. Bell and H. Roberts, eds. *Social researching: politics, problems, practice*. London: Routledge and Kegan Paul. pp.166-180.
22. Fine, G.A. and Sandstrom, K.L. 1988. *Knowing children: participant observation with minors*, Newbury Park, California/London: Sage Publications.
23. Flick, U. 2002. *An introduction to qualitative research*. 2nd edn, London/Thousand Oaks, Calif.: Sage Publications.
24. Foster, M. 1994. The Power to Know One Thing is Never the Power to Know All Things. In: A. Giltin, ed. *Power and Method: Political Activism and Educational Research*. NewYork/London: Routledge. pp.129-147.
25. Garfinkel, H. 1959. Social science evidence and the school segregation cases. *The Journal of Politics* 21(1), pp. 37-59.
26. Gewirtz, S. and Ozga, J. 1994. Interviewing the education policy elite. In: G. Walford, ed. *Researching the powerful in education*. London U.C.L. Press. pp.186-203.
27. Griffiths, M. 1998. *Educational research for social justice: getting off the fence*. Buckingham: Open University Press.
28. Guba, E.G. and Lincoln, Y.S. 1994. Competing paradigms in qualitative research. In: N.K Denzin and Y.S Denzin, eds. *Handbook of qualitative research*. Lincoln, Sage, Thousand Oaks, CA. pp.163-194.
29. Gupta, A and Ferguson, J. 1997. Discipline and practice: The field as site, method, and location in anthropology. In: A. Gupta and J. Ferguson, eds. *Anthropological locations: Boundaries and grounds of a field science*. Berkely, CA: University of California Press. pp.1-46.
30. Harding, S. 1987. *Feminism and methodology: social science issues*. Bloomington: Indiana University Press.
31. Haw, K. 1998. *Educating Muslim Girls: Shifting Discourses*. Open University Press.
32. Heller E., Christensen J., Long L., MacKenzie C.A., Osano P.M., Ricker B., Kagan E. and Turner S. 2011. Dear diary: Early career geographers collectively reflect on their qualitative field research experiences. *Journal of Geography in Higher Education*, 35, pp. 67-83.
33. Holstein, J.A. and Gubrium, J.F. 1995. *The active interview*. Thousand Oaks, Calif./London: Sage Publications.
34. Hopkins, P.E. 2007. Global events, national politics, local lives: Young Muslim men in Scotland. *Environment and Planning A*, 39(5), pp.1119–1133.

35. Irvine, F.E., Lloyd, D., Jones, P.R., Allsup, D.M., Kakehashi, C., Ogi, A. and Okuyama, M. 2007. Lost in translation? Undertaking transcultural qualitative research. *Nurse Researcher*, 14(3), pp. 46-58.
36. Kapborg, I. and Bertero, C. 2002. Using an interpreter in qualitative interviews: does it threaten validity? *Nursing Inquiry*, 9(1), pp.52-56.
37. Kim, Y.Y. 1991. Intercultural Communication Competence. In: S. Ting-Toomey and F. Korzeny, eds. *Cross-cultural interpersonal communication*. Newbury Park, London: Sage Publications. pp.259-275.
38. Kobayashi, A. 1994. Coloring the field – Gender, race, and the politics of fieldwork, *Professional Geographer*, 46(1), pp. 73–80.
39. Lamphere, L. 1994. Critical Qualitative Methodology. In: A. Giltin, ed. *Power and Method: Political Activism and Educational Research*. NewYork/London: Routledge. pp.217-227.
40. Larkin, P.J., de Casterle, B. and Schotsmans, P. 2007. Multilingual translation issues in qualitative research: Reflections on a metaphorical process. *Qualitative Health Research*, 17, pp.468-476.
41. Lincoln, Y. S. and Guba, E. G. 1985. *Naturalistic Enquiry*. Sage, Beverly Hills CA. .
42. Marshall, C. and Rossman, G.B. 1989. *Design qualitative research*. California: Sage.
43. Massey, D. 2003. Imagining the field. In: M.Pryke, G. Rose, and S. Whatmore, eds. *Using social theory: thinking through research*. Sage. pp.71-88.
44. McDowell, L. 1994. The Transformation of Cultural Geography. In: D. Gregory, R. Martin, and G. Smith, eds. *Human Geography: Society, Space and Social Science*. London: Macmillan. pp.146-173.
45. Mirza, M. 1995. Some ethical dilemmas in fieldwork: feminist and antiracist methodologies. In: M. Griffiths, and B. Troyna, eds. *Antiracism, Culture and Social Justice in Education*. Trentham Books. pp.163-182.
46. Mullings, B. 1999. Insider or outsider, both or neither: some dilemmas of interviewing in a cross-cultural setting. *Geoforum* 30(4), pp. 337-350.
47. Neuman, L.W. 2000. *Social research methods. Qualitative and quantitative approaches*. Allyn and Bacon, Sydney, Australia.
48. Oakley, A. 1981. Interviewing Women: A Contradiction in Terms. In: H. Roberts, ed. *Doing Feminist Research*. London: Routledge and Kegan Paul. pp.30-62.
49. Opie A. 1992. Qualitative Research, Appropriation of the “other” and Empowerment. *Feminist Review* 48, pp. 52-69.
50. Pezalla, A.E., Pettigrew, J., and Miller-Day, M. 2012. Researching the researcher-as-instrument: an exercise in interviewer self-reflexivity. *Qualitative Research*, 12(2), pp. 165-185.
51. Polanyi, M. 1967. *The Tacit Dimension*. London: Routledge: Kegan Paul.
52. Potter, J. 1997. Discourse analysis. In: D. Silverman, ed. *Qualitative research: theory, method and practice*, London: Sage Publications. pp.144-160.
53. Rose, G. 1997. Situating knowledges: positionality, reflexivities and other tactics. *Progress in Human Geography*, 21(3), pp.305-320.
54. Said, E. 1978. *Orientalism*. London: Routledge & K. Paul.
55. Sarantakos, S. 1993. *Social Research*. MacMillan Education, Melbourne, Australia.
56. Squires, A. 2009. Methodological challenges in cross-language qualitative research: A research review. *International Journal of Nursing Studies*, 46, pp.277-287.
57. Stanley, L. and Wise, S. 1990. Method, methodology and epistemology in feminist research processes. In: L. Stanley, ed. *Feminist praxis: research, theory and epistemology in feminist sociology*. London: Routledge. pp.20-60.

58. Temple, B. 2002. Crossed wires: Interpreters, translators, and bilingual workers in cross-language research. *Qualitative Health Research*, 12 (6), pp.844-854.
59. Temple, B. and Edwards, R. 2002. Interpreters/translators and cross-language research: Reflexivity and border crossings. *International Journal of Qualitative Methods*, 1(2), pp.1-12.
60. Triandis H.C. 1972. *The analysis of subjective culture*. Newyork: John Wiley.
61. Tuhiwai-Smith, L. 1999. *Decolonizing methodologies: Research and indigenous peoples*. London, United Kingdom: Zed Books.
62. Tulbure, N. 2009. Introduction to special issue: Global socialisms and postsocialisms. *Anthropology of East Europe Review*, 27(2), pp.2-18.
63. Valentine, G. 2002. People like us: Negotiating sameness and difference in the research process. In: P. Moss, ed. *Feminist geography in practice: Research and methods*. Oxford: Blackwell Publishers, pp.116–132.
64. Wax, R.H. 1971. *Doing fieldwork: warnings and advice*. Chicago; London: University of Chicago Press.

School violence among students in rural areas of the Republic of Moldova / Evaluarea fenomenului de violență și a tentației de suicid în rândul elevilor din localitățile rurale ale Republicii Moldova

Victor Zepca, Aculina Zaporozjan, Anna Mocanu

Centrul Național de Sănătate Publică, Chișinău, Republica Moldova

Address correspondence to: Zepca Victor, National Center for Public Health, Chisinau, Chișinău, Str. Gh. Asachi, Nr. 67 A, Republic of Moldova. Ph.: + 373 022 574583; E-mail: zepcav@yahoo.com

Abstract

Objectives. The purpose of the study was to assess the violence incidence among pupils from Vth – XIIth classes in the rural areas of the Republic of Moldova.

Material and methods. In this study, the questioning method was applied to a group of 1510 pupils (54.1 – girls, 45.9 – boys) from 10 high schools situated in different rural areas of the Republic of Moldova.

Results. According to the research data, in the last 30 days preceding the interviews, 5.8 % of the 5th-8th grade pupils and 5.4% in 9th-12th grade wore a gun (knife or bat); 23.3 % of the 5th-8th grade pupils and 14.3% in 9th-12th grade did not go to because they felt unsafe on the way to/or from school; 38.6% of the 5th-6th grade pupils and 21.1 % in 9th-12th grade claimed that they were beaten in the last 12 months. One third of secondary school pupils were beaten by an an unknown person, while one-fifth of secondary school pupils were involved in a fight with a friend or someone they knew.

Conclusions. The rate of secondary school pupils who feel unsafe on the way to/or from school is high. The most frequent victims of school violence are girls. The violent behaviour of pupils is quite widespread in schools; therefore it is necessary to develop a multidisciplinary medico-psycho-pedagogical intervention.

Keywords: pupils, school violence, rural area

Introducere

Problematika manifestărilor violente în diferite medii sociale constituie, în contextul societății contemporane, inclusiv în spațiul social românesc, o prioritate și un domeniu fundamental, atât pentru cercetarea științifică, cât și pentru intervenția instanțelor sociale specializate. Instituția școlară este afectată, în mod semnificativ, de conduitele deviante ale elevilor și, totodată, ale celorlalte categorii de participanți la activitățile educative și instructive. Mai mult decât alte spații sociale, cel școlar impune o intervenție imediată, adecvată și îndeosebi profesionistă (Palaghia, 2013).

Intensificarea fenomenului violenței școlare din ultimii ani, pe fondul exacerbarii violenței sociale în general, ridică tot mai multe întrebări destinate opiniei publice, educatorilor, părinților și specialiștilor în psihologia copilului, privind rolul pe care familia și școala îl au în generarea și dezvoltarea comportamentului deviant al copilului, precum și asupra rolului pe care respectivele instanțe l-ar putea avea în stoparea acestui val de agresivitate (Ionescu, 2014).

Școala însăși poate reprezenta sursă a unor forme de violență școlară și acest lucru trebuie luat în considerare în conceperea diferitelor programe de prevenire și combatere a violenței. Atitudinea profesorului față de elevi poate genera situații conflictuale ori comportamente violente în rândul elevilor. O formă de manifestare a disprețului față de elevi este indiferența profesorilor. Sunt numeroși elevii care suferă ca urmare a judecăților negative ale profesorilor, acestea conducând în rândul copiilor la sentimente de îndoială, de descurajare, de lipsă de încredere în forțele proprii. Fenomenul violenței școlare trebuie analizat în contextul apariției lui. Școala poate juca un rol important în prevenirea violenței școlare (Șoitu și Hăvărneanu, 2001).

Violența școlară este violența în rândul copiilor, care are loc la școală, în drum spre/sau de la școală sau la evenimente organizate în cadrul școlii (CDC, 2012). Violența școlară se impune din ce în ce mai mult în atenția societății contemporane și mai ales în atenția unor instituții specializate și a unor organizații nonguvernamentale, sensibilizate de amploarea de necontestat pe care acest fenomen o capătă, chiar în absența unor statistici riguroase și comparabile, la diferite nivele de globalizare (UNICEF, 2014). Potrivit studiului „Moartea asociată cu violența școlară” efectuat de către Centrul pentru Control și Prevenirea Bolilor (CDC) din Statele Unite ale Americii, între 1% și 2% din totalul omuciderilor în rândul copiilor de vârstă școlară se întâmplă din motive legate de școală sau în drum spre/sau de la școală, sau în timpul unui eveniment organizat de școală (CDC, 2012).

Statele Unite consideră violența școlară o problemă de sănătate publică deoarece odată cu creșterea vârstei ea trece în societate mărind numărul de infracțiuni și, nu în ultimul rând, conduce la o gamă largă de comportamente negative cum ar fi consumul de alcool și/sau droguri, suicid etc. Asociat violenței școlare s-au identificat depresia, anxietatea, frica și alte probleme psihologice (Eisenbraun, 2007).

Violența școlară reprezintă un fenomen relativ nou în Republica Moldova. În deceniile precedente se manifesta cu precădere sub forma agresiunii adult-copil sau profesor-elev. Astăzi, apare tendința ca violența școlară să antreneze în special elevii. În sistemul național de învățământ, violența în școli este un fenomen mai puțin mediatizat, poate chiar o temă interzisă, în domeniul căreia nu se realizează ample cercetări (Repida și Perciuleac, 2009).

Studiile internaționale au arătat că circa 80% (chiar mai mult), dintre copiii din întreaga lume au fost pedepsiți fizic în familie, o pondere care este inacceptabilă. Totodată, studiile au identificat o transmitere intergenerațională a violenței în familie. A fi martor la violență și victimă a violenței în copilărie și adolescență în familia de origine corelează cu un comportament violent în familia de procreare (Rada, 2014). Iată de ce familia și școala, ca instituții primordiale în educație, ar trebui mai mult responsabilizate pentru prevenirea comportamentului violent.

Un studiu efectuat în 2007 de UNICEF despre violența împotriva copiilor în Republica Moldova s-a axat în special pe cea a părinților și a profesorilor asupra copiilor, fără o studiere a violenței dintre elevi și a comportamentului violent al elevilor. Studiul confirmă că violența școlară profesor-elev este recunoscută de către 3 din 10 elevi, iar 50% dintre elevi cunosc cel puțin un caz de agresare a elevilor din partea profesorilor (UNICEF, 2009). Deși vin cu un comportament violent deja format la școală, a fost necesar studierea comportamentului violent a elevilor însuși pentru a cunoaște situația din republică și a putea interveni în caz că va fi necesar. Aceste date și mulți alți indicatori au stat la baza argumentării studiului prezent privind violența școlară în Republica Moldova.

Material și metode

În cercetarea violenței din mediul școlar și din afara lui, a fost aplicată metoda anchetei pe bază de chestionar alcătuit din 6 seturi de întrebări, care au vizat violența între elevi, violența elevi-membrii familiei. Un alt set de itemi au fost cei demografici: sexul, vârsta, situația familială, clasa în care învață. Chestionarul a fost aplicat pe un lot de 1510 elevi (fete – 54,1%, băieți – 45,9%) ai claselor gimnaziale (clasa V-VIII) și liceale (clasa IX- XII) din 10 licee rurale din Republica Moldova, cuprinzând nordul, sudul și centrul republicii. Prelucrarea matematico-statistică a datelor primare s-a efectuat cu ajutorul programului *Statistical Package for the Social Science* și au fost utilizate metodele de analiză variațională, corelațională și de modelare matematică. Au fost considerate statistic semnificative diferențele în care valoarea bilaterală $p < 0,05$. Rezultatele studiului pot fi folosite ca date statistice care vor sta la baza elaborării unor politici și programe de sănătate publică pentru a reduce violența școlară în republică.

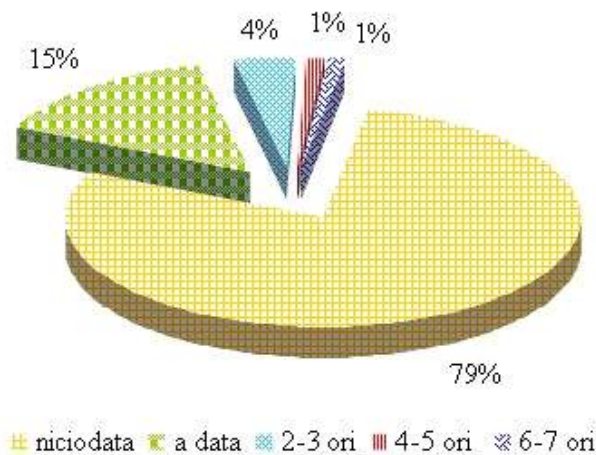
Rezultate

Se cunoaște că frica este una din urmările unui comportament agresiv asupra oamenilor; știind aceasta, am întrebat elevii dacă le-a fost frică să meargă la școală și am constatat că nu au mers la școală în ultimele 30 de zile pe motiv că s-au simțit în nesiguranță pe drum spre/sau de la școală – 14,4% elevi din clasele liceale (8,2% băieți și 6,1% fete). Cota elevilor din clasele gimnaziale care s-au simțit în nesiguranță pe drum spre/sau de la școală constituie 23,3% (băieți 11,6% și fete 11,7%), aproximativ de două ori mai mult în comparație cu elevii claselor liceale ($p < 0,05$).

Particularitățile etno-culturale și social-economice ale republicii fac foarte dificile condițiile de a cumpăra arme de foc, în special de către elevi, de aceea ne-am axat pe studierea portului armelor reci cu ei la școală. În ultimele 30 de zile, au purtat asupra lor o armă rece (cuțit sau bătă) – 5,8% elevi din clasele a V-VIII-a (băieți 4,5% și fete 1,3%, $p < 0,0001$) și 5,3% elevi din clasele a IX-XII-a (băieți 4,2% și fete 1,1%); 2-4 dintre elevii chestionați au purtat asupra lor armă și mai multe zile în luna când a avut loc chestionarea. La constatarea fenomenului de aplicare a armelor reci de către elevi am obținut că în ultimele 12 luni, 8,4% elevi ai claselor a V-VIII-a au fost amenințați sau răniți cu o armă cum ar fi bătă sau cuțitul (băieți 4,7% și fete 3,7%), în comparație cu elevii claselor a IX-XII-a unde cota este mai mică și constituie – 3,6% din elevii anchetați (băieți 1,8% și fete 1,8%).

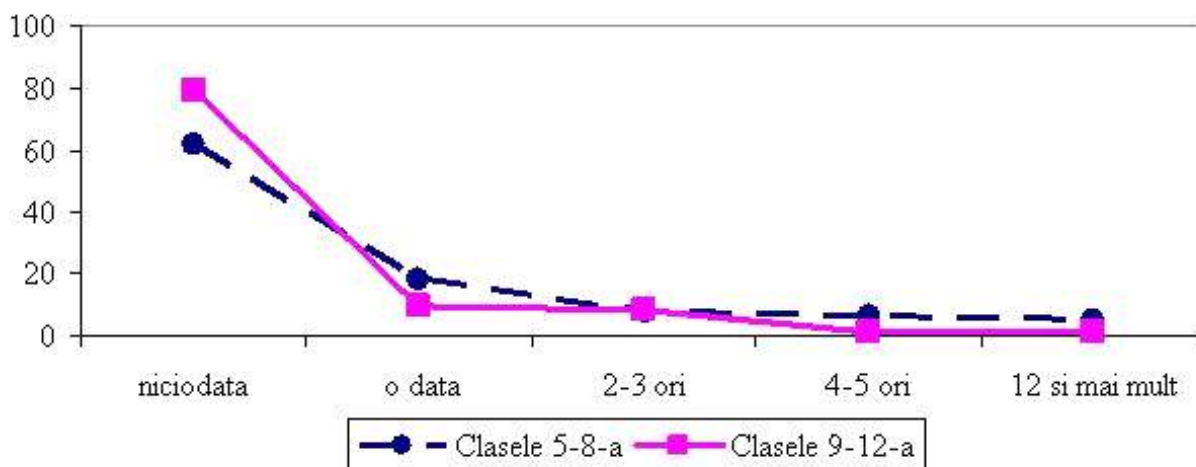
Din toți elevii claselor a V-VIII-a, 21,0% (11,7% fete și 9,3% băieți) au afirmat că în ultimele 12 luni li s-a furat sau deteriorat în mod intenționat bunurile lor (haine, cărți etc.) de una, două sau mai multe ori (figura 1). Cota elevilor din clasele a IX-XII-a cărora li s-au furat sau deteriorat în mod intenționat bunurile lor (haine, cărți etc.) este cu 1/3 mai mică decât în clasele gimnaziale și constituie 14,6% (băieți 4,8% și fete 9,8%, $p < 0,0001$).

Figura 1. Răspunsul elevilor la întrebarea „În ultimele 12 luni de câte ori ți-a furat sau ți-a deteriorat (distrus) cineva în mod intenționat la școală, bunurile tale, cum ar fi: hainele, cărțile etc.?”

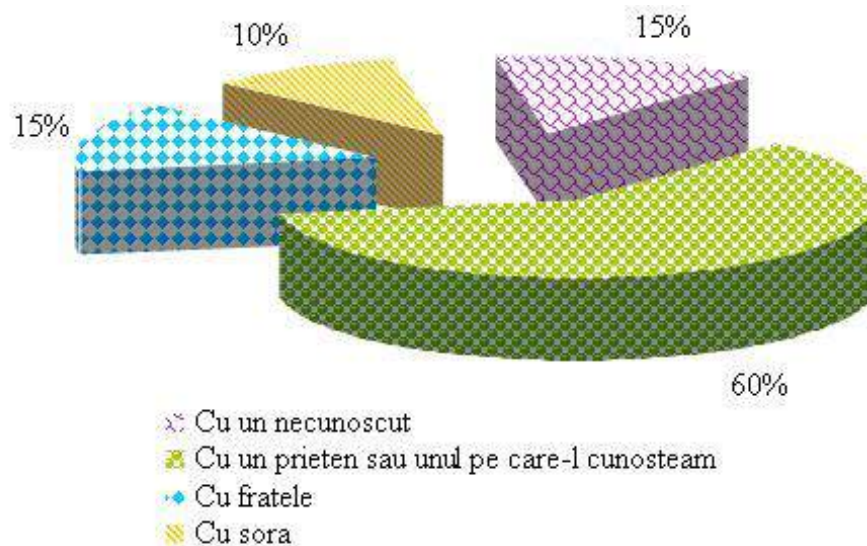
Violența este deseori aplicată prin forță (bătaia) pentru rezolvarea conflictelor și este declarată de către 13,7% fete și 24,9% băieți ($p < 0,0001$) din clasele gimnaziale, ceea ce constituie 38,6% din elevii anchetați. Aplicarea forței (bătaia) în perioada celor 12 luni ce au precedat anchetarea este ocazională în rândul elevilor claselor a V-VIII-a: 18,5% s-au bătut o singură dată, 8,5% s-au bătut de 2-3 ori, 6,3% s-au bătut de 4-5 ori. În clasele liceale, cota elevilor ce aplică forța prin bătaie constituie 21,9% (băieți 13,1% și fete 7,9%, $p < 0,0001$), (figura nr. 2) și este mai mică în comparație cu clasele gimnaziale ($p < 0,0001$).

Figura 2. Aplicarea forței (bătaia) de către elevii claselor gimnaziale și liceale.

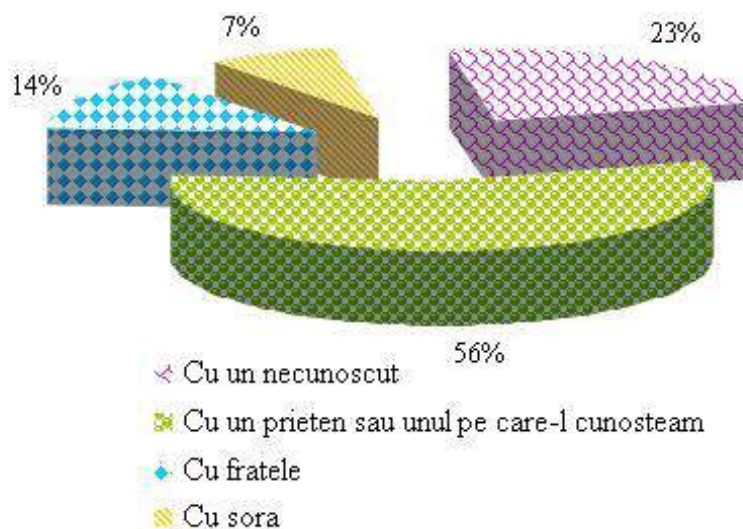
Majoritatea elevilor din clasele a V-VIII-a (54%) nu s-au bătut niciodată, 6,7% s-au bătut cu un necunoscut, 27,8% s-au bătut cu un prieten sau cu cineva pe care-l cunoșteau, 6,8% cu fratele și 4,7% cu sora (figura 3).

Figura 3. Răspunsul la întrebarea „Ultima dată când te-ai bătut cu cine te-ai bătut”? (clasele a V-VIII-a)

În clasele a IX-XII-a 62,4 % elevi nu s-au bătut niciodată, 8,8% s-au bătut cu un necunoscut, 20,9% s-au bătut cu un prieten sau cu cineva pe care-l cunoștea, cu fratele s-au bătut 5,1% și cu sora 2,8% din cei chestionați (figura 4).

Figura 4. Răspunsul la întrebarea „Ultima dată când te-ai bătut cu cine te-ai bătut”? (clasele a IX-XII-a)

Discuții

Centrul pentru Controlul și Prevenirea Bolilor (CDC) din Statele Unite ale Americii raportează că, într-un studiu efectuat la nivel național în anul 2011 pe un eșantion reprezentativ de elevi din clasele a IX-XII-a, s-a constatat că 5,9% din elevii chestionați nu au mers la școală în una sau mai multe zile din cele 30 de zile anterioare studiului, deoarece s-au simțit în nesiguranță la școală sau în drum spre/sau de la școală. O cotă de 2,4 ori mai mică decât a celor din Republica Moldova (14,4%). O pondere de 5,4% elevi au raportat că au purtat asupra sa vreo armă (pistol, cuțit sau bătă) la școală în una sau mai multe zile din cele 30 de zile precedente studiului. În Republică, ponderea a fost la egalitatea cu cea din State (5,3%), demonstrând manifestarea fenomenului destul de acut și foarte puțin abordat. Au fost răniți sau amenințați cu o armă la școală 7,4% elevi de una sau mai multe ori pe parcursul a 12 luni anterioare studiului, proporția fiind de două ori mai mare față de cea din Moldova (3,6%). În ultimele 12 luni precedente chestionării, au declarat că s-au bătut la școală 12% elevi (băieți – 16%, fete – 7,8%). Raportul violenței manifestată prin bătaie la școală în Republica Moldova este de 1,8 ori mai mare (21,9%) față de Statele Unite ale Americii. La repetarea acestui studiu în anul 2013 pe un eșantion reprezentativ de elevi ai claselor a IX-XII-a, pentru studierea fenomenului în dinamică, s-a constatat că în Statele Unite ale Americii fenomenul este în creștere. Cota celor care nu au mers la școală în una sau mai multe zile din cele 30 de zile anterioare studiului a constituit deja 7,1%. O pondere de 19,6% elevi au raportat că au fost agresați la școală și 14,8% elevi au declarat că au fost agresați electronic pe parcursul ultimelor 12 luni ce au precedat chestionarea. Ceilalți indicatori ai violenței școlare se mențin la același nivel în Republica Moldova ca și în Statele unite ale Americii (CDC, 2012, 2015). Școlile din România, la fel ca și cele din Republica Moldova, se confruntă cu fenomenul de violență școlară, unde 10,2% elevi declară că au fost agresați fizic (sau bătuți) la școală. Însă ponderea este de 2 ori mai mică față de Republica Moldova (21,9%) (Institutul de Științe ale Educației, 2006).

Concluzii

Ponderea elevilor din clasele gimnaziale care se simt în nesiguranță pe drum spre/sau de la școală este aproximativ de 2 ori mai mare comparativ cu cele din clasele liceale, aceasta fiind mai mare în rândul fetelor.

Este mare numărul fetelor din clasele gimnaziale și liceale cărora li se fură sau deteriorează în mod intenționat bunurile materiale în comparație cu băieții.

Aplicarea violenței prin bătaie este mai frecvent întâlnită în rândul băieților decât a fetelor.

Fenomenul violenței școlare se manifestă atât în Republica Moldova, cât și în Statele Unite ale Americii, situația în Moldova fiind mai acută.

Propuneri:

1. Elaborarea unor programe și politici școlare eficiente pentru a ajuta profesorii să construiască relații sănătoase între elevi și pentru formarea unui climat școlar pozitiv.

2. Elaborarea programelor de prevenire a violenței școlare îndreptate spre elevi, care să conțină elemente de concentrare asupra mai multor domenii, inclusiv cel emoțional, conștiința de sine, controlul emoțional, stima de sine, aptitudinile sociale pozitive, soluții de rezolvare a problemelor, rezolvarea conflictelor, precum și munca în echipă.

Bibliografie

1. Eisenbraun, K. D., 2007. Violence in schools: Prevalence, prediction, and prevention. *Aggression and Violent Behaviour*, 12, pp. 459-469.
2. Repida, T., Perciuleac, I., 2009. Violența școlară. *Studia Universitatis*. Revista științifică a Universității de Stat din Moldova, nr.5 (25), Seria științe ale educației, pedagogie, pp. 56-60.
3. Șoitu, L., Hăvărneanu, C., coord. 2001. *Agresivitatea în școală*. Iași: Ed. Institutului European.
4. Palaghia, C., 2013. Factori perturbatori ai coeziunii sociale. Violența și terorismul în școală. *Revista de economie socială*, Vol III, nr. 3, pp. 26-40.
5. Ionescu, B., 2014. Relația dintre comportamentul violent al copilului în școală și eșecul funcției socializatoare a familiei. *Revista de Psihologie*, volumul 60 (3), pp. 261-267.
6. Rada, C., 2014. Violence against women by male partners and against children within the family: prevalence, associated factors, and intergenerational transmission in Romania, a cross-sectional study. *BMC Public Health*, 14, p.129. Disponibil la <<http://www.biomedcentral.com/1471-2458/14/129>>. [Accessed 21 September 2015].
7. ***Center for Disease Control and Preventions, 2012. Youth Violences. Facts and Glances. United States. Disponibil la <<http://www.cdc.gov/ViolencePrevention/pdf/YV-DataSheet-a.pdf>> [Accessed 25 June 2015].
8. ***Center for Disease Control and Preventions, 2015. Understanding School Violence Fact Sheet. <http://www.cdc.gov/violenceprevention/pdf/school_violence_fact_sheet-a.pdf> [Accessed 25 June 2015].
9. ***Institutul de Științe ale Educației, UNICEF, 2006. *Violența în școală*. București: Editura Alpha MDN. Disponibil la <http://www.unicef.org/romania/ro/Violenta_in_scoala.pdf> [Accessed 21 September 2015].
10. ***UNICEF România, 2014. Stop violenței împotriva copiilor. Ghid de lucru cu familia și comunitatea pentru profesioniștii locali. Disponibil la http://www.unicef.ro/wp-content/uploads/Ghid-de-lucru-cu-familia-si-comunitatea-pentru-profesionistii-locali_2015.pdf [Accesat 29 September 2013].

**Teaching and learning anthropology in “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, Romania /
Învățământul de Antropologie Biologică la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași,
Romania**

Luminița Bejenaru

University "Alexandru Ioan Cuza" Iași, Faculty of Biology

Address correspondence to: Luminița Bejenaru, University "Alexandru Ioan Cuza" Iași, Faculty of Biology, Bulevardul Carol I, Nr. 20 A, Iași, Cod: 700505; E-mail: lumib@uaic.ro

Abstract

The aim of this paper is to start a discussion of what teaching and learning biological anthropology suppose in a Romanian university, particularly in “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, Romania. Discussion ranges from how to structure a curriculum to be challenging, exciting, and inspiring, to analyzing how institutional and political reforms are affecting the conditions for teaching and learning biological anthropology in our university. Biological anthropology has a history in “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași, and the mission of the didactic programs is to build on this developing tradition by helping students understand the specificity of this disciplinary approach and its practical application. The course of Anthropology, aims to give undergraduate students theoretical and practical skills to explore human evolutionary history, human response to environmental challenges and our relationship to the other primates. The expertise of the teaching staff includes biological anthropology as well as archaeology and primatology, all these subfields being brought together in order to improve understanding across disciplinary boundaries.

Key words: anthropology, education, “Alexandru Ioan Cuza” University of Iași.

Introducere

În condițiile actuale, când tendința în educația avansată, de nivel universitar, este spre puternică specializare, antropologia una dintre puținele discipline care încurajează o abordare amplă și complexă a existenței umane. Prin natura sa, antropologia reprezintă un domeniu interdisciplinar, studiind holistic umanitatea prin analize biologice, ecologice, psihologice, economice, sociale, istorice și culturale. Ca ramură a antropologiei generale, antropologia biologică, numită și fizică, studiază în context evolutiv o multitudine de aspecte ale biologiei și ecologiei umane (adaptările la factorii de mediu, genetica, nutriția etc.), precum și legăturile cu speciile înrudite – primatele. Reunind științele exacte cu cele socio-umaniste, antropologia ar putea fi considerată *“the most scientific of the humanities, the most humanistic of the sciences”* (Wolf, 1964, p. 13, apud. Whitten, 2012), ea permițându-ne să privim patrimoniul biologic și cultural al umanității dintr-o mult mai largă perspectivă.

Includerea disciplinei de Antropologie în curriculum universitar condiționează formarea în rândul studenților a unei conștientizări globale și a unei profunde aprecieri a umanității din prezent și din trecut (Scupin & DeCorse, 2008).

Premise ale educației în antropologia biologică la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

Învățământul de antropologie biologică are o tradiție la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (UAIC), începuturile și dezvoltarea lui fiind legate de numele a două mari personalități ale învățământului universitar ieșean: Ioan Gh. Botez și Olga Necrasov.

Ioan Gh. Botez (1892-1953) este fondatorul școlii de antropologie de la Iași. După susținerea doctoratului, în anul 1926, la Universitatea Sorbonne din Paris, obținând titlul de Doctor în Antropologie (lucrarea sa de doctorat, *Etude morphologique et morphogénique du squelette du bras et de l'avant-bras chez les primates*, a primit Premiul Broca al Societății de Antropologie din Paris), Ioan Botez a predat, în calitate de conferențiar, cursul de Paleontologie umană al Facultății de Științe din Iași. Din 1931, a devenit primul profesor titular al Catedrei de Paleontologie și Antropologie, creată din anul 1930 la Universitatea din Iași. Profesorul Ioan Gh. Botez a publicat și primele cursuri de antropologie: *Curs de Paleontologie umană* (Botez, 1933), *Curs de Antropologie generală* (Botez, 1936).

Activitatea didactică a fost susținută și de remarcabile rezultate ale cercetării în domeniul antropologiei fizice, comunicate la reuniuni științifice de prestigiu internațional (1935 - Congresul Internațional de Preistorie de la Washington; 1937 - Congresul Internațional de Antropologie și Arheologie Preistorică de la București; 1937 - Reuniune Internațională de fizică, chimie și biologie, în cadrul Expoziției Internaționale de la Paris). A fost membru al Societății de antropologie din Paris (*Société d'Anthropologie de Paris*) și al Societății geologice din Franța (*Société Géologique de France*).

Din anul 1948, profesorului Ioan Botez i s-a interzis să mai lucreze în universitate, din motive politice. A fost arestat apoi, de câteva ori, și a murit în 1953, în colonia penitenciară de la Capul Midia (Dimitriu & Dimitriu, 2007).

Olga Necrasov (1910-2000) s-a specializat în antropologie la Varșovia, Breslau și München (1935-1937) și a devenit Doctor în Științe Naturale, specializarea Antropologie, în 1940, la Universitatea din Iași. A început cariera universitară (didactică și de cercetare) imediat după absolvirea studiilor superioare, parcurgând toate treptele ierarhice până la cea de Profesor Doctor Docent, specialist în Anatomie comparată și Antropologie.

Olga Necrasov a preluat responsabilitățile didactice și de cercetare rămase după plecarea prematură, în anul 1948, a profesorului Ioan Botez. Mai târziu, a primit dreptul de a conduce, în cadrul Universității din Iași, doctorate în Antropologie și Anatomie comparată. Din anul 1963, sub conducerea sa, Laboratorul de Morfologie animală (care înlocuise din 1937 Catedra de Paleontologie și Antropologie, studiul Antropologiei transferându-se de atunci la Conferința de Stratigrafie a Cuaternarului, sub conducerea lui N. N. Moroșan) a fost transformat în Catedra de Morfologie animală și Antropologie (Necrasov, 1980).

În aproape 45 de ani de activitate didactică și peste 60 de ani de activitate de cercetare, a publicat peste 250 de lucrări de antropologie, anatomie comparată și arheozoologie, inițiind și/sau dezvoltând direcții de studiu la Iași, precum antropologia biologică contemporană, paleoantropologia, morfologia ecologică și funcțională, arheozoologia (Toma *et al.*, 2010). Dintre lucrările cele mai cunoscute, recenzate și citate de numeroși autori, menționăm volumul *Originea și evoluția omului* (Necrasov, 1971), precum și lucrarea de popularizare *Strămoșii omului* (Necrasov, 1959) apărută în două ediții și tradusă în limbile germană, ucraineană, sârbă și maghiară.

Recunoașterea științifică națională și internațională s-a concretizat în numeroase titluri și distincții științifice primite, funcții deținute, dintre care amintim doar alegerea ca membru titular al

Academiei Române în 1990, primirea Medaliei și Premiului „P. Broca” din partea Societății de Antropologie din Paris în 1980, pentru întreaga activitate științifică în domeniul antropologiei.

După retragerea Profesorului Olga Necrasov din activitatea didactică, prin ieșirea la pensie, a urmat o perioadă relativ lungă de absență a învățământului antropologic în universitatea ieșeană. Abia după anul 1990, a fost reintrodus cursul de Antropologie la Facultatea de Biologie din Iași, fiind preluat de către unul dintre urmașii academicianului Olga Necrasov – emeritul morfolog **Profesor Sergiu Haimovici**, până la pensionarea sa în anul 1999. Ulterior, disciplina de Antropologie a trecut sub conducerea **Profesorului Gheorghe Mustață**, binecunoscut și apreciat pentru competențele sale științifice în Biologia generală (Mustață & Mustață, 2001).

Educația actuală în antropologia biologică la Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

În prezent, deși se păstrează tendința de marginalizare a disciplinei de Antropologie în curriculum universitar, asistăm totuși la o diversificare a formelor de educație: cursul și lucrările practice ale disciplinei opționale de Antropologie din planul de învățământ al secției de Licență în Biologie, teme ale unor lucrări de licență, teme ale unor lucrări metodico-didactice pentru obținerea gradului I în învățământul preuniversitar, lucrări de doctorat, conferințe cu caracter extracurricular.

Disciplina opțională de Antropologie a fost scoasă din planul de învățământ al secției de Licență în Biologie, nemaifiind predată din anul 2008, ca urmare a modificărilor realizate în durata și structura programului de studiu, prin adoptarea de către Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași (UAIC) a sistemului Bologna. Ea a fost însă recent reintrodusă, tot ca disciplină opțională la anul al III-lea de studiu, urmând să funcționeze din anul universitar 2015-2016.

Ca o compensare la eliminarea Antropologiei din curriculum de licență, a fost propus un **program de studii masterale în Bioantropologie**, cu durata de 2 ani, evaluat și aprobat pentru funcționare de către ARACIS (Agenția Română de Asigurare a Calității în Învățământul Superior). Acest program a fost lansat în anul 2008, având ca obiective prioritare: pregătirea studenților în teoria antropologică și metodologia relevantă pentru analiza bio-socio-culturală a societății umane; promovarea interdisciplinarității prin corelarea științelor biologice despre om (anatomie umană, fiziologie umană, ecologie, genetică, medicină, psihologie etc.) cu cele istorice (arheologia), psihologice, socio-culturale; dezvoltarea aptitudinilor și aspirațiilor studenților de autoperfecționare, de conectare continuă la noile informații referitoare la cunoașterea umanității în diversitatea ei temporală și spațială, atât biologică, cât și socio-culturală. Prin acordul a patru facultăți (Biologie; Istorie; Filosofie și Științe Social-Politice; Psihologie și Științe ale Educației) au fost incluse în planul de învățământ următoarele discipline:

Semestrul I	Filogenia primatelor
	Ecologia și etologia primatelor
	Biotipologia omului actual
	Diversitatea culturală a omului actual
Semestrul II	Principii de arheologie
	Paleoantropologie
	Evoluția culturilor umane
	Bioarheologie
Semestrul III	Genetică populațională umană
	Definire ontogenetică și senescență
	Nutriție umana
	Psihologie socială

Semestrul IV	Eco-fiziologie umană
	Antropologie medicală
	Bazele biologice ale antropologiei legale
	Antropologia religiilor
	<i>Magnum practicum</i>

Competențele asigurate erau orientate către specializarea în domeniul antropologiei biologice, prin valorificarea eficientă de cunoștințe complexe și actuale acumulate în beneficiul comunităților, elaborarea de proiecte de cercetare în domenii precum antropologia fizică și antropologia istorică. Din păcate, acest program de studiu nu a reușit să răspundă exigențelor de natură financiară impuse de către conducerea instituției gazdă, care nu l-a considerat eficient în termeni cantitativi, în condițiile în care în fiecare an la admitere nu a adunat un minim impus de 20 de studenți (http://www.bio.uaic.ro/#master/master_index.html).

Disciplina opțională de Antropologie, reintrodusă în planul de învățământ la anul al III-lea de studiu din anul universitar 2015-2016 (http://www.bio.uaic.ro/planuri/PLANURI-LICENTA-2013-2016/BIOLOGIE_2013-2016_ZI.pdf), are ca scop să transmită studenților fundamentele antropologiei fizice și principiile evoluției umane, în relație cu biologia, ecologia, etologia, precum și cu dezvoltarea socio-culturală. La finalizarea cu succes a acestei discipline, studenții vor fi capabili să argumenteze importanța cunoașterii antropologiei, să distingă și să utilizeze concepte și principii specifice antropologiei, să dobândească și să utilizeze terminologia specifică, să deprindă abilități de aplicare a unor metode științifice calitative și cantitative pentru cunoașterea evoluției și diversității umane, să identifice și să argumenteze situații de integrare a biologiei și culturii umane.

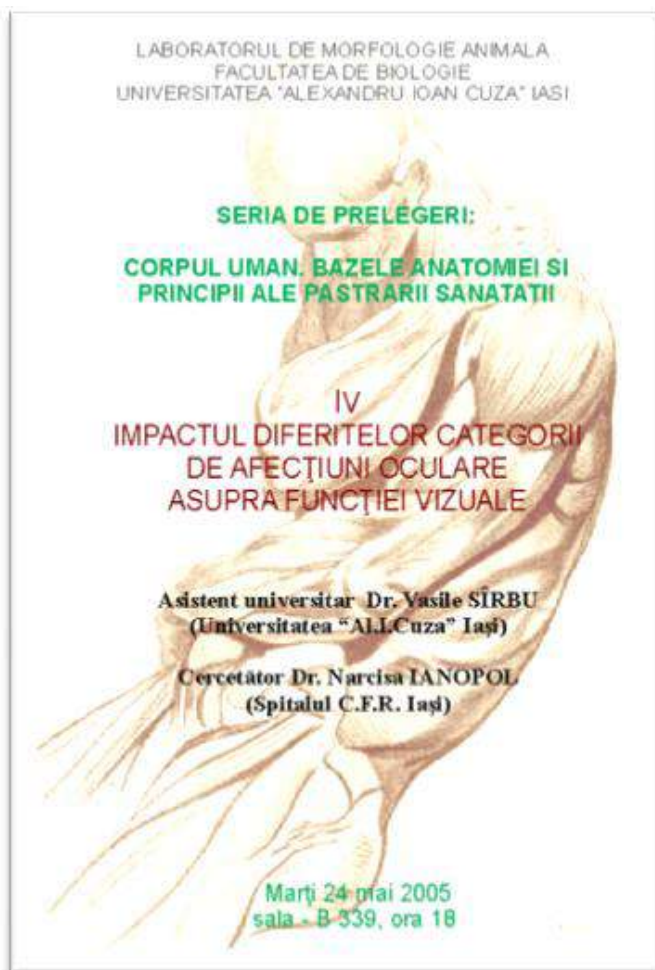
Cursul de Antropologie, bazat pe prelegeri, dezbateri și problematizări, conține următoarele părți: Introducere (definiții, istoric, terminologie); Omul ca primat (sistematică, anatomie comparată și anatomie funcțională, filogenie, evoluția cromozomică); Paleoantropologie (cadru biocronostratigrafic al evoluției omului, forme vechi de hominoide din Miocen și Pleistocenul inferior, Australopitecii, *Homo habilis*, *Homo erectus*, *Homo neanderthalensis*, *Homo sapiens*); Omul actual (biodemografie, variații genetice, morfologice, fiziologice și biochimice, creștere și senescență, patologice și epidemiologie).

Lucrările de laborator aferente disciplinei contribuie semnificativ la dezvoltarea competențelor specifice, precum operarea cu noțiuni, concepte și principii specifice Antropologiei, investigarea evoluției și diversității umane, utilizarea de modele și algoritmi pentru studiul antropologic, integrarea inter- /transdisciplinară a cunoștințelor de Antropologie. În acest sens sunt propuse următoarele teme practice: Introducere în metodele și tehnicile de studiu antropologic (nomenclatură anatomică internațională, eșantionare, instrumente); Osteometrie (puncte de reper, dimensiuni și indici ale craniului și scheletului apendicular, estimarea staturii); Estimarea vârstei și determinarea sexului la nivelul scheletului uman; Morfologia comparată a bazinului și articulației genunchiului la primat; Dentiția umană (nomenclatură și convenții, măsurători, caractere descriptive, estimarea vârstei dentare); Morfologia comparată a dentiției la primat; Elemente de somatometrie (dimensiuni și indici corporali, inclusiv cefalici); Analiza dermatoglifelor; Analiza statistică a datelor biometrice (parametri statistici – definire, calcul, distribuții, analiza multivariată); Estimări paleodemografice.

În cadrul Facultății de Biologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, studenții pot alege din tematica de Antropologie subiecte pentru realizarea **lucrărilor de licență** la finalizarea studiilor. Chiar dacă disciplina de Antropologie nu a existat permanent în curricula facultății, a fost posibil ca în cadrul altor discipline înrudite, precum Anatomia și igiena omului, Anatomia comparată, să fie realizate astfel de studii necesare pregătirii lucrărilor de licență. Din paleta unor

astfel de subiecte – atât de paleoantropologie, cât și de antropologia grupurilor contemporane, alese de studenți în decursul ultimilor ani, pot fi menționate: *Caracteristicile morfometrice ale scheletelor de inhumație provenite din necropola de secol IV d. Hr. (cultura Sântana de Mureș) de la Polocin (județul Vaslui)* (Iacoboaia, 2010); *Aprecierea stării de nutriție a unui grup de studenți din Facultatea de Biologie (Ciclul Licență, Specializarea Ecologie)* (Vacariu, 2012), *Anatomia normală și patologică a ficatului uman* (Chiper, 2014).

Temele de Antropologie sunt, de asemenea, alese pentru realizarea unor **Lucrări metodico-științifice în vederea obținerii gradului I în învățământul preuniversitar**, de către profesorii de Biologie. În *Programa pentru perfecționare prin definitivarea în învățământ și acordarea gradelor didactice II și I – Biologie*, elaborată de către ministerul de resort prin O.M. 3442/21.03.2000 (http://administrare.site.edu.ro/index.php/programe_perfectiona/622), figurează și tema *Creșterea și dezvoltarea la elevi*, temă aleasă și aplicată cu succes în ultimii ani, la mai multe școli din țară. Se pot exemplifica în acest sens următoarele lucrări susținute sau în curs de susținere: *Influența unor factori de mediu asupra creșterii, dezvoltării fizice și comportamentului copiilor* (Pavăl, 2007); *Creșterea și dezvoltarea la elevii de gimnaziu* (Nica-Barbu, 2007); *Aspecte privind creșterea și dezvoltarea la grupuri de elevi din Școala Vlădeni (județul Botoșani)* (Bărbieru, 2013); *Comportamentul alimentar al elevului de liceu. Studiu de caz privind Colegiul Național „Mihai Viteazul” din Sfântu Gheorghe* (Păduraru, 2014).

De o importanță deosebită, în cadrul activității de formare a specialiștilor antropologi, sunt pregătirile prin doctorat realizate în cadrul Școlii Doctorale, numită în prezent Școala Doctorală de Chimie și Științe ale Vieții și Pământului – din care face parte și domeniul Biologiei. Menționăm două lucrări de doctorat recent realizate, ambele cu teme de paleoantropologie: *Cercetări paleoantropologice privind populația urbană a Iașului medieval, cu referire specială la necropola de secol XVII situată în partea estică a Curții Domnești* (Asiminei-Groza, 2013) și *Evoluția în timp a structurii antropologice a populațiilor de pe teritoriul comunei Săbăoani, județul Neamț* (Simalcsik, 2014).

Complementar activităților curriculare de formare în domeniul Antropologiei, în cadrul Facultății de Biologie au fost incluse, începând din anul 2005, și **conferințe** adresate studenților interesați de problemele actuale cu care se confruntă specia noastră, reunite în seria numită *Corpul uman. Bazele anatomiei și principii ale păstrării sănătății*. Au fost prezentate, în general, teme de sănătate, beneficiind și de colaborarea unor medici.

Răspunzând interesului manifestat de studenți, conferințele au adus în discuție subiecte precum

Alimentația actuală și sănătatea; Impactul diferitelor categorii de afecțiuni oculare asupra funcției vizuale; Cancerul: morfopatologie, factori de risc și prevenție.

Considerații finale

Viitorul educației în antropologia biologică depinde în mare măsură de capacitatea școlii de a îmbunătăți continuu structura curriculară, pentru a fi cât mai provocatoare, incitantă și de inspirație pentru studenți.

Răspunzând feed-back-ului primit de la studenți și de la comunitatea în care aceștia ajung după absolvire, învățământul universitar trebuie să accentueze componenta practică în structura disciplinei de Antropologie, în vederea dezvoltării competențelor profesionale, dar și a celor generale.

Profesionalizarea ca antropolog înseamnă mult mai mult decât o strictă și simplă specializare. Ea necesită, atât în educație, cât și în cercetare, o largă deschidere de abordare a problemelor, prin dezvoltarea colaborării dintre domenii, instituții, pentru o creștere a interdisciplinarității și aplicabilității Antropologiei biologice; de exemplu, cazul concret al îndelungatei colaborări a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași cu Secția de Cercetări Antropologice a Academiei Române – Filiala Iași și Institutul de Arheologie din Iași.

Bibliografie

1. Asiminei-Groza, M., 2013. *Cercetări paleoantropologice privind populația urbană a Iașului medieval cu referire specială la necropola de secol XVII situată în partea estică a Curții Domnești*. Teză de Doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
2. Bărbieru, M., 2013. *Aspecte privind creșterea și dezvoltarea la grupuri de elevi din Școala Vlădeni (județul Botoșani)*. Lucrare metodico-științifică pentru obținerea gradului didactic I, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
3. Botez, I., 1933. *Curs de Paleontologie umană*, litografiat, Universitatea Iași.
4. Botez, I., 1936. *Curs de Antropologie generală*, litografiat, Universitatea Iași.
5. Chiper, A., 2014. *Anatomia normală și patologică a ficatului uman*. Lucrare de Licență, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
6. Dimitriu, S. Ș., Dimitriu, O.-L., 2007. Profesorul Ioan Gh. Botez. *Memoria. Revista gândirii arestate*, 58-59 (1-2), Editată de Fundația Culturală Memoria, sub egida Uniunii Scriitorilor din România, pp. 235-239.
7. Iacoboaia, L. S., 2010. *Caracteristicile morfometrice ale scheletelor de înhumăție provenite din necropola de secol IV d. Hr. (cultura Sântana de Mureș) de la Polocin (județul Vaslui)*. Lucrare de Licență, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
8. Mustață, Gh., Mustață, M., 2001. *Originea și evoluția omului*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.
9. Necrasov, O., 1980. *Curriculum Vitae*. În L. Bejenaru, M. Știrbu, C. Toma, eds., 2010, *Olga. Necrasov. Opera paleoantropologică*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, pp.15-14.
10. Necrasov, O., 1959. *Strămoșii omului*. (broșură). (Retipărită în ediția a 2-a și tradusă în limbile: germană, maghiară, ucraineană și sârbă). București: S.R.S.C.
11. Necrasov, O., 1971. *Originea și evoluția omului*. București: Editura Academiei R.S.R..

12. Nica-Barbu, L., 2007. *Creșterea și dezvoltarea la elevii de gimnaziu*. Lucrare metodică-științifică pentru obținerea gradului didactic I, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
13. Pavăl, D., 2007. *Influența unor factori de mediu asupra creșterii, dezvoltării fizice și comportamentului copiilor*. Lucrare metodică-științifică pentru obținerea gradului didactic I, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
14. Păduraru, O., 2014. *Comportamentul alimentar al elevului de liceu. Studiu de caz privind Colegiul Național „Mihai Viteazul” din Sfântu Gheorghe*. Lucrare metodică-științifică pentru obținerea gradului didactic I, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
15. Scupin, R., DeCorse, C.R., 2008. *Anthropology. A Global Perspective* (sixth edition). Boston: Pearson Education Hall.
16. Simalcsik, R.D., 2014. *Evoluția în timp a structurii antropologice a populațiilor de pe teritoriul Comunei Săbăoani, județul Neamț*. Teză de Doctorat, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
17. Toma, C., Știrbu, M., Bejenaru, L., 2010. Academician profesor doctor docent Olga Necrasov – dascăl și savant (1910-2000). În: L. Bejenaru, M. Știrbu, C. Toma, eds.. 2010. *Olga. Necrasov. Opera paleoantropologică*. Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, pp.9-12.
18. Vacariu, D.-G., 2012. *Aprecierea stării de nutriție a unui grup de studenți din Facultatea de Biologie (Ciclul Licență, Specializarea Ecologie)*. Lucrare de Licență, Facultatea de Biologie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.
19. Whitten, N.E. Jr., 2012. What Are You Doing Here? În A. Beck Kehoe, P.L. Doughty, *Expanding American Anthropology, 1945-1980: a generation reflects*, University of Alabama Press, USA, pp. 145-153.
20. *** *Planul de învățământ la domeniul de master Biologie, specializarea Bio-Antropologie, învățământ cu frecvență*, 2008, website <http://www.bio.uaic.ro/#master/master_index.html> [accesat 15 august 2014].
21. *** *Planul de învățământ la domeniul de licență Biologie, specializarea Biologie, învățământ cu frecvență, seria 2013-2016*, 2013, website <http://www.bio.uaic.ro/planuri/PLANURI-LICENTA-2013-2016/BIOLOGIE_2013-2016_ZI.pdf> [accesat 15 august 2014].
22. *** *Programa pentru perfecționare prin definitivarea în învățământ și acordarea gradelor didactice II și I – Biologie*, 2000, website <http://administrasite.edu.ro/index.php/programe_perfectiona/622> [accesat 15 august 2014].

The crisis of contemporary family and lack of meaning / Criza familiei contemporane și lipsa de sens

Elena-Claudia Rusu

Department of Psychology and Educational Sciences, Spiru Haret University, Bucharest

Address correspondence to: Elena-Claudia Rusu, Department of Psychology and Educational Sciences, Spiru Haret University, Str. Fabricii, Nr. 46G, sector 6, Bucharest, Romania. Ph.:+4 0744207784; E-mail: claudiaerusu@yahoo.com

Abstract

In psychotherapeutic practice, regardless of the type, be it individual therapy, group therapy or family therapy, clients always bring into discussion problems regarding their personal and family life. As psychotherapists, we have the role of guiding the client in discovering the solution for his family related problem, whether it is regarding the difficulties of being a single parent, the generation gap conflict (parents-children), or the psycho-socio-cultural setting given by children whose parents work abroad, to recall only a few of today's recurring themes of the therapeutic team, psychotherapist-client/patient. However, lately, we have discovered as a background problem and most likely as a deep cause in many of today's family related matters, an acute lack of meaning in family members regarding not only their destiny as a whole, but as individuals as well. Besides this, an alarming phenomenon is that many young adults avoid marriage and building a family, substituting it with a "no strings attached" type of relationships, called "consensual union" in today's society. In psychotherapeutic intervention, the specialist has a double task: the therapeutic one and the educational one. Thus, the therapist can and must be committed in helping the client give meaning to his life and make a conscious and informed choice regarding his domestic future. In both cases, including the spiritual dimension of the human being and of the family plays a fundamental role in his later evolution.

Keywords: family, crisis, meaning, religion, psychotherapy.

Familia? La ce bun?

De ceva vreme specialiștii, în special psihologii și sociologii semnalează că familia contemporană trece printr-o perioadă de criză; o criză ce a început acum zeci de ani și nu știm când și cum se va termina. Sau poate că știm, dar nu vrem să ne uităm în acea direcție pentru că nu ne place ceea ce vedem, cel puțin unora dintre noi.

Ceea ce se observă, din perspectiva psihoterapeutului, este un fenomen pe cât de frecvent, pe atât de îngrijorător: *mulți dintre tinerii români nu mai doresc să întemeieze o familie.*

Acestor tineri li se poate alcătui un „profil psihologic”, deși această sintagmă poate suna pretențios: au vârste între 20 și 35 de ani; sunt absolvenți ai, cel puțin, unei facultăți; lucrează, de obicei într-un mediu corporatist, dar pot activa și în alte tipuri de organizații; au un nivel al veniturilor care le permite să se întrețină singuri și să își permită anumite plăceri (îmbrăcăminte de firmă, device-uri de ultimă oră, excursii în străinătate de mai multe ori într-un an etc.)

De cele mai multe ori, ei prezintă dificultăți în a iniția sau menține o relație de cuplu de lungă durată, care să depășească un an de zile.

Această categorie poate fi denumită „oamenii de weekend”, deoarece cinci zile dintr-o săptămână muncesc între 10 și 14 ore pe zi, iar în weekend, adică începând de vineri seara până luni dimineața se implică în diverse tipuri de loisir, de activități gospodărești, de hobby-uri și alte activități, care, conform propriilor declarații, exced ca timp cele două zile și jumătate rămase libere.

Uneori lucrează și în weekend. Sunt plătiți pentru orele suplimentare. Se simt valorizați pentru munca pe care o fac și sunt mulțumiți de remunerație. Cu acești bani își permit să plătească medicii și psihoterapeuții la care ajung din cauza sindromului de oboseală cronică, a depresiei, anxietății, stresului, a tensiunii și presiunii psihice enorme care este exercitată asupra lor de conducerile instituțiilor în care lucrează și de grupul de muncă din care fac parte, încărcat cu patologii specifice organizaționale (conflicte de muncă greșit gestionate sau negestionate, formale și informale; angajați cu tulburări de personalitate și alte tulburări psihice nediagnosticate; modalități de comunicare defectuoasă și inefficientă etc.)

Doar o parte dintre ei au preocuparea și capacitatea de autoanaliză și încep să înțeleagă că ceva nu este în regulă cu ei, cu viața lor care parcă trece pe lângă ei. Unii afirmă că se simt asemenea unor „sclavi pe plantație”, „roboți” ce sunt înghițiți de un sistem (corporația/organizația) care nu dă, în realitate, doi bani pe ei ca persoane, ca oameni, în ciuda tuturor *training*-urilor și *vouchere*-lor pentru sănătate (masaj, saună, fitness, analize medicale etc.). Adesea aud că vin dinspre ei strigăte disperate de ajutor, iar unii chiar doresc sincer să învețe să funcționeze altfel, adică să trăiască.

Cu siguranță că există și alte tipuri de tineri nu își doresc familie. Cei care sunt remunerați cu un salariu minim pe economie sau puțin mai mare decât acesta invocă motivul financiar ca primordial în evitarea întemeierii unei familii: banii puțini și condițiile improprii de locuit sunt obstacole pentru ei.

Adeseori se adaugă și unora și altora *promiscuitatea* în care ajung să trăiască. Acești tineri trec cu superficialitate, rapiditate și dramatism dintr-o relație în alta, întrețin relații sexuale cu mai mulți parteneri în paralel, fac „sex sportiv” fără obligații, fără implicare emoțională, fără planuri de viitor. Adesea apar „complicațiile”: copiii nedorți avortați mult prea ușor, uciși fără conștiință și conștiință sau – într-un caz „mai bun” – născuți și lăsați prin spitale, în case de copii sau pe la rude.

În spațiul românesc, practicarea *psihologiei transgeneraționale* a contribuit la formularea unei concluzii ce privește o realitate dureroasă: *avorturile reprezintă o traumă națională*. Suntem un popor care ne sinucidem ca popor și ne mirăm de ce nu ne merge bine, de ce suntem plini de boli, traume sufletești teribile, prinși și amețiți într-o derivă cumplită pe care tinerii o „rezolvă” prin alcool și droguri, prin fuga în lumea virtuală oferită de jocurile video și internet, iar bătrânii prin valuri de nemulțumire și frustrări bombănite în fața televizorului, la vreo coadă în piață sau când așteaptă la doctor.

În acest timp, mergem la serviciu în exces pentru bani și confort, unii, pentru a subzista la limita dintre decență și sărăcie, alții. Astfel, timpul necesar pentru a sta de vorbă cu copiii, pentru a mânca alături de ceilalți membri ai familiei, pentru a face lucruri *împreună* s-a scurtat mult, foarte mult și progresiv după 1990: „Idea ca omul să ajungă acasă tot mai rar, să își găsească satisfacția profesională, socială și altele numai la serviciu a condus la formarea generației *yuppies*. Locuințele lor parcă sunt camere de hotel nelocuite, comunicarea autentică cu familia este aproape nulă. Ei se căsătoresc și fac copii din ce în ce mai târziu, pentru că prioritară este cariera. Copiii lor cresc la *after-school* și parcă nu au părinți. Prea preocupați de a bifa țintele propuse de manuale de management sau de reviste lucioase, acești părinți sunt total acaparați de serviciu. Copiii lor suferă și, de cele mai multe ori, vor avea probleme la maturitate. Uneori timpul petrecut cu propriul copil este din ce în ce mai scurt, și nu de calitate, jucăriile sunt obiecte pe care le posedă, și nu dedicate jocului; unii părinți au devenit doar furnizori de resurse materiale de creștere” (Rada, 2013, p. 48).

Dintr-o rușine cultivată din interiorul și exteriorul țării adeseori prin mass-media, nu mai vrem să fim români decât puțini dintre noi, vrem în schimb să fim cetățeni europeni și cetățeni ai lumii. Adică *nimeni*, oameni lipsiți de identitate, de valori, de tradiții, de istorie, de rădăcini.

Vrem un guvern mondial care să ne uniformizeze, un Big Brother care să ne controleze mai mult sau mai puțin subtil, să ne transforme în executanți dezirabili ai unor legi incorecte și inumane dar cu iz de democrație, egalitate, dreptate și altele asemenea care sună bine, dar lipsesc, în realitate, cu desăvârșire. În rest, ni se dă ceva pâine și mult circ mediatic ca să stăm potoliți și să ne liniștim angoasele sufletești corecte.

În acest aranjament actual, în care se aplică în continuare după mii de ani, dar din ce în ce mai sofisticat (a se citi „pervers”), maxima lui Th. Hobbes *homini hominis lupus est*, atât la nivel macro, adică politic, cât și la nivel micro, instituțional *nu există un interes real și, în consecință, materializat în măsuri economice, juridice, sanitare și educaționale de promovare și susținere a familiei în societatea românească actuală care aspiră și copiază „diversitatea” și „liberalismul” Occidentului.*

Mizând pe egocentrismul și narcisismul cultivat și încurajat de la vârstele cele mai mici atât de unii părinți, cât și de societate, aceasta din urmă ajunge să își piardă treptat „celula de bază”, adică familia și să fie formată din indivizi atomizați, izolați în spatele televizoarelor, computerelor și telefoanelor mobile, care ajung să trăiască mai mult timp în lumi virtuale, decât în cea reală. *Divide et impera*, adică „dezbină și stăpânește”: un individ izolat și controlat este mai ușor de manipulat de către un guvern sau anumite grupuri de interese, decât unul care *aparține* unui popor cu identitate și „în mic”, unei familii care îl iubește, ocrotește, susține și sprijină în acțiunile lui.

Prin urmare, tinerii nu își mai doresc să întemeieze o familie, un cămin, să aibă copii deoarece le consideră un balast, o piedică în realizarea profesională, pe de o parte, și în a-și trăi viața fără responsabilități, eforturi, sacrificii, constrângeri pe care aceste realități le presupun adeseori. Ei nu mai înțeleg *sensul* da a avea o familie proprie sau o consideră ca pe o bătaie de cap ce stă în calea împlinirii plăcerilor și dorințelor lor ca indivizi.

Treptat, normalul devine anormal și invers. Cetățenii care se opun trend-urilor occidentale agreeate și implementate de guvernele țărilor în care trăiesc sunt etichetați ca „retrograzi”, „naționaliști”, „opoziționiști”, „xenofobi”, „a-normali” și deseori ca „proști”. Aceștia sunt cei care se luptă să supraviețuiască în societate, în lume, pe de o parte menținând cultura și tradițiile sănătoase, credința în Dumnezeu, ca părți integrante ale identității neamului și, pe de altă parte, să integreze în viața de zi cu zi știința, tehnica și tehnologiile actuale după grila de valori a primelor.

Remarcăm că o mare parte a psihologiei moderne a susținut și a cultivat sistematic EU-ul individului care a devenit asemenea unui monstru mitic devorator, în detrimentul celui alt de lângă noi, de care nu ne mai pasă, și a sufletului a cărui voce se stinge treptat în interiorul nostru, făcând loc tristeții și, în final, depresiei care îi cuprinde ca o plagă pe din ce în ce mai mulți oameni.

Un sfânt român al Ardealului, contemporan nouă, necanonizat încă, dar iubit de românii creștini spunea: „Un suflet trist este un suflet cu luminile stinse...”.

Funcțiile familiei; funcția religioasă a familiei ca generatoare de sens pentru membrii săi

În spațiul românesc semnalăm două fenomene pe cât de prezente, pe atât de grave prin consecințele lor la nivel individual și social:

1. Lipsa de interes/sens a tinerilor de a întemeia o familie (la care ne-am referit anterior);
2. Lipsa de sens a familiilor românești actuale.

Atunci când există, familiile actuale prezintă o acută lipsă de sens și perspectivă.

Unii dintre noi se trezesc într-o dimineață și se uită mirați la partenerul de viață și la copiii și se întreabă cu mirare: cine este acesta? Dar cei mici? La ce bun toate acestea? Ce facem noi împreună? Pentru ce?

Eu îi consider binecuvântați pe cei care trec prin astfel de crize existențiale, care îi salvează de la trăirea unei vieți plină de rutină și inerție: facem lucrurile pentru că așa se fac, dar nu înțelegem de ce și pentru ce le facem.

Psihologii și sociologii specializați în studierea familiei au identificat patru mari funcții ale familiei pe care le putem considera și răspunsuri la întrebarea: *de ce să ne întemeiem o familie?*

Una dintre funcții, menționată nu neapărat în ordinea importanței, deoarece *toate* cele patru funcții sunt importante, se referă la capacitatea *sexual-reproductivă* a familiei.

Aceasta presupune satisfacerea sexuală reciprocă a celor doi soți și aducerea pe lume a copiilor. Aceste două aspecte se manifestă diferit în familii deoarece s-a observat că în unele familii se pune accentul pe împlinirea sexuală, în timp ce în alte familii se acordă o mai mare importanță aducerii pe lume a copiilor. Cele două diferențe apar în funcție de cultura din care fac parte familiile, de gradul și tipul de educație avut, de credințele religioase, de dorința și caracteristicile fizice și psihologice ale celor doi soți (parteneri).

Psihologii au observat un fenomen menționat anterior și anume că în societățile mai avansate economic, cuplurile și familiile tind tot mai mult să pună în prim plan împlinirea afectiv-sexuală, și în plan secundar pe cea reproductivă.

Funcția economică presupune asigurarea resurselor financiare, necesare existenței familiei (locuință, hrană, haine etc.). Ea îndeplinește un rol foarte important. Specialiștii consideră că, dacă este îndeplinită corespunzător, atunci familia poate îndeplini și celelalte funcții. Această funcție este realizată de ambii soți prin procurarea veniturilor (ca urmare a exercitării unei profesii, cel mai des), prin procurarea și producerea hranei, a obiectelor de îmbrăcăminte și de trai, prin transmiterea profesiei și/sau susținerea copiilor în alegerea profesiei.

Funcția de solidaritate - presupune asigurarea unității și stabilității familiei. Ea se manifestă prin exprimarea sentimentelor de afecțiune, de respect, de apartenență la grupul familial, a încrederii membrilor unii în alții, a ajutorării și susținerii reciproce de-a lungul timpului, a dezvoltării intimității. Remarcăm că această funcție pare din ce în ce mai slab îndeplinită, fapt dovedit de creșterea ratei divorțurilor și a înmulțirii relațiilor de concubinaj, a celibatarilor și a familiilor monoparentale.

Funcția de socializare - se referă la transmiterea, cu scopul asimilării de către copii, mai ales, dar și de către toți membrii familiei, a atitudinilor, valorilor, principiilor, metodelor de comportament caracteristice unui anumit grup social. Altfel spus, este vorba despre funcția de educare. Scopul acesteia este integrarea în societate a persoanei (copilului). Educația se manifestă la toate nivelurile: material, fizic, psihologic, moral, spiritual. Familiile manifestă în grade diferite această funcție: unele sunt foarte preocupate de educarea membrilor săi, altele mai deloc (Vasile, 2006).

Din secolul al XIX-lea, când începe lupta psihologiei pentru a demonstra că este o știință și pentru a fi acceptată în mediul academic, aceasta a fost preocupată preponderent de explicarea omului înțeles ca ființă bio-psiho-socială, accentul punându-se mai mult pe una sau alta dintre cele trei dimensiuni menționate în funcție de curentul psihologic dominant al momentului (ex. behaviorismul pune accentul pe biologic, în timp ce cognitivismul mută accentul și obiectul de studiu al psihologiei pe dimensiunea „psiho”, mai exact pe gândire ca proces psihic superior etc.).

Omul este abordat ca o ființă vie, ca un microcosmos ce oglindește un macrocosmos (societatea). De la Aristotel până astăzi, omul este considerat un *zoon politikon*, adică o ființă socială ce trăiește în diferite tipuri de grupări umane, în comunități, respectiv într-o societate ale cărei

norme și legi trebuie să le respecte, pentru ca uriașul mecanism social să poată supraviețui și funcționa.

De-abia foarte târziu, în secolul XX, unii reprezentanți ai psihologiei, confrunțați cu toate traumele și problemele omului modern, au îndrăznit să adauge și o a patra dimensiune a umanului și anume cea *spirituală*, conturând ceea ce a devenit cel de al patrulea stâlp al psihologiei (alături de psihanaliză, behaviorism și psihologia umanistă) - *psihologia transpersonală*. Prin urmare, omul este o ființă bio-psiho-socială și spirituală.

Desigur că această îndrăzneală nu a rămas nepedepsită de către unii colegi de breaslă, ce consideră psihologia transpersonală ca nedemnă de a viețui printre celelalte trei curente principale ale psihologie, locul ei fiind în „mahalaua psihologiei”.

Și totuși, în ciuda tuturor încercărilor de a fi uniformizat și redus la tăcere și supunere, omul contemporan își pune întrebări neliniștitoare: cine sunt și de unde vin? Ce rost are viața mea? Încotro mă îndrept? Ce se întâmplă după ce mor? etc.

Psihoterapeuții primesc adesea în terapie oameni aflați în *crize spirituale* (Grof, 2005) pentru care răspunsurile psihologiei actuale sunt parțial sau deloc viabile.

Spre deosebire de știința modernă, pozitivistă și materialistă ce s-a impus uneori prin forță sau prin falsificare în mediul educațional, în societate și, în final, în mințile oamenilor, știința arhaică, de vindecare, a vracilor, șamanilor și tămăduitorilor de pretutindeni a pus în centrul ființei umane dimensiunea ei *spirituală, sufletească*. Pentru ei, cauza bolii era simplu de depistat: *dacă sufletul este bolnav, atunci și trupul este bolnav* și direcția de intervenție era clară: *dacă sufletul se vindecă, atunci și trupul se vindecă*, ceea ce a favorizat o serie de metode, tehnici și instrumente terapeutice ce se transmiteau din generație în generație celor care primeau harul tămăduirii.

Ceea ce culturile vechi au știut dintotdeauna, iar societatea modernă vrea să uite cu desăvârșire a fost că *omul are un suflet care vine de la un Creator* ce a primit denumiri diverse în funcție de specificul acestor culturi, de momentul istoric, de zona geografică în care se formau și funcționau. Pentru creștini, acest Creator a fost numit Dumnezeu, iar pentru creștinii ortodocși Dumnezeu este Sfânta Treime: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. După sute de ani de știință, de pozitivism și ateism, Dumnezeu împreună cu Legile pe care ni le-a lăsat spre a fi urmate și cu toată dragostea Sa au dispărut din schema vieții omului modern. Astfel, am devenit ceea ce numim „oameni ai orizontalei”, adică trăitori ai unei vieți fără sens transcendent, afundați în dorințe carnale și materiale a căror satisfacere se vrea a fi imediată. Sau, într-o versiune de inspirație orientală, dar nerespectând *ad litteram* teoria hindusă a reîncarnării (este din ce în ce mai la modă această teorie, în special în mediile de intelectuali), este vorba despre despre mai multe vieți a căror calitate diferă în funcție de faptele bune sau rele pe care omul le-a săvârșit în viața anterioară, după care, la final, urmează plonjarea în nimic, adică în Nirvana.

Și totuși, unii dintre noi mai auzim strigătul „verticalei”, adică a nevoii noastre firești de a ne reconecta cu Creatorul nostru, de a ne restabili o relație cu El, de a înțelege cu ajutorul Lui care este *sensul nostru pe pământ*, în această unică viață, ce talanți avem de înmulțit și ce vocație avem de împlinit înainte de a ne întoarce, nădăjduim, în brațele Lui.

Pentru creștinul practicant, lucrurile ar trebui să stea, cel puțin din punct de vedere teoretic, mai simplu și mai clar decât la cei care sunt agnostici, atei sau cred în alți dumnezei: *scopul omului pe pământ este mântuirea, iar cel al familiei este cel de înrajutorare a membrilor ei pentru a obține mântuirea*.

Mântuirea este pentru creștin reîntoarcerea la Hristos, de-a dreapta lui Dumnezeu, după o viață în care acesta a manifestat dragostea față de Dumnezeu, față de aproapele și de sine însuși, în care a respectat cât mai bine posibil Cele zece porunci dumnezeiești și a manifestat virtuțile creștine.

Viața creștinului nu exclude bucuria, voia bună, petrecerile alături de cei dragi, reuniunile de familie etc., desfășurate în comuniune cu Dumnezeu și într-o atmosferă de decență care astăzi nu mai este dorită de către mulți dintre noi. Oare câți dintr-un popor care se autointitulează creștin, dar nu prea o dovedește în practică, mai spun rugăciunea Tatăl Nostru și se închină înaintea de masă așa cum făceau strămoșii noștri? Câți mai binecuvântează bucatele puse pe masă? Cine mai merge duminica la Sfânta Liturghie? Etc.

În practica terapeutică se constată două fenomene privind familiile creștine:

1. Familiile creștine prezintă probleme cotidiene, specifice „orizontalei”, dar și probleme spirituale și religioase specifice „verticalei”;
2. Familiile creștine au la îndemână în rezolvarea problemelor lor atât resurse care privesc „orizontala”, cât și „verticala”, Resursa Resurselor, adică pe Dumnezeu la care au acces prin cele trei mari virtuți creștine: credința, nădejdea și dragostea, dar și prin rugăciune, cunoaștere și fapta bună.

Multe dintre problemele cu care ne confruntăm în cuplu și în familie se datorează faptului că egocentrismul nostru exacerbă ne-a transformat în „dumnezei de apartament”. Pretindem ascultare imediată și fără opoziție de la soț sau soție, de la copii: dar noi, de cine mai ascultăm? Nu cumva ascultăm numai de noi înșine? Nu cumva refuzăm orice tip de autoritate?

Pentru omul modern, dumnezei au devenit: partenerul de viață, copiii, părinții, banii, mâncarea, luxul, confortul, sexul, plimbările, serviciul, statutul social etc.; oricine altcineva sau orice altceva decât Dumnezeu-Creatorul, Dătătorul de viață, Cel care ține universul într-o palmă.

Concluzii

În plin postmodernism, valorile și credințele strămoșești se clatină și sunt demolate cu argumente deloc solide, iar ceea ce se pune în loc este netrainic, inefficient și nesănătos. Suntem cei care am creat estetica urâtului (sic!). Trăim adesea bânduind prin propria viață asemenea unor zombie: nu știm ce căutăm pe aici și facem mai degrabă ce vor alții de la noi, pentru a le satisface dorințele și interesele. Nu ne regăsim în propria intimitate și nici în intimitatea familiei; din ce în ce mai des, nici în intimitatea Bisericii.

Familia ne poate oferi un cadru securizant și favorizant pentru a trăi frumos și curat, de a ne împlini propriul destin înainte de Marea Plecare Dincolo.

Familia este cea care îi ajută pe membri ei să devină sfinți: cei ce au devenit Sfinții Pantelimon, Elefterie și Ecaterina, de exemplu, au avut mame creștine care i-au învățat dragostea de Hristos și de oameni.

Sfinții noștri părinți, marii duhovnici recent ai acestui neam: Arsenie Boca, Arsenie Papacioc, Ilie Cleopa, Justin Pârvu, pentru a aminti doar câțiva dintre ei, *s-au născut și au crescut în familii în care se trăia creștinește*, stare de fapt la care primând voia divină s-au constituit în factori ce au favorizat împlinirea destinului lor de călăuze luminate ale poporului român în anii de manifestare nemiloasă a comunismului ateist (Boca, 2009; Papacioc, 2011).

În cartea ce a fost contestată și terfelită în interpretări deșuchiate, dar care rămâne cartea de căpătâi a oricărui creștin și best-seller-ul incontestabil din această lume, *Biblia*, Moise a scris astfel: „Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie. Și Dumnezeu i-a binecuvântat, zicând: <<Creșteți și vă înmulțiți și umpleți pământul și-l supuneți; și stăpâniți peste peștii mării, peste păsările cerului, peste toate animalele, peste toate vietățile ce se mișcă pe pământ și peste tot pământul!>> (*Facerea 1, 27-28*).

În final, sintetizând, considerăm asemenea filosofului român, Petre Țuțea, că fără credință, fără recunoașterea existenței unui Dumnezeu, omul rămâne un animal rațional care vine de nicăieri și se îndreaptă către nicăieri (Țuțea).

Bibliografie

1. Boca, Arsenie, 2009. *Tinerii, familia și copiii născuți în lanțuri*, Ed. a III-a. Editura Credința Strămoșească.
2. Grof, Stanislav, 2005. *Psihologia viitorului. Lecții din cercetarea modern asupra conștiinței*. București: Elena Francisc Publishing.
3. Papacioc, Arsenie, 2011. *Despre viața de familie și diverse probleme ale lumii contemporane*. Constanța.
4. Rada, C., 2013. *Valori identitare ale familiei românești contemporane în contextul globalizării. O abordare antropologică*. București: Editura Muzeului Național al Literaturii, Române, Colecția AULA MAGNA.
5. Țuțea, Petre, *Cugetări*. Disponibil la: <http://ro.wikiquote.org> [Accesat 15 februarie 2014]
6. Vasile, Diana, 2006. *Introducere în psihologia familiei și psihosexologie*. București: Editura Fundației România de Mâine.
7. ****Biblia sau Sfânta Scriptură*, 1988- tipărită sub îndrumarea și cu purtarea de grijă a Preafericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române cu aprobarea Sfântului Sinod. București: Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

The evaluation of scholar fatigue phenomenon and some factors that cause it - pilot study on a group of students from rural area / Aprecierea fenomenului de oboseală școlară și a unor factori care îl influențează-studiu pilot pe un lot de elevi din mediul rural

Daniela Gavăt (1), Adriana Albu (2)

(1) Elementary and secondary school of Vânători commune, Iași county / Școala generală Vânători, Iași, Romania

(2) University of Medicine and Pharmacy, Iași city, Romania / Universitatea de Medicină și Farmacie, Iași, Romania

Address correspondence to: Adriana Albu, Department of Preventive Medicine, Faculty of Medicine, University of Medicine and Pharmacy Iași, Str. Universității, Nr. 16, Iași, Cod 700115, Romania. Ph.: 0744-984008; Fax: 0232-213573; E-mail: adrianaalbu@ymail.com

Abstract

Objectives. Fatigue is a phenomenon that occurs after an intense high school activity, which manifests in a different way for each student during the intense process of growth. The purpose of this research was to identify the presence of fatigue and some aggravating / alleviating factors (TV watching or computer work / physical activity) among 13-15 years old pupils from rural areas.

Material and methods. The study was conducted on a sample of 53 eighth grade students from two elementary and secondary schools, one in Vânători commune, Iasi county (19 subjects), and the other in Băcești commune, Vaslui county (34 subjects). Pupils were asked to complete a questionnaire on the generating factors of fatigue. The data were processed using the Pearson test. They completed a questionnaire on the generating fatigue factors. Processing of the results was performed using the Pearson test.

Results. Fatigue is reported by 24.5 % of the surveyed students, the calculated differences are not statistically significant ($p > 0.05$). About 33.9 % students wake up tired in the morning, a fact which occurs in both villages, while the calculated differences are not significant ($p > 0.05$). Fatigue is frequently present at the beginning (20.7%) or middle part of the week (32.1 %), the calculated differences being also statistically insignificant ($p > 0.05$). Students play sports under 30 minutes (41.5%) or up to an hour (18.9%). Physical inactivity appears also in rural areas as an unwanted element. In most cases, young people are watching TV daily during 2-3 hours (52.8%) and working on the computer 2-3 hours (33.9%). Although students need 9 hours of sleep each day, in most cases (60.4 %) this goal is not reached.

Conclusions. The results confirm the presence of school fatigue and advocate for a change in the structure of the recreational activities.

Keywords: fatigue, insufficient sleeping, sedentary.

Introducere

Oboseala este un fenomen studiat de multă vreme. Au fost elaborate o serie de teorii care pot fi împărțite, în general, pe două direcții: teoria humorală și cea a sistemului nervos central.

Conform teoriei humorale locale, esența oboselii este concentrată la nivelul organelor implicate direct în activitate (Bardov, 2009). În această grupă sunt incluse următoarele teorii: a

toxinelor (mecanismul fundamental al oboselii este pus pe seama acumulării de substanțe toxice); a pierderii resurselor energetice ale organelor solicitate în activitate (oboseala apare în condițiile scăderii resurselor energetice ale organelor implicate în activitate) (Cosmovici și Iacob, 2008).

A doua grupă este cea a teoriei sistemului nervos central, conform căreia apariția oboselii este favorizată de modificările de activitate ce apar la acest nivel.

Oboseala este o stare complexă în care sunt dominante manifestările clinice neuro-vegetative, cele neuro-senzoriale sau cele motorii (Alexander, 2010; Mănescu, 1986).

Au fost realizate câteva clasificări ale acestui fenomen. Astfel, vom deosebi *oboseala obișnuită* și *oboseala nocivă (cronică)*, diferențiate pe baza efectelor acestora asupra organismului; *oboseala primară* și *oboseala secundară*, apreciate după antrenamentul unei persoane în raport cu o anumită activitate – oboseala primară apare după debutul activității; *oboseala locală* și *oboseala totală*, ordonate după zona afectată de oboseală – întregul organism sau numai anumite organe ale sale (Papalia și Olds, 1990).

Pentru cadrele didactice și specialiștii în igienă școlară, apariția oboselii joacă un rol important. Oboseala este un fenomen ce apare după o activitate școlară (intelectuală și fizică) foarte intensă (Maillet, 1997). Studiul acestuia este important mai ales la nivelul claselor de gimnaziu, la elevii de 10 -15 ani aflați într-un intens proces de evoluție fizică și mai ales psihică.

Obiectivele urmărite constau în cunoașterea prezenței fenomenului de oboseală școlară într-un lot de elevi din mediul rural; identificarea unor factori ce au un rol de îndepărtare a oboselii (exercițiul fizic, odihna prin somn) sau de agravare a acestui fenomen (vizionarea programelor de televiziune sau activitatea intensă la calculator).

Material și metode

Studiul s-a realizat pe un lot de 53 elevi de la Școala din Vânători, județul Iași (19 elevi) și de la Școala din comuna Băcești (34 tineri) județul Vaslui. Grupa de vârstă studiată este cuprinsă între 13-15 ani, sex masculin și feminin. Lotul de studiu este foarte mic, astfel că prelucrarea rezultatelor va fi realizată doar pe colectivități. Rezultatele obținute sunt importante, deoarece există puține studii legate de apariția oboselii școlare, mai ales în mediul rural (Gavăț și colab., 2006).

Elevii au completat un chestionar referitor la prezența oboselii școlare și la existența unor factori care o generează. Am insistat asupra câtorva întrebări din chestionar legate de prezența fenomenului de oboseală școlară: te simți obosit?: deseori, rareori, niciodată; dimineața la trezire te simți: odihnit, obosit sau foarte obosit?; momentul din timpul săptămânii în care apare oboseala?: la început, la mijloc, la sfârșit.

Un alt aspect studiat a fost cel al odihnei pasive și active. Odihna pasivă se obține prin somnul din timpul nopții, iar cea activă prin activitățile de relaxare din timpul zilei. În cadrul acestor activități este importantă evaluarea timpului acordat exercițiului fizic, dar și programelor de la televizor sau jocul la calculator. Vizionarea programelor de televiziune și jocurile de la calculator pot fi un factor generator de oboseală și nu de odihnă.

Prelucrarea rezultatelor s-a făcut cu ajutorul testului Pearson – chi pătrat.

Rezultate

Răspunsul la întrebarea ”te simți obosit?” este pozitiv în 24,5% cazuri. Varianta de rareori este aleasă de 69,8% din elevii chestionați și cea de niciodată doar de 5,7% dintre elevii chestionați (Tabelul 1).

Diferențele calculate sunt ne semnificative statistic ($p > 0,05$) și indică o frecvență asemănătoare a cazurilor de elevi care se simt oboșiți. Lotul de studiu este mic, astfel că îl putem considera doar drept un studiu pilot, ceea ce este totuși un element deosebit.

Tabelul 1. Frecvența cu care apare oboseala la elevii din lotul de studiu

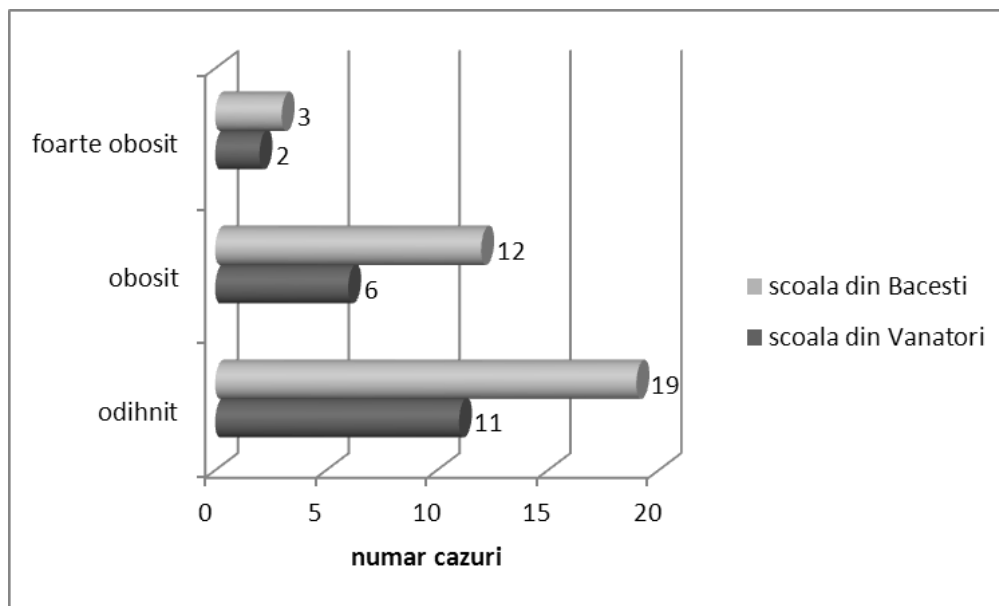
Colectivitate	Răspunsul la întrebarea „te simți oboșit?”		
	Deseori	Rareori	Niciodată
Școala din Vânători	5	11	3
Școala din Băcești	8	26	0
Total nr.	13	37	3
%	24,5	69,8	5,7

Dimineața, la trezire, doar 56,6% tineri se simt odihniți, ceea ce reprezintă un fenomen îngrijorător.

Dacă activitatea a fost adaptată posibilităților de efort ale tinerilor și timpul de somn a fost cel recomandat, trezirea trebuie să fie asociată cu prezența semnelor de bine, de odihnă (Figura 1).

Atrag atenția 9,4% tineri care se simt foarte oboșiți dimineața la trezire. Este unul din primele semne ale evoluției către oboseala patologică, fenomen ce trebuie atent investigat. Răspunsurile de „foarte oboșit” sunt prezente în ambele colectivități, diferențele obținute sunt ne semnificative statistic ($p > 0,05$).

Figura 1. Prezența semnelor clinice de oboseală dimineața, la trezire

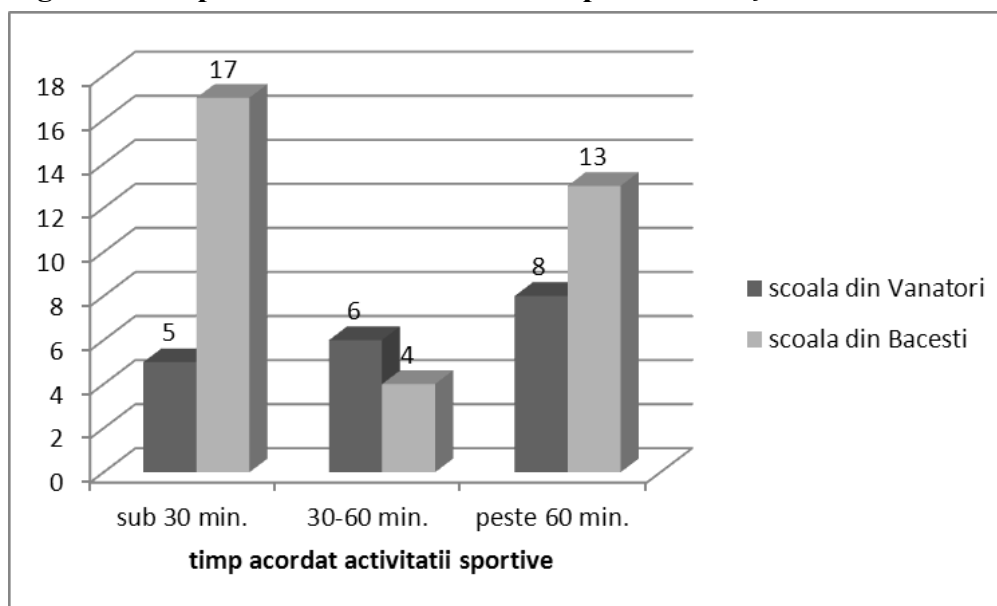
Pe parcursul unei săptămâni, oboseala apare fiziologic la sfârșitul acesteia, după o activitate susținută școlară și în gospodărie timp de 5 zile. La lotul de studiu răspunsurile dominante sunt cele de „sfârșit de săptămână”, dar aceste variante sunt marcate doar de 47,2% tineri. Frecvent, semnele de oboseală apar la mijlocul săptămânii (32,1%) sau chiar la începutul acesteia (20,7%). Diferențele calculate sunt ne semnificative statistic ($p > 0,05$) (Tabelul 2).

Tabelul 2. Momentul din timpul săptămânii în care se manifestă oboseala

Colectivitate	Manifestarea fenomenului de oboseală pe parcursul săptămânii		
	La început	La mijloc	La sfârșit
Școala din Vânători	4	5	10
Școala din Băcești	7	12	15
Total nr.	11	17	25
%	20,7	32,1	47,2

Atrag atenția 20,7% tineri oboseți la începutul săptămânii, după un week-end obositor. Activitatea de la sfârșitul săptămânii trebuie să fie reprezentată mai ales de odihnă. Rezultatele obținute orientează către necesitatea continuării studiului, cu o concentrare a atenției asupra factorilor favorabili și a celor cu efecte negative asupra stării de sănătate.

Exercițiul fizic are un rol pozitiv în menținerea stării de sănătate. Fiind vorba de tineri din mediul rural ne așteptăm ca rezultatele să fie pozitive, să se acorde activității fizice un timp adecvat. Din păcate, în majoritatea cazurilor, tinerii acordă activităților fizice doar maxim 30 minute pe zi (41,5%). Există și 39,6% dintre tineri care fac activități fizice zilnic peste 60 de minute. Practic, asistăm la apariția sedentarismului și în mediul rural, ceea ce este un element negativ (Figura 2).

Figura 2. Timpul acordat de elevi odihnei prin activități fizice

Diferențele calculate sunt ne semnificative statistic ($p > 0,05$), indicând tendința spre sedentarism la elevii din mediul rural. Reprezintă o modificare a timpului acordat de elevi diferitelor activități, dar este o schimbare negativă, și nu una pozitivă (Vidalin, 1999).

Somnul reprezintă un alt element important ce contribuie la menținerea sării de sănătate. Elevii de 13-15 ani au nevoie de 9 ore de somn pe noapte și chiar mai mult (***) Ordinul MS nr.1955/1995; Last și Wallace, 1992). Din păcate, în lotul de studiu, timpul acordat somnului de noapte se situează sub 8 ore (60,4%), ceea ce este total insuficient (Tabelul 3).

Valori normale apar în 20,7% cazuri și mai mari doar în 18,9% din răspunsurile elevilor. Pe colectivități, diferențele calculate sunt ne semnificative statistic ($p > 0,05$), ceea ce orientează către un număr insuficient de ore de somn în cazul ambelor colectivități studiate.

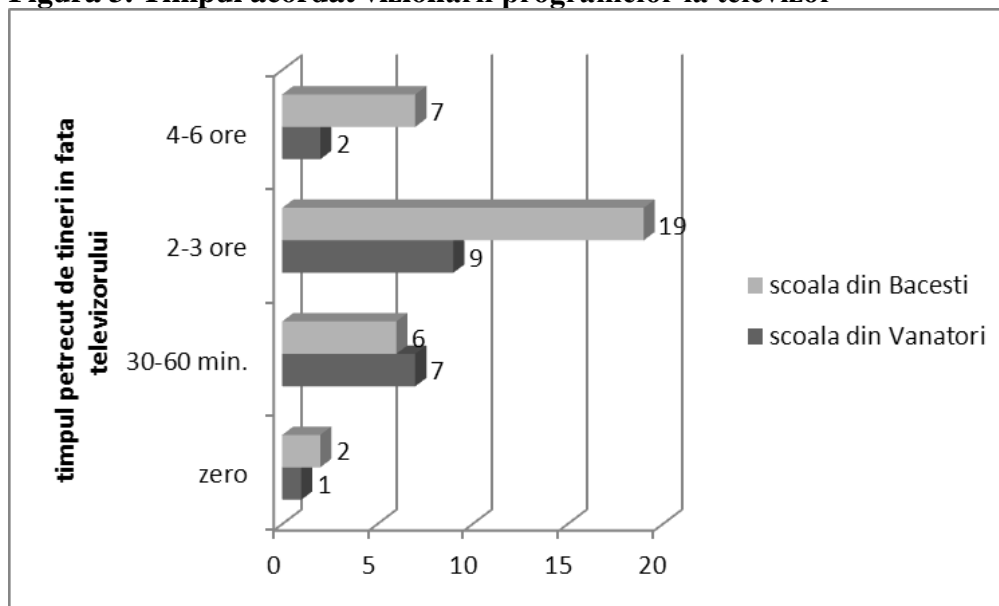
Tabelul 3. Timpul acordat de tinerii din lotul de studiu somnului de noapte

Colectivitate	Numărul mediu de ore de somn pe noapte		
	Sub 8 ore	8-9 ore	Peste 9 ore
Școala din Vânători	13	4	2
Școala din Băcești	19	7	8
Total	32	11	10
%	60,4	20,7	18,9

Factorii ce prezintă o influență pozitivă asupra sănătății copiilor nu sunt respectați și folosiți în totalitate. În continuare, se va insista asupra unor factori generatori de oboseală, factori care vor fi, din păcate, destul de bine reprezentați în răspunsurile tinerilor.

Televizorul și programele acestuia sunt vizionate, în medie, cam 2-3 ore zilnic (52,8%).

Există copii ce nu stau la televizor (5,7%) dar și familii în care vizionarea programelor la televizor reprezintă activitatea preferată timp ce circa 4-6 ore pe zi (16,9%) (Figura 3).

Figura 3. Timpul acordat vizionării programelor la televizor

Pe colectivități, diferențele calculate sunt ne semnificative statistic ($p > 0,05$).

Calculatorul și mai ales jocurile la calculator sunt o provocare din ce în ce mai mare (Croitoru și Ostrofeț, 2013). Elevii din lotul de studiu petrec, în medie, câte 2-3 ore pe zi (33,9%) cu astfel de activități. Este vorba de activități „distractive”, care devin frecvent o sursă de oboseală și nu de deconectare (Tabelul 4).

Tabelul 4. Timpul mediu (în ore) petrecut de elevi la calculator

Colectivitate	Timpul acordat activității la calculator			
	Zero	30 – 60 min.	2-3 ore	4-6 ore
Școala din Vânători	6	8	4	1
Școala din Băcești	7	9	14	4
Total	13	17	18	5
%	24,5	32,1	33,9	9,4

Atrag atenția 24,5% elevi ce nu stau la calculator (probabil nu au calculator nici acasă și nici la școală) dar și 9,4% tineri ce stau la calculator câte 4-6 ore zilnic. Aceștia nu mai au timp nici de sport, nici de somn. Astfel de situații apar în ambele colectivități, diferențele calculate sunt nesemnificative statistic ($p > 0,05$).

Ultimul factor de stress studiat este reprezentat de distanța mare parcursă de acasă până la școală. În majoritatea cazurilor (47,2%), distanța este parcursă în mai puțin de 15 minute, ceea ce este un aspect rezonabil. Apar 22,6% din situații în care acest timp este cuprins între 15 și 30 minute ceea ce nu este foarte grav. Îngrijorează însă 20,8% tineri ce parcurg această distanță în 45-60 minute și atrag serioasă atenția cei care o parcurg în peste 60 minute (9,4%), diferențele calculate fiind nesemnificative statistic ($p > 0,05$).

Chiar dacă este vorba doar de un studiu pilot, rezultatele obținute sunt importante deoarece atrag atenția și asupra mediului rural, unde factorii generatori de oboseală sunt din ce în ce mai numeroși.

Discuții

Există puține studii legate de apariția fenomenului de oboseală școlară în mediul rural, chiar dacă o mare parte din populația de vârstă școlară trăiește în acest mediu.

Studiul s-a realizat pe un lot de 53 elevi din mediul rural, proveniți din două comune din județe diferite, fiind practic un studiu pilot ce permite evidențierea problemelor existente la acest nivel. Pornind de la rezultatele obținute, se va impune (sau nu) continuarea studiului pe un lot mai mare.

Oboseala a fost raportată de aproape 25% din elevii chestionați. Somnul insuficient este asociat cu apariția fenomenului de oboseală dimineața la trezire, ceea ce nu este un element pozitiv. Putem spune că 9,4% dintre elevi trebuie atent urmăriți pentru a nu asista neputincioși la apariția fenomenelor de oboseală patologică. Acest risc este mare în mediul rural, unde tinerii de 13-15 ani reprezintă un ajutor de nădejde în gospodărie. Ei se trezesc dimineața devreme, hrănesc animalele și apoi pleacă la școală. Frecvent, au de parcurs un drum lung până la școală și înapoi (Mănescu, 1986). În acest context este importantă evaluarea oboselei elevilor, chiar dacă măsurile care se pot lua sunt puține. Ar fi nevoie de bani pentru introducerea unui autobuz școlar, dar acest aspect depinde de primărie și nu de cadrele didactice sau de medic.

Oboseala fiziologică apare la sfârșitul săptămânii, fenomen raportat de mai puțin de 50% din tineri. Îngrijorează răspunsurile a 20,7% tineri, care sunt obosiți la începutul săptămânii, după un week-end plin de activități.

Studiul continuă cu aprecierea unor factori cu rol benefic (care favorizează relaxarea organismului) sau negativ (ce accentuează oboseala). Există o odihnă pasivă, reprezentată de somn, și una activă, reprezentată de diferite activități ce ar trebui să relaxeze (Braconnier, 1999). Dacă aceste activități sunt reprezentate de vizionarea programelor de televiziune sau de jocurile pe calculator, nu se mai poate vorbi de o adevărată odihnă, ci de o oboseală și mai mare (Buzdugan, 2009; Croitoru și Ostrofeț, 2013).

Necesarul de somn pe noapte este în medie de 9 ore, dar majoritatea elevilor nu respectă aceste recomandări, deoarece nu au suficient timp. Activitatea sportivă nu face parte dintre preocupările de bază ale elevilor chestionați, identificându-se că aproape 50% din tineri fac sport sub 30 minute pe zi.

În categoria factorilor generatori de oboseală se includ și vizionarea programelor de televiziune sau jocurile la calculator. În medie, copiii alocă acestor activități câte 2-3 ore zilnic,

context în care nu mai putem vorbi de odihnă activă ci de oboseală, chiar accentuată (Rombaldi și colab., 2012).

Se ajunge la un rezultat paradoxal în care elevul nu are timp suficient pentru somn sau exerciții fizice, dar are timp de stat la calculator sau la televizor. Este o situație ce ține foarte mult de modul în care se implică părinții în organizarea timpului liber al copilului (Guilbert și colab., 2004).

Concluzii

Acest studiul pilot a permis evidențierea existenței unor factori generatori de oboseală în școlile din mediul rural investigate. Somnul de noapte și odihna prin sport nu sunt în topul preferințelor elevilor chestionați, iar distracția preferată a acestora este reprezentată de urmărirea îndelungată a emisiunilor de televiziune sau de jocurile pe calculator, care sunt activități generatoare de oboseală.

Chiar dacă lotul de studiu este mic, rezultatele obținute sunt importante, deoarece reprezintă un semnal de alarmă legat de situația copiilor din mediul rural. Aici, nu există un medic școlar specializat, iar cadrele didactice navetiste au prea puțin timp să se ocupe și de aceste aspecte legate de viața de zi cu zi a copiilor.

Bibliografie

1. Alexander, R., 2010. *Children, their world, their education*, London and New York: Ed. Routledge.
2. Bardov, V.G., 2009. *Hygiene and ecology*, Vinnytsya: Nova Knyha publishers.
3. Braconnier, A., 1999. *Copilul tău de la 10 ani până la 25 ani*, București : Ed.Teora.
4. Buzdugan, T., 2009. *Avertismentele adolescenței*, București: Ed. Didactică și Pedagogică.
5. Cosmovici, A. și Iacob, L., 2008. *Psihologie școlară*, Iași: Ed. Polirom.
6. Croitoru, C. și Ostrofeț, G., 2013. Parametrii mediului de instruire la computer, *Buletinul Academiei de Științe a Moldovei*, 5(41), pp.56-59.
7. Gavăț, V., Albu, A. și Petrariu, F.D., 2006. *Alimentația și mediul de viață în relație cu dezvoltarea copiilor și tinerilor*, Iași: Ed."Gr.T.Popa".
8. Guilbert, P., Gautier, A., Baudier, F. și Trugeon, A., 2004. *Baromètre santé 2000, Les comportements des 12-25 ans*, Paris: Éditions INPES.
9. Last, J. și Wallace, R., 1992. *Public health and preventive medicine*, New Jersey: Prentice-Hall International Inc. Englewood Cliffs.
10. Maillet, J., 1997. *La psychiatrie de l'enfant et d'adolescent expliquée aux parents*, Paris: Ed. Desclée de Brouwer.
11. Mănescu, S., 1986. *Tratat de igienă*, vol.III, București: Ed.Medicală.
12. Papalia, D. și Olds, S., 1990. *A child's world*, New York, Toronto: McGraw – Hill Publishing Company.
13. Rombaldi, A., Clark, V., Reichert, F., Araújo, C., Assunção, M., Menezes, A., Horta, B. și Hallal, P., 2012. Incidence of School Failure According to Baseline Leisure-Time Physical Activity Practice: Prospective Study. *Journal of Adolescent Health*, 51(6), pp.S22-S26.
14. Vidalin, H., 1999. Fatigue, stress, entrainement comment s'évaluer. *Cinésiologie*, 187, pp.161-165.
15. *** Ordinul MS nr.1955/1995 privind *Norme de igienă privind unitățile pentru ocrotirea, educarea și instruirea copiilor și tinerilor*, modificat prin Ordinul MS nr.1033/2003.

Social policy for the protection of children in difficulty / Politica socială de protecție a copilului aflat în dificultate

Gabriela Boangiu

C.S. Nicolaescu-Plopsor Institute for Studies in Social Sciences and Humanities, Department of Ethnography, Romanian Academy

Address correspondence to: Gabriela Boangiu, C.S. Nicolaescu-Plopsor Institute for Studies in Social Sciences and Humanities, Department of Ethnography, Romanian Academy, Calea Unirii, Nr.68, Cod 200345, Craiova, Dolj, Romania. Ph.: +40723511216; E-mail : boangiu_g@yahoo.com

Abstract

Objectives. The main goal of the research was to highlight some aspects concerning the reforming elements in the protection system of the child in difficulty. A series of different indicators was considered: protection assured in the specific institutions, protection assured through alternative issues, such as new families protections, support for families in difficulty, intervention of the professionals in the protection of children, promotion and respect of children rights, prevention and reduction of the number of institutionalized children.

Material and Methods. Several methods were used within the research: documentation regarding the protection of child; case studies; semi-structured interviews, questionnaires. The research was developed in Craiova, regarding the public perception of protection strategy concerning the child in difficulty. The research consisted in the application of a questionnaire to a number of 140 people working in different public sectors.

Results. The reform was considered incipient by 17% of the NGOs respondents, 25 % of the mass media professionals, 12% of the public administration employees, and 14 % of those working within Child Protection Services in Craiova. The positive change regarding the intervention of professionals into the child protection was acknowledged by 44% of the NGOs members, 29% of the mass media professionals, 56% of the public administration servants and 42% of the functionaries operating within Child Protection Services in Craiova. Many other items will be analyzed on categories.

Conclusions. Although the reform is not closed yet, the interviewed people appreciate positively most of the aspects presented in the questionnaires. In general, there is a positive image at the level of opinion leaders. Looking to the child protection system, big steps were being made since 1989 in the direction of improving it.

Key words: social politics, child protection, prevention of abandon, social welfare.

Introducere

Articolul reprezintă rezultatele unei cercetări mai amplu prezentate în cadrul cărții „Protecția socială a copilului aflat în dificultate”, autor Gabriela Boangiu, publicată la Editura Alma, Craiova, în anul 2010.

Articolul își propune să sublinieze importanța unei politici sociale coerente de protecție a copilului aflat în dificultate, precum și detaliile unei cercetări de teren în acest sens.

Statul dezvoltă o serie de activități în diferite sfere: economică, educațională, culturală, de sănătate, a populației și familiei, a *copilului*, a handicapatilor, a minorităților naționale, a mediului înconjurător etc., în scopul creării unor mecanisme proprii capabile să asigure egalizarea oportunităților pentru membrii unei colectivități (Tognetti, 2001). Se urmărește astfel rezolvarea unor probleme sociale, creându-se condiții de dezvoltare a indivizilor la nivelul unui mod decent de viață, acceptat de către comunitate la un moment dat (Preda, 2002).

Astfel, într-un sens foarte larg, conceptul de politică socială se referă la o sferă largă de activități ale statului care au ca obiectiv modificarea într-un sens specificat a caracteristicilor vieții sociale ale unei colectivități (Zamfir și Zamfir, 1995, p.14).

Conform unei definiții destul de generale, prin politică socială înțelegem: „intervenția statului în configurația proceselor sociale caracteristice unei anumite colectivități, în scopul modificării lor într-o direcție considerată de către actorii politici a fi dezirabilă. Se încearcă astfel, prin mecanisme proprii de distribuire și redistribuire a resurselor existente în comunitate la un moment dat, realizarea unei bunăstări colective” (Zamfir și Zamfir, 1995, p.15).

Unii teoreticieni includ în sfera conceptului de politică socială și programele, activitățile organizațiilor non-guvernamentale, voluntare și private care au însă un obiectiv similar: modificarea într-un anumit sens a realității sociale pe linia dezirabilității colective (Pașa, 2003). Politicile sociale s-au bucurat de un interes special din partea cercetătorilor, realizându-se consultații între factorii de decizie și liniile de cercetare specifice comunității științifice (Mihuț, Lauritzen, 1999).

Modelele de politici sociale sau de stat al bunăstării pot fi considerate prototipuri, dar și tipuri ideale sau, cu alte cuvinte, sunt și abstractizări ale unor realități sociale diverse (politicile sociale din diferite țări, dar și construcțiile intelectuale complexe pe baza cărora au fost modelate, ajustate, sisteme de protecție socială ale unor state) (Mărginean, 2000). Pe de altă parte, apare întrebarea dacă economia de piață reușește, doar prin mecanismele sale, să producă o bunăstare colectivă echilibrată, dacă nu chiar optimală. Răspunsul pe care majoritatea analiștilor îl dau este negativ. Deși economia de piață reprezintă cel mai bun mecanism economic cunoscut, el este departe de a fi perfect. Economia de piață produce o serie de distorsiuni sistematice în bunăstarea pe care o produce, astfel este nevoie de introducerea unor corecții prin mecanisme exterioare economiei (Mărginean, 1994).

Politica socială de protecție a copilului aflat în dificultate a cunoscut o amplă dezvoltare în România după decembrie 1989. La începutul secolului al XX-lea s-a manifestat un interes deosebit pentru protecția copilului (Spânu, 1999). Aproape în toate țările industrializate au fost promulgate legi în domeniul protecției copilului.

Ca prim document care se referă la drepturile copilului este considerat "Declarația de la Geneva" din 1924 (***)Declaration of Geneva, 1924). Eglantyne Jebb, fondatoarea Organizației „Salvați Copiii”, a sintetizat, în 1923, drepturile copilului într-o declarație în cinci puncte, numită „Declarația Drepturilor Copilului”, declarație adoptată în 1924 de Liga Națiunilor, devenită apoi cunoscută sub numele de "Declarația de la Geneva". Documentul dorea să ofere protecție copiilor care, în urma Primului Război Mondial, se aflau în situații deosebit de tragice și conținea următoarele prevederi:

1. *Copilului trebuie să i se asigure mijloacele necesare pentru dezvoltarea sa normală din punct de vedere fizic și spiritual;*
2. *Copilul care este înfometat trebuie hrănit, copilul care este bolnav trebuie ajutat, copilul care prezintă retard în dezvoltare trebuie susținut, copilul delincvent trebuie recuperat, iar copilului orfan sau fără adăpost trebuie să i se ofere adăpost și ajutor;*
3. *Copilul trebuie să fie primul beneficiar al ajutorului în momentele dificile;*

4. *Copilul trebuie spijinit să-și câștige existența și trebuie protejat împotriva oricărei forme de exploatare;*

5. *Copilul trebuie crescut în spiritul utilizării propriilor abilități pentru ajutarea oamenilor.*

Conținutul „Declarației Drepturilor Copilului” din 1959 (***Declarația Drepturilor Copilului, 1959) este mult mai precis, prevederile acesteia au fost considerate extinse, în comparație cu Declarația de la Geneva. A fost luată în considerare *nevoia copilului de afecțiune și înțelegere*; se pune accent deosebit pe *unitatea familiei, pe nevoia de îngrijire pre și postnatală a mamei și copilului, pe dreptul la un nume și o naționalitate*. De asemenea, este inclus *principiul obligativității și gratuității învățământului*. Se pune accent pe *dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării, neglijării și relelor tratamente*. Totodată se cer măsuri legislative pentru a *proteja copilul împotriva implicării lui în activități lucrative înainte de o anumită vârstă*.

Prin această Declarație, se recunoaște și *dreptul copilului la timp liber, recreere și joacă*. De o deosebită importanță este faptul că societatea, autoritățile centrale și locale sunt chemate să recunoască aceste drepturi și să asigure implementarea lor.

Declarația din 1959 a însemnat primul pas către recunoașterea copilului ca persoană cu propriile sale drepturi. Este primul document care face referire la drepturile copilului, dar cuprinde aproape în exclusivitate drepturi protective.

La 20 noiembrie 1989, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat Convenția Drepturilor Copilului (***Convenția Drepturilor Copilului, 1989). Ea a devenit o lege internațională după ratificarea de către 20 de state și a intrat în vigoare la 2 septembrie 1990. România a ratificat Convenția ONU cu privire la Drepturile Copilului, existând Legea nr.18 din 28 septembrie 1990.

Constituția României (art. 11, al.2) stipulează faptul că toate tratatele internaționale ratificate de țara noastră sunt parte integrantă în sistemul legislativ național. Semnarea Convenției reprezintă, atât recunoașterea din partea statului român a principiilor și drepturilor promovate de Convenție, cât și asumarea explicită a obligației de a asigura transpunerea acestora în practică.

Sistemul de protecție a copilului aflat în dificultate a cunoscut multiple dezvoltări în România începând cu decembrie 1989.

Material și metode

În municipiul Craiova s-a realizat un sondaj de opinie asupra imaginii publice referitoare la strategia de protecție a copilului aflat în dificultate. Sondajul s-a realizat prin aplicarea unui chestionar și a avut următoarele caracteristici:

- au răspuns un număr de 140 persoane, lucrând în diferite sectoare (ONG-uri, administrație publică, din cadrul Direcției Județului Dolj de Protecție a Drepturilor Copilului (DJPDC), mass-media etc.)
- publicul țintă a fost selecționat din categoriile considerate a reprezenta lideri de opinie (persoane a căror opinie contribuie în mod hotărâtor la formarea imaginii publice a sistemului de protecție a copilului).
- s-a considerat că imaginea existentă la nivelul acestor categorii de persoane este și imaginea care se propagă către publicul larg.

Prezentăm aici câteva date relevante despre populația care a participat la sondaj:

- Sex: masculin (42%); feminin (58%);
- Profesiile celor care au răspuns au fost următoarele: cadre didactice (24), asistenți sociali (25), ziariști (15), cadre medicale (27), juriști (15), funcționari (25), psihologi (2) sociologi (2), preoți (5);

- Structura pe vârste a fost următoarea : sub 30 de ani : 32.0 %; 30 – 40: 23,1%; 41 – 50: 30,3 %; 51 –60: 11,9 %; peste 60: 2,7%.

S-a încercat redarea imaginii generale asupra sistemului de protecție a copilului aflat în dificultate din județul Dolj, printr-o cercetare de teren – sondaj, chestionare, interviuri semi-structurate. Sondajul s-a focalizat mai ales asupra imaginii elementelor noi propuse prin reforma sistemului de protecție a copilului aflat în dificultate, care se exprima în nouă indicatori: stadiul actual al reformei în sistemul de protecție a copilului; imaginea publică a sistemului de protecție a copilului; protecția asigurată în instituții de tip rezidențial; protecția prin alternative de tip familial; sprijinirea familiilor în dificultate; intervenția specialiștilor în protecția copiilor; promovarea și respectarea drepturilor copilului; diversificarea serviciilor de protecție cu accent pe cele de prevenire; reducerea numărului de copii instituționalizați.

Rezultate

Interpretarea rezultatelor a făcut vizibile următoarele opinii: deși nu consideră reforma ca fiind încheiată (ea este apreciată ca fiind mai aproape de stadiul incipient decât de cel final), lotul investigat apreciază pozitiv cele mai multe aspecte selectate pentru a reprezenta starea actuală a oportunităților și facilităților de protecție a copilului în dificultate.

În general se constată o imagine preponderent pozitivă/favorabilă la nivelul lotului de „lideri de opinie” investigat.

De notat că unul din elementele fundamentale ale reformei - asigurarea protecției copiilor în dificultate prin măsuri alternative de tip familial - obține cel mai favorabil nivel de apreciere.

Dintre toate sectoarele de activitate, presa exprimă imaginea cea mai puțin favorabilă a sistemului de protecție a copilului aflat în dificultate. Chiar am putea considera că imaginea sistemului de protecție a copilului aflat în dificultate, existentă la nivelul reprezentanților presei, este ușor negativă. Imaginea sistemului de protecție a copilului aflat în dificultate promovată de ceilalți respondenți are, într-o măsură mai mare sau mai mică, sens pozitiv. La nivelul administrației locale și la cel al cadrelor din DJPDC, imaginea sistemului de protecție a copilului aflat în dificultate este puternic pozitivă. Aprecieri favorabile exprimă reprezentanții ONG-urilor.

Tabelul 1 pune în evidență și mai clar diferența de opinie și de imagine asupra sistemului de protecție a copilului aflat în dificultate, la nivelul reprezentanților presei, pe de o parte și ai administrației locale și a DJPDC, pe de altă parte.

În timp ce reprezentanții presei apreciază stadiul reformei ca fiind incipient în proporție de 25 %, angajații DJPDC o fac numai în proporție de 14%, considerând că reforma a depășit faza incipientă.

Un procent de 53% dintre oamenii de presă spun că imaginea publică a reformei este mai degrabă nefavorabilă, în timp ce angajații DJPDC recunosc acest lucru numai în proporție de 31%.

O schimbare pozitivă în ce privește sprijinul acordat familiilor în dificultate este sesizată numai de 24 % dintre oamenii de presă, în timp ce la nivelul DJPDC acest fapt este afirmat de 42 % din respondenți, iar la Administrație în proporție de 65%.

Tabelul 1. Ponderea unor aprecieri la nivelul reprezentanților diferitelor sectoare de activitate din cadrul protecției copilului

	ONG-URI %	MASS-MEDIA %	ADMINISTRAȚIA PUBLICĂ %	DJPDC %
Aprecierea reformei ca incipientă	17	25	12	14
Aprecierea imaginii publice a reformei ca nefavorabilă	21	53	21	31
Schimbare pozitivă în instituțiile rezidențiale	32	27	42	35
Schimbare pozitivă în oferirea de alternative de tip familial	45	23	53	48
Schimbare pozitivă în sprijinirea familiilor în dificultate	27	24	65	42
Schimbare pozitivă în intervenția profesioniștilor	44	29	56	52
Schimbare pozitivă în atitudinea comunității	27	21	31	25
Schimbare pozitivă în circulația informației	29	56	38	26

Tabelul 2 prezintă ierarhia obstacolelor și piedicilor ce stau în calea finalizării reformei sectorului protecției copilului, așa cum o văd participanții la anchetă.

Pe primul loc se află insuficiența fondurilor urmată la distanță destul de mare de “rezistența la schimbare” și a “cadrelor normative”. Mult mai puțin frecvent sunt amintiți factori cum ar fi calitatea slabă a managementului, corupția sau slaba pregătire a personalului. Aceste obstacole sunt văzute diferit de către diferitele categorii profesionale. Pentru ușurarea expunerii, ne vom referi numai la comparația între opinia reprezentanților presei și cea a reprezentanților DJPDC.

Tabelul 2. Procentul de menționare a factorilor care influențează negativ reforma sistemului de protecție a copilului

Obstacole în calea sectorului protecției copilului	MASS-MEDIA %	DJPD %
Lipsă cadru normativ	31, 17	12,73
Slaba pregătire a personalului	7, 25	5,04
Corupția locală	25, 43	9,34
Rezistența la schimbare	9, 23	35,56
Calitatea slabă a conducerii	16, 21	12,32
Lipsa unei metodologii de aplicare a reformei	27, 25	10,31
Insuficiența fonduri	29, 75	42, 21
Deficiențe de comunicare	12, 05	24, 35

Diferențele cele mai mari apar în ce privește rolul corupției locale și al deficiențelor cadrului normativ. Ziariștii sunt de părere că aceste două obstacole au o importanță mai mare decât consideră cei care lucrează în sistem. În schimb, ei se referă în mai mică măsură la rezistența la schimbare pe care o invocă mai mult cei care lucrează în sistem.

- Se apreciază că cele mai interesate de problematica protecției copilului ar fi posturile de televiziune naționale, care sunt considerate a fi cele mai obiective în prezentare.
- Urmează îndeaproape posturile naționale de radio. Cotidienele naționale și locale se găsesc la mijlocul scalei.
- Posturile de radio locale sunt cel mai puțin interesate și totodata cel mai puțin obiective.

În opinia lotului investigat, gradul de obiectivitate apare ca direct proporțional cu manifestarea interesului pentru domeniul protecției copilului. Cu alte cuvinte, un canal de comunicare este cu atât mai obiectiv în legătură cu un domeniu sau sector de activitate, cu cât îi acordă acestuia mai multă atenție (Tabelul 3).

Tabelul 3. Aprecieri asupra influenței mijloacelor de comunicare asupra problematicii protecției copilului

Mijlocul de comunicare	Frecvența ridicată a informațiilor din domeniul protecției copilului %	Grad înalt de obiectivitate %
TV naționale	35	65
Radio naționale	27	52
Cotidiene naționale	21	51
Cotidiene locale	15	34
TV locale	19	38
Radio locale	12	32

Mass media reprezintă a doua sursă de informație pentru lotul investigat, 31 % dintre respondenți o menționează. Este întrecută numai de informația obținută din surse interne ale sistemului (52%).

Celelalte surse de informare cum ar fi centrele de informare, ONG-urile, instituțiile din afara sistemului și Internetul sunt menționate numai în proporții sub 17% (Tabelul 4).

Tabelul 4. Aprecieri privind sursele de informare ale sistemului de protecție a copilului

Sursele de informare ale sistemului de protecție a copilului %	
Surse interne	52
Mass-media	31
Centre de informare	5
ONG-uri	9
Instituții din afara sistemului de protecție a copilului	2
Internet	1

Discuții

Imaginea publică a sistemului de protecție a copilului este relativ bună. Deși se consideră că reforma este încă la început, se apreciază că s-au făcut progrese în privința a numeroase aspecte și componente ale sistemului.

În rândul liderilor de opinie se remarcă două puncte de vedere: *unul mai favorabil*, susținut de angajații DJPDC, ai administrației locale și ai organizațiilor neguvernamentale, *unul mai puțin favorabil*, chiar având uneori un sens negativ, susținut mai ales de reprezentanții presei.

Cea mai importantă sursă de informație despre sistemul de protecție a copilului o reprezintă instituțiile din sistem (Balahur, 2001).

Obiectivitatea mijloacelor de informare este direct proporțională cu interesul acordat unui domeniu. În scopul promovării unei imagini cât mai corecte, ar trebui făcute eforturi mai mari pentru a atrage cât mai mult interesul presei pentru diferitele aspecte ale sistemului.

Ziarele manifestă încă un interes insuficient pentru sistemul de protecție a copilului. Impactul televiziunii se menține foarte ridicat. Pornind de la imaginea proprie despre sistem, reprezentanții presei vor fi tentați să accentueze mai mult pe impactul corupției și al insuficienței legislației.

Vor trebui făcute eforturi pentru apropierea imaginilor existente la nivelul diferitelor categorii de lideri de opinie și în primul rând pentru apropierea imaginii pe care o au oamenii de presă de imaginea pe care o au lucrătorii din sistem.

Concluzii

Privind în ansamblu sistemul de protecție a copilului de după 1989, se poate spune că, datorită eforturilor mari depuse de statul român s-au făcut pași importanți în direcția îmbunătățirii acestuia. Există totuși o serie de probleme care nu au putut fi rezolvate datorită, în primul rând, situației economice în care se află țara noastră.

Cu toate că statul român a pus accentul pe prevenirea abandonului și a instituționalizării, pe îmbunătățirea condițiilor din instituțiile de ocrotire pentru copii și reorientarea protecției copilului de la ocrotirea de tip rezidențial către ocrotirea de tip familial, până în prezent aceste obiective au putut fi realizate parțial, iar îmbunătățiri mai pot exista. În situațiile de abandon, autoritățile tutelare sau organismele de intervenție pot face prea puțin în astfel de cazuri pentru a putea împiedica abandonul sau internarea copiilor în instituții, deoarece au puține mijloace prin care să sprijine familiile cu probleme. Chiar dacă au fost înființate anumite servicii sociale al căror scop este prevenirea abandonului (serviciul de prevenire a abandonului de copii prin planificare familială, serviciul de monitorizare, asistență și sprijin al femeii gravide predispuse să abandoneze copilul, servicii de consiliere și sprijin pentru părinți etc.), problemele care apar în astfel de familii nu sunt depistate și nu există suportul pentru a se interveni la timp, în mod preventiv.

În urma documentării și cercetării desfășurate la nivelul județului Dolj, consider că factorii agravanți pentru situația copiilor sunt: procesul de sărăcire și de dezagregare socială în anumite zone ale colectivității, al cărui efect este amplificat de o polarizare socială a natalității (numărul copiilor este mai mare în familiile sărace, decât în cele prospere) și deficitul de suport social pentru copii - cuantumul alocației pentru copii este foarte scăzut, lipsa unui suport social pentru familiile monoparentale, lipsa unor servicii sociale punctuale (de prevenție, intervenție și reabilitare) etc. Ca urmare a acestor factori, următoarele grupuri de copii se află în situații accentuat dramatice, în legătură cu care trebuie promovate măsuri energice: copii care se confruntă cu o sărăcie severă, fiind lipsiți de multe dintre bunurile și serviciile care să le asigure o dezvoltare biologică și socială normală; copii abandonați care reprezintă aproape 1,3% din totalul copiilor sub 18 ani; cazurile de copii fără identitate legală (în special copii din populația de rromi) și care, datorită lipsei actelor de identitate, nu pot beneficia de nici o formă de suport/ serviciu social și nu pot fi înscriși în sistemul școlar; persistența fenomenului copiii străzii; copii neglijați sau chiar abuzați fizic și emoțional în propria familie; tinerii lipsiți de familie care părăsesc instituțiile pentru copii la 18 ani;

Se pune, bineînțeles, problema cheltuielilor statului pentru toate aceste situații, avându-se în vedere faptul că fondurile utilizate în acest sens sunt necontributorii, finanțarea unor astfel de programe fiind o problemă majoră. Reducerea cheltuielilor sociale ale guvernului s-ar putea realiza însă prin transferul responsabilității de la stat către alți furnizori de bunăstare, precum companiile private, ONG-uri etc., implicând astfel și comunitatea locală în rezolvarea unor situații sociale problematice.

Bibliografie

1. Balahur, D., 2001. *Protecția copilului - principiul asistenței sociale*. București: Ed. Juridică.
2. Mihuț L., Lauritzen, B., 1999. *Modele de politici sociale*. București: Ed. Didactică și Pedagogică.
3. Mărginean, I., 1994. *Politica socială și tranziția la economia de piață în România*. București: CIDE.
4. Mărginean, I., 2000. *Economia politicilor sociale*. București: Ars Docendi.
5. Pașa, F., 2003. *Cadrul juridic și organizatoric al asistenței sociale în România*. Iași: Ed. Polirom.
6. Preda, M., 2002. *Politica socială românească între sărăcie și globalizare*. Iași: Editura Polirom.
7. Spânu, M., 1999. *Introducere în asistența socială a familiei și protecția copilului*. Iași: Ed. Polirom.
8. Tognetti, M., 2001. *Lineamenti di politica sociale*. Milano: Editura Franco Angeli.
9. Zamfir, C. și Zamfir, E. (coord.), 1995. *Politici sociale: România în context european*. București: Editura "Alternative".
10. ****Declaration of Geneva*. Disponibil la <<http://www.un-documents.net/gdrc1924.htm>> [Accesat 25 august 2015].
11. *** *Declarația Drepturilor Copilului din 1959*. Disponibil la <<http://www.unicef.org/malaysia/1959-Declaration-of-the-Rights-of-the-Child.pdf>> [Accesat 25 august 2015].
12. ****Convenția Drepturilor Copilului*. Disponibil la <<http://www.ohchr.org/EN/ProfessionalInterest/Pages/CRC.aspx>> [Accesat 25 august 2015]

Equal opportunities and the deconstruction of the contemporary family / Egalitatea de șanse și destructurarea familiei contemporane

Corina Bistriceanu Pantelimon

Department of Psychology and Educational Sciences, *Spiru Haret* University

Address correspondence to: Corina Bistriceanu Pantelimon, Department of Psychology and Educational Sciences, *Spiru Haret* University, str. Fabricii, nr. 46G, sector 6, Bucharest, Romania. Ph.: +40756990804; E-mail: corinabistriceanu@yahoo.com

Abstract

Based on social justice theories, sociological studies on equal opportunities have extended to the family area. The division of roles according to the sex and age structure is extremely important in order to render the functional dimension coherent to the structural dimension of the family group. Interactionism, along with conflictualism, redefine the family as a flexible, process-based entity, in which the roles and patterns of interaction are continually redesigned, depending on the interests and abilities of each member. The perspective proposed by the current discourse on equal opportunities has deconstructing consequences on the family division by gender and age, but also over the traditional forms of authority. Thus, changes appear in the distribution of roles and in status attributes with regard to the marital – husband-and-wife – dimension. Traditional forms of authority (such as that of man over woman) and the separation of activity areas have been replaced with egalitarian decision and interaction formulas, but also with the complete or at least partial overlapping of family activities. The generational – parents-and-children – dimension has also been affected. Parents' authority over their children is mitigated by limiting the children's real dependence on their parents and by each family's emotional focusing primarily on its children. The support of these changes is constituted by policies that promote women's and children's rights outside the family framework. The result is the weakening of the family's integrative capacity and, as a consequence, the lessening of its relevance as a fundamental social institution.

Key words: family, structure, role, and equal opportunities.

Familia, instituție și structură

Familia, ca unitate a rudeniei – unul dintre cele patru domenii ale socialului pe care științele sociale vest-europene le recomandă drept „*quarta* regală” a gândirii antropologice (Mihăilescu, 2007, p. 138) – este o instituție universală. Ca instituție, familia are un profil sociologic bine determinat. Conform lui Emile Durkheim (1901), instituția se formează din convingeri și moduri de conduită recunoscute în comunitate; în definiția faptului social, el accentuează operațional aceste coordonate, manifeste în moduri de acțiune, gândire și sensibilitate exterioare individului și având putere de coerciție asupra indivizilor.

Cele trei instituții pe care Giambattista Vico (1725) le-a observat ca făcând parte din toate culturile și corespunzând unei predispoziții spirituale general-umane sunt moartea, religia și familia. Aceste trei instituții sunt deopotrivă generatoare de socialitate și, așa cum remarca Roger Scruton ([1998] 2011, p. 18), de cultură. Ele contribuie la edificarea și la refacerea solidarității grupului: pe de o parte, legându-i laolaltă pe cei care participă în aceste instituții și care, ca atare, știu ce să simtă,

cum să simtă și fac acest lucru împreună; pe de altă parte, reintegrând oamenii, ca persoane (adică indivizi transfigurați de rolurile pe care le au în instituții) în comunitatea istorică, transtemporală, a continuității generaționale în cadrul unei anumite culturi. Printre faptele generatoare de socialitate și de cultură se numără predilect cele generatoare de o formă de coerciție care, așa cum remarcau Fauconnet și Mauss (1901), nu adoptă forma expresă a obligației. Ele asimilează norma normalității, prin interiorizarea ei, de regulă în timpul educației timpurii. Autorii menționați au sesizat faptul că indivizii regăsesc în instituții moduri prestabilite de a gândi și de a acționa, pe care le preiau automat, ca singurele moduri *normale* de gândire și acțiune. Din acest punct de vedere, ele pot fi văzute ca sacre. „Sunt sacre acele lucruri în care sălășluiește duhul comunității și în care destinul nostru se află în joc: așa cum e cazul, de pildă, cu sentimentele sexuale, cu atitudinea față de copii și părinți, cu ritualurile de inițiere ori cu cele legate de calitatea de membru al comunității, în cadrul cărora se formează (...) așa-zisul *noi*”, remarcă Roger Scruton ([1998] 2011, p. 19), în analiza întreprinsă asupra culturii moderne.

În istoria sociologiei, definirea instituțiilor a cunoscut reformulări dese. Între cele care au avut cel mai mare impact euristic trebuie menționată contribuția lui Talcott Parsons (1951, 1954). Pentru acesta, instituția este un mod de organizare a intereselor personale, o structură de roluri care se opune antitetic ideii de anomie sau o interfață în cadrul distincției cultură-societate. Familia este, conform acestei abordări, o instituție de tip relațional, având o structură de roluri care precizează conduitele și așteptările reciproce ale indivizilor.

O perspectivă mai nuanțată asupra instituțiilor este deschisă recent de Peter Berger și Thomas Luckmann ([1966] 2008), bucurându-se de consensul autorilor contemporani. Conform acestor autori, originea instituționalizării este una pur umană: obișnuința, deprinderea sau habitudinea duc la coagularea unor tipizări reciproce ale acțiunilor și ale actorilor implicați. Trăsăturile principale ale instituțiilor sunt a) istoricitatea și b) controlul asupra comportamentului uman. În opinia autorilor, instituțiile implică istoricitatea, deoarece tipizările reciproce ale acțiunilor apar în decursul unei istorii comune. Totodată însă, îndrăznim să adăugăm, prin configurarea structurală a unor modele (moduri de simțire, gândire și acțiune), ele implică și transindividualitatea. De asemenea, având capacitatea de a controla comportamentul uman, instituțiile impun inerența și implacabilitatea unui anumit tip de control prin formare (spre deosebire de controlul prin conformare) ce vizează nu numai comportamentul, ci și felul de a fi al persoanelor: acest lucru este vizibil mai ales în cazul instituțiilor tradiționale, care, spre deosebire de cele raționale, controlează indivizii formându-i conform modelelor lor. Ei sunt astfel într-un anumit fel, deoarece au fost formați într-o anumită instituție sau cultură (familială, etnică, locală, religioasă etc.); controlul se exercită, așadar, în afara conștiinței individuale, din interior. Astfel, modul de a fi membru al unei familii (de a deține unul dintre rolurile constitutive ale structurii familiale) nu este mereu conștientizat de indivizii care îl reprezintă; el îi condiționează însă în comportamente, atitudini, credințe etc., mai puternic decât orice formă de control exterior. El este, de asemenea, asumat ca identitate de către purtătorii săi și nu poate fi niciodată abandonat. Spre deosebire, controlul prin conformare, cel în care norma nu a devenit normal, este cel exercitat de la exterior: forma nu este interiorizată într-o cultură instituțională (căci există numeroase instituții fără o cultură asociată), nu există modele de a fi, identități, ci numai obligativități cu rost funcțional-pragmatic. Acest lucru este evident în cadrul instituțiilor raționale. Membrii unei companii, ai unui club sau grup civic se conformează unor norme exterioare de comportament, pe care nu numai că le conștientizează în permanență, dar le și perfecționează, prin anumiți exponenți, lideri sau reprezentanți. Există astfel un circuit al controlului, de la generatorii de norme la corpusul normativ și de la acest corpus la membrii instituției (rolurile de membri sau de generatori de norme sau lideri pot coincide sau pot fi îndeplinite de membri diferiți). În acest circuit, luciditatea și voința actorilor sunt permanent

prezente, căci altfel normele nu ar putea fi nici create și nici adoptate. Ele însă nu sunt niciodată asimilate în structura organică a identității celor pe care îi „con-formează” –respectăm riguros normele de conduită de la locul de muncă, la club sau într-un grup de acțiune civică, dar le abandonăm imediat ce părăsim instituțiile respective.

În instituționalizare rezidă caracterul obiectiv al societății: această obiectivitate presupune, susțin autorii menționați, exterioritatea fundamentală a instituțiilor în fața demersului de cunoaștere al indivizilor. Constituirea socialului se face în cadrul unui proces dialectic aflat în perpetuă desfășurare, ce presupune **exteriorizarea** (manifestarea umană în instituții), **obiectivarea** (perceperea instituțiilor ca realități în sine) și **interiorizarea** (reproiectarea lumii sociale în conștiință, prin socializare). „*Societatea este un produs uman. Societatea este o realizare obiectivă. Omul este un produs social*” (Berger și Luckman, [1966] 2008, p. 89). Instituții precum familia induc și presupun totodată o viziune etică (omul este obiect al judecății, având responsabilitate pe termen lung) și siguranța emoțională pe care o garantează practicarea virtuții. Virtutea este a ști ce să simți și cum să exprimi, iar această învățătură este condensată în moduri de conduită, de gândire și de sensibilitate aparținând culturii comune. „Cultura comună îi spune (omului) cum și ce să simtă, iar făcând asta îi ridică viața pe planul etic, unde gândul judecății sălășluiește în tot ce face” (Scruton, [1998] 2011, p. 28).

Familia este una dintre cele mai răspândite instituții, și acest lucru devine evident din punct de vedere antropologic mai ales în virtutea înțelegerii sale ca unitate a rudeniei. În înțelegerea ei ca instituție, este evident acum că trebuie să accentuăm conținutul său obiectiv și caracterul său de exterioritate față de indivizi. Aceste trăsături sunt evidențiate în capacitatea sa de a reproduce structuri: de roluri, de status-uri și de vârste, definite după criteriul diferențierii. Caracteristicile procesului de structurare constă în asamblarea elementelor diferențiate într-o ordine coerentă (...?). În familie, individualitatea se construiește prin delimitare, iar identificarea persoanei se face prin apartenență: X este fiul/soțul/fratele lui Y. Există, în această capacitate a familiei de a delimita persoanele și de a le integra totodată, un aparent paradox recunoscut și subliniat în sociologie de Georg Simmel. În general, individualitatea (specificul individual al personalității) tinde să crească pe măsura extinderii mediului social al individului, așa cum a demonstrat Louis Dumont într-un studiu ([1983] 1996) rămas referențial pentru problema individualismului modern. Integrarea în formele solidarității organice (bazată pe diferențiere), participarea la schimbul generalizat, concurența și specializarea sunt fenomene care favorizează diferențierea indivizilor și separarea lor. Nevoia de recunoaștere, general umană, argumentată ca atare de Tzvetan Todorov în eseu *Viața comună* ([1995] 2009), devine din ce în ce mai acută pe măsură ce indivizii, tot mai ușor de cunoscut (având o identitate personală din ce în ce mai precisă), sunt din ce în ce mai greu de recunoscut (nu dețin identitate culturală sau socială). După cum remarcă Simmel, există o variație invers proporțională între identitatea socială sau culturală (dată de apartenența la un ansamblu social cu un grad mare de specificitate) și identitatea individuală. Singurul grup care poate favoriza tendința spre individualizare este tocmai familia, așezată în antinomie cu societatea: „Individul este dezarmat în fața societății întregi; doar acordând o parte a Sinelui său absolut altora și legându-se de ei își mai poate salva sentimentul individualității (...)” (Simmel, 1999, p. 694). Paradoxal, familia este adăpostul în care individul își afirmă mai puternic individualitatea personală, și totodată grupul care îl integrează cel mai strâns. Acest dublu rol al familiei (extensia personalității individului, dar și precizarea, definirea ei specifică în deosebire cu personalitățile celorlalți) determină „ambiguitatea sociologică a familiei”: ea poate fi interpretată atât ca unitate, cât și ca grup.

Sintetizând cele spuse până acum, familia are durabilitate atestată ca instituție socială universală. Ea reproduce structuri definite pe criteriul diferențierii. Membrii familiei rămân în această calitate câtă vreme se integrează acestor structuri care îi precizează și, prin aceasta, îi

diferențiază nu numai de ceilalți oameni, dar și între ei, în interiorul familiei. Individualitatea personală se constituie prin asimilarea rolului familial (de soț, părinte, fiu, frate). Relațiile care generează cele mai importante structuri familiale, a căror eficiență socializatoare a constituit modelul multor alte instituții sociale sunt: relația soț-soție (care are la bază delimitarea rolurilor pe criteriul sexului), relația părinte-fiu (care se bazează pe delimitarea rolurilor pe criteriul vârstei) și relația fraternă (derivată din cele anterioare, aceasta este singura care consacră egalitatea condițiilor de precizare a individualității personale).

Egalitatea de șanse

Ca program social-politic, egalizarea șanselor diferitelor categorii sociale are la origine valorificarea egalității ca atare. Sursa acestei valorificări este de regăsit în drept și în teoriile dreptății sociale. Preocupările pentru refacerea structurilor sociale și pentru reducerea diferențelor date de apartenența la diferite categorii sociale au apărut în societățile europene odată cu Iluminismul și cu manifestarea conștiinței primatului rațiunii umane (aceiași în toți oamenii, indiferent de apartenența lor) față de orice inegalitate a identităților sociale. Egalitatea ca valoare a uniformizat, de la început, condițiile identitare ale oamenilor, diversitatea fiind, prin aceasta, înglobată în unitatea unui gen. Acest proces este baza pe care au fost edificate precepte precum „toate rasele sunt egale” (adică nu există diversitate între rase, toate fiind integrabile unui singur gen, toți oamenii aparținând aceleiași rase); „toți cetățenii sunt egali” (adică toți aparțin aceleiași Republici, având aceleași drepturi și îndatoriri). Mai cu seamă principiul egalității civile – în fața legii, a statului – este unul dintre cele care stau la baza pactului republican și se bazează pe ideea de unitate. Unitatea, în statele și societățile moderne, nu mai este rezumarea ierarhiilor sociale, ci uniformizarea stărilor; ea nu mai provine din dispunerea organică a stărilor sociale, ci dintr-un proiect social, manifestându-se într-un proces social de construire a noii ordini egalitare.

După secolul al XIX-lea, când raportul egalitate/inegalitate a fost disputat în teoriile lui Adam Smith, Auguste Comte, Marx și Engels, Alexis de Tocqueville, Frederic Le Play, John Stuart Mill, Artur de Gobineau sau Galton (cei din urmă susținători ai caracterului ereditar și natural al inegalității), secolul XX se caracterizează prin preocuparea aproape obsedantă pentru edificarea egalității sociale. În științele sociale are loc o adevărată explozie de cercetări de teren asupra condițiilor concrete, cel mai adesea materiale, de manifestare a inegalității sociale. Ele susțin propuneri de legi și proiecte de politici publice de înlăturarea sau de atenuare a diferențelor de condiții materiale sau a modalității de manifestare a condițiilor materiale în edificarea unei identități sociale și personale. Între cele două războaie mondiale, în Statele Unite, apar cercetări concentrate pe problemele inegalității dintre minoritățile religioase sau etnice, ale inegalității șanselor de a studia (Warner, Hanighurst și Loeb, 1944). Teoriile funcționaliste abordează – și acceptă – inegalitatea economică și socială (cu excepția abuzurilor), considerând drept normale diferențele de moduri de viață și de gândire izvorâte din acestea. Teoriile conflictului cercetează inegalitatea indusă de dominația claselor conducătoare, direct interesate în menținerea inegalității și primele responsabile pentru existența acesteia. Preocupările inițiate în cadrul unor curente teoretice precum interacționismul simbolic susțin capacitatea indivizilor de construire a unei identități – sine social – în mod independent de apartenențele la instituțiile tradiționale, numai pe baza demersurilor proprii de înfățișare (în mod explicit și subliniat exterioră) în societate, adică în public.

În a doua jumătate a secolului XX, mai ales în perioada 1960-1980, au avut loc analize care au arătat că influența originii sociale asupra carierei educaționale și cea a celor două variabile asupra inegalității dintre adulți, deși importante, nu au un rol determinant. Ca urmare, au fost propuse abordări foarte diverse ale inegalității sociale, fără ambiția, din partea sociologilor sau

antropologilor, de a putea explica sau depăși acest fenomen. Sunt studiate sărăcia, dar și așa-numitele bunuri pentru corp și spirit: sănătatea, cunoștințele, capacitatea intelectuală, stresul, șansele de studiu, integrarea/discriminarea (în funcție de rasă, sex, religie, mod de viață etc.), participarea la puterea politică, timpul liber, conținutul muncii, practicile culturale etc. În rândul claselor politice, însă, nu s-a renunțat la ambiția egalității sociale. Tendința actuală este depășirea proiectului egalității ca uniformizare. În teoria lui John Rawls (1971), inegalitățile nu sunt justificate de merite. Ele sunt permise numai în două cazuri, anume 1) dacă sunt în avantajul celor defavorizați sau 2) dacă sunt legate de poziții accesibile oricui (ideea de bază a egalității de șanse). Efortul asumat al societăților europene contemporane este de a gândi egalitatea pe baza complementarizării diferențelor. Ideea de dreptate socială în societățile capitaliste pare a fi inerentă înclinației omului modern de a se pune mereu în locul celuilalt, de a se verifica în permanență sub privirea celuilalt. Cât de valabilă și de eficientă este această înclinație în instituția familială, rămâne de stabilit în urma analizei.

Egalitatea în familie

Proiectele publice și politice au transformat modul de funcționare al instituțiilor raționale (sau publice) și au intervenit cu presiuni importante asupra instituțiilor tradiționale (familia, vecinătatea, grupul de prieteni). Primele manifestări ale egalizării rolurilor în familie au venit în opoziție cu unele dintre cele mai puternice forme de manifestare sau funcții familiale. Membrii familiei capătă identitatea publică personală (nu mai sunt percepuți prin identitatea lor familială, construită mai ales prin subordonarea față de tată, capul de familie). Copiii devin persoane sociale, iar pe seama controlului educației lor începe bătălia între mediul familial și acela al așa-numitelor „servicii sociale”. Ei sunt miza progresului, iar societatea care se construiește perpetuu trebuie croită pe măsura lor. De fapt, ei sunt cei care trebuie să răspundă „imperativelor” noii ordini, de la care atașamentul exagerat pentru valorile familiale i-ar putea abate. Ei nu mai aparțin doar familiei, căci reprezintă viitorul societății; ei sunt producătorii, cetățenii și soldații de mâine. Într-un asemenea context de idei, încă în timpul Revoluției franceze, Danton spunea că toți copiii „aparțin Republicii înainte de a aparține părinților lor”, iar Bonaparte va insista ca „legea să ia copilul încă de la naștere sub oblăduirea ei, să participe la educația sa, să-l pregătească pentru o profesie, să reglementeze cum și în ce condiții va putea să se căsătorească, să călătorească, să-și aleagă o carieră” (Duby, Aries [1985/1987] 1994/1997, p.127). În secolul al XIX-lea, Tocqueville observă, în America, metamorfoza familiei dintr-o instituție aristocratică, într-una democratică. Conform lui Tocqueville, prăbușirea stărilor familiale (a diferențelor structurale, a identităților de apartenență), care se manifestă însoțită de individualism social, trădează legătura politicului cu socialul și cu familialul. Legătura tată-fiu pierde conotația politică, tatăl exercitând o autoritate domestică pe care numai slăbiciunea și interesul fiilor o fac posibilă în perioada primilor ani de copilărie. Odată cu apropierea copiilor de tinerețe, relația tată-fiu se apropie de finalul formalității sentimentale: „aceleași obiceiuri, aceleași principii care-l îndeamnă pe unul să-și capete independența îl impulsionează pe celălalt să considere utilizarea ei un drept incontestabil” (Tocqueville, [1835/1840] 2005, p. 559).

Egalizarea se manifestă mai întâi acolo unde o anumită formă a sa era deja existentă: dintre cele trei tipuri de relații familiale care generează structura familială (parentală, conjugală și fraternă), relația dintre frați era cea mai egalitară, în sensul împărtășirii aceluiași valori, datorită originii și socializării comune. Cu toate acestea, frații nu vor avea „șanse egale”, fiind diferențiați de ordinea nașterii (în familia aristocratică mediteraneană numai primul născut avea drept de moștenire) și de sex (în aceeași cultură familială, fetele nu aveau drept de moștenire a domeniului familial). Introducerea egalității de șanse a însemnat, în primul rând, dispariția dreptului primului născut și a discriminării succesionale a fetelor. Apoi, restul relațiilor familiale sunt afectate: cea

dintre părinți și copii prin emanciparea tinerilor de tutela paternă, dar și a părinților de moștenitori. Copiii nu mai trebuie să merite moștenirea prin demonstrarea devotamentului față de familie și a supunerii față de părinți, iar părinții nu mai sunt apăsați de misiunea transmiterii unui domeniu către cei mai merituoși dintre urmași. Ca deținători ai averii familiale, ei au responsabilitatea individuală în administrarea ei, putând să o înstrăineze fără a avea de întâmpinat oprobiul grupului de apartenență. În sfârșit, relația conjugală suportă cel mai ușor infuzia de egalitarism, de vreme ce relația conjugală era una cu baze contractuale, în care clauzele sunt relativ ușor de schimbat, mai ales atunci când căsătoria nu mai are greutatea unei decizii dinastice (de întemeiere sau de continuare a unei descendenței legitime). Și aici, emanciparea este a ambelor părți, femeile și bărbații devenind individual responsabili, așadar discreționari gestionari ai tuturor capacităților lor (biologic-reproductive, material-economice, moral-afective, intelectual-educative). Emanciparea și egalizarea nu au fost ușor de acceptat, de vreme ce presupuneau renunțarea la singurele forme de statut real garant al prestigiului social (statutul de soț-soție, de mamă-tată, puternic valorizate de societate până în urmă cu mai puțin de un secol). Presiunea publică a fost sprijinită de programele politice de democratizare socială. Astfel, Engels dezagregă structura de roluri și statusuri prin substituirea lor cu altele, definite politic, căci în familie, bărbatul este burghezul, iar femeia, proletarul. Infuzia politică de egalitate în familie a avut ca unul din efectele așteptate creșterea mobilității sociale: „fiecare poate să pretindă să fie tratat pe picior de egalitate cu toți ceilalți în raporturile cu puterea publică. Niciun destin, niciun decret de ordin superior nu mai pot să mențină vreodată un individ în vârful sau la baza scării sociale. Nicio legătură de dependență personală nu poate să se interpună între individ și autoritatea politică din care s-a ridicat. Acest tip de societate favorizează individualismul: orice destin individual poate face obiectul unor speranțe legitime” (Coenen-Huther, 1997, p. 83, apud Segalen [1981] 2011, p. 17).

Presiunea politică continuă spre desăvârșirea egalității de rol și statut în familie. În 1970, în Marea Britanie este promulgată Legea Oportunităților Egale. De asemenea, în Suedia sunt acordate, prin lege, ajutoare pentru creșterea copiilor de până la 12 ani și este oferită posibilitatea alegerii – între mamă și tată – a celui care va întrerupe munca pentru creșterea copilului.

Destructurarea familiei

Cele două trăsături distinctive ale instituției enunțate de Berger și Thomas sunt în curs de a fi blocate în interiorul familiei. Istoricitatea, care, după cum am menționat, se referă la faptul că tipizările reciproce sau așteptările de rol, se edifică în cadrul unei istorii comune, este împiedicată de permanentele redefiniri de rol. În interacționismul simbolic, curent sociologic de explicare a lumii sociale edificat în Statele Unite și menționat deja ca una dintre cele mai eficace soluții euristice de edificare a individualismului, familia este înțeleasă ca o entitate dinamică, în care persoanele își modelează continuu existența și își definesc relațiile. Căsătoria, chiar și nașterea copiilor, implică, în virtutea egalității de statut social și familial al soților, modelarea unor noi definiții; procesul este cu atât mai complicat cu cât acestea trebuie să construiască o sub-lume, un fel de seră în care soții, două persoane cu biografii diferite și separate se poată coexista și interacționa. Cea de a doua condiție, anume controlul asupra comportamentului uman, prin care indivizii iau cunoștință despre exterioritatea și totodată obiectivitatea instituțiilor, este de asemenea îngreunată în cadrul familiei contemporane prin inversarea formală a controlului. Astfel, nu instituția familiei este cea care se impune cu obiectivitate membrilor ei, controlându-le și impunându-le conduitele asociate rolurilor care le revin, ci indivizii au capacitatea crescândă de a controla instituția familială, optând pentru una dintre multiplele forme care i se conced astăzi: structuri familiale complete (sau familia parentală), structuri familiale neparentale sau grandparentale, menaje de o singură persoană (celibat

definitiv sau temporar), uniuni de coabitare (consensuale) fără copii sau cu copii, menaje formate din persoane între care nu se stabilesc relații sexuale, menaje homosexuale și, desigur, formele familiale cunoscute, familia nucleară și familia cu 3-4 generații. Aceste forme sunt în continuă transformare, în efortul public susținut de a alina familia, ca formă socială întârziată din punct de vedere cultural – întârziere (cultural lag) dignosticată încă de acum jumătate de secol – contextului social-istoric actual. Egalitatea de șanse dă indivizilor posibilitatea practic nelimitată de a experimenta, alternativ sau simultan, mai multe din aceste forme alternative.

Consecința acestei flexibilizări extreme a familiei este pierderea structurilor de roluri de sex și vârstă constituite pe baza diferențierilor și obiectivate în instituția familială. În relațiile conjugale se reclamă împărțirea egalitară a sarcinilor, dar și iubirea, comuniunea totală, înțelegerea reciprocă deplină a unor personalități care se definesc, de altfel, ca unice și ireductibile. Presiunea asupra actului iubirii este atât de mare, încât Richard Sennett a creat termenul de „comuniune distructivă” pentru a desemna relația total deschisă, în care întregul adevăr despre propria viață este împărțit celuilalt, ca intimitate reciprocă. O asemenea implicare este extrem de costisitoare pentru persoanele obișnuite și duce la dezamăgire rapidă și la epuizarea resurselor de acceptare și integrare a unei personalități distincte de a noastră (Bauman și May, [1990] 2008, p.123). În relațiile parentale sau filiale este impusă educația non-directivă, mergându-se până la externalizarea și profesionalizarea aproape completă a funcției educative a familiei, controlul reciproc (al copiilor de către părinți și al părinților de către copii) al conduitelor, posibilitatea emancipării simetrice (abandonarea familiei atât de către copii, cât și de către adulți) și, în general, volatilizarea rolurilor de părinte/copil în beneficiul unei încheieri cât mai rapide a pactului intergenerațional.

Peste tot în Europa este atestată instabilitatea matrimonială, evoluția formelor alternative de coabitare, recompunerile familiale și scăderea ratei fertilității. Aceste fenomene nu sunt numai efectul politicilor insistente de egalizare a șanselor. Totuși, este nevoie să subliniem – ceea ce ne-am propus, în cadrul acestui articol – că aceste politici au o contribuție incontestabilă la anularea diferențelor structurale care au garantat, până acum, consistența instituțională a familiei.

Bibliografie

1. Bauman, Z. și May, T., 2008. *Gândirea sociologică*. București: Humanitas.
2. Berger, P. și Luckmann, Th., 2008. *Construirea socială a realității*. București: Art.
3. Duby, G. și Ariès, Ph., 1994/1997. *Istoria vieții private*, vol. VII. București: Meridiane.
4. Dumont, L., 1996. *Eseu asupra individualismului*. București: CEU Press.
5. Mihăilescu, V., 2007. *Antropologie. Cinci introduceri*. Iași: Polirom.
6. Nozick, R., 1997. *Anarhie, stat și utopie*. București: Humanitas.
7. Rawls, J., 1971. *A Theory of Justice*. Cambridge, Massachusetts: Belknap Press of Harvard University Press.
8. Scruton, R., 2011. *Cultura pe înțelesul oamenilor inteligenți*. București: Humanitas.
9. Segalen, M., 2011. *Sociologia familiei*. Iași: Polirom.
10. Simmel, G., 1999. *Sociologie. Études sur les formes de la socialisation*. Paris: Presses Universitaires de France.
11. Tocqueville, A. de, 2005. *Despre democrație în America*. București: Humanitas.
12. Todorov, T., 2009. *Viața comună. Eseu de antropologie generală*. București: Humanitas.
13. Warner, W. L., Havighurst, R. J. Loeb, M. B., 1944, *Who Shall Be Educated? The Challenge of Unequal Opportunities*. New York: Routledge.